

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΥΓΕΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΙΤΛΟ:

**«Αντιλήψεις και προσδοκίες των πρωτοετών φοιτητών για το
ρόλο και τη σημασία της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης τους στην
επαγγελματική και κοινωνική τους ανέλιξη»**

Υπεύθυνη Καθηγήτρια: Ράτσικα Νικολέτα

Σπουδάστριες:

Κάλλα Μαρίνα Ειρήνη ΥΚ 5146

Μανταλιού Μαρία ΥΚ 5166

Χανιωτάκη Ζαμπία ΥΚ 5088

ΗΡΑΚΛΕΙΟ 2020

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Με την ολοκλήρωση της πτυχιακής εργασίας θέλουμε, να ευχαριστήσουμε θερμά την εισηγήτρια καθηγήτριά μας, κα Ράτσικα Νικολέτα, για την πολύτιμη καθοδήγησή της. Ευχαριστούμε, επίσης, τους/ις σπουδαστές/τριες, του Τμήματος Κοινωνικής Εργασίας του Ελληνικού Μεσογειακού Πανεπιστημίου Κρήτης (Πρώην Τ.Ε.Ι. Κρήτης), για τη συμμετοχή και το χρόνο τους, στη διεξαγωγή της έρευνας.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	2
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	3
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	5
ΜΕΡΟΣ Α΄: ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ	6
1. Ο ρόλος της εκπαίδευσης στην εξέλιξη και την αναπαραγωγή της κοινωνίας	6
1.1. Λειτουργίες της εκπαίδευσης.....	6
1.1.1 Ορισμός εκπαίδευσης και κοινωνικοποίησης	6
1.1.2. Οι λειτουργίες των εκπαιδευτικών θεσμών	9
1.2. Εκπαιδευτικές επιλογές και προσωπικές προσδοκίες	11
1.2.1. Η συμβολή των διαμεσολαβητών στη δημιουργία προσδοκιών σχετικά με τις εκπαιδευτικές και επαγγελματικές επιλογές των νέων.....	12
Φύλο	12
Οικογένεια.....	13
Το σχολείο.....	13
Επαγγελματική και οικονομική αποκατάσταση.....	14
Κοινωνικό status	15
1.2.2. Τα στάδια λήψης των επαγγελματικών - εκπαιδευτικών αποφάσεων.....	15
1.3. Διαγενεακή επαγγελματική μεταβίβαση	19
1.4. Κοινωνικό κεφάλαιο	20
1.4.1. Ορισμός της έννοιας του Κοινωνικού κεφαλαίου.....	20
1.4.2. Κοινωνικό κεφάλαιο και εκπαίδευση	22
1.4.3. Κοινωνικό κεφάλαιο και επάγγελμα	24
2. Η τριτοβάθμια εκπαίδευση στην Ελλάδα.....	25
2.1. Η τριτοβάθμια εκπαίδευση στην Ελλάδα την τελευταία δεκαετία	25
2.1.1. Θεσμικό και νομοθετικό πλαίσιο που ίσχυε έως και τα μέσα του 2019.....	25
2.1.2. Στόχοι των Πανεπιστημίων (Α.Ε.Ι.).....	26
2.2. Η εξέλιξη του Τμήματος της Κοινωνικής Εργασίας.....	27
2.2.1 Παράγοντες δημιουργίας και εξέλιξης της Κοινωνικής Εργασίας	28

2.2.2	Λόγοι εξάπλωσης της κοινωνικής εργασίας στην Ευρώπη	31
2.2.3	Η εξέλιξη της κοινωνικής εργασίας στην Ελλάδα.....	32
2.2.4	Το ιστορικό ίδρυσης και ανάπτυξης των σχολών Κοινωνικής Εργασίας στην Ελλάδα	34
2.3.	Τομείς απασχόλησης κοινωνικών λειτουργών.....	40
2.3.1.	Εκπαίδευση από τους κοινωνικούς λειτουργούς	43
2.3.2.	Επαγγελματική αποκατάσταση των κοινωνικών λειτουργών.....	45
	ΜΕΡΟΣ Β΄: ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ	46
3.	Εμπειρική έρευνα	46
3.1.	Ερευνητικά ερωτήματα	46
3.2.	Μεθοδολογία της έρευνας.....	46
3.2.1.	Δείγμα μελέτης.....	48
3.2.2.	Άξονες της συνέντευξης.....	49
4.	Ανάλυση δεδομένων και αποτελέσματα έρευνας	50
4.1	Ανάλυση δεδομένων	50
4.1.1.	Δημογραφικά στοιχεία	50
4.1.2.	Προετοιμασία ατόμου για την είσοδο στη τριτοβάθμια εκπαίδευση	51
4.1.3.	Αντιλήψεις για το περιεχόμενο σπουδών στη Κοινωνική Εργασία	58
4.1.4.	Πώς κρίνεται από τους φοιτητές η ποιότητα εκπαίδευσης στο τμήμα	69
4.1.5.	Προσδοκίες από τις σπουδές σε σχέση με την επαγγελματική αποκατάσταση	72
4.1.6.	Το κοινωνικό στάτους της Κοινωνικής Εργασίας	78
4.1.7.	Η στάση της οικογενείας απέναντι στην εκπαίδευση	82
4.2.	Αποτελέσματα Έρευνας	87
	ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ- ΣΥΖΗΤΗΣΗ	92
	ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	94
	ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	101
	ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1.....	103

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Βασικό κίνητρο, για την διεξαγωγή της παρούσας εργασίας, ήταν η απουσία πρόσφατης έρευνας, ως προς τις αντιλήψεις και τις προσδοκίες των πρωτοετών φοιτητών/τριών, του τμήματος Κοινωνικής Εργασίας του Τεχνολογικού Εκπαιδευτικού Ιδρύματος Κρήτης (τέως Ελληνικού Μεσογειακού Πανεπιστημίου), για το ρόλο και τη σημασία της τριτοβάθμιας εκπαίδευσής τους στην επαγγελματική και κοινωνική τους ανέλιξη. Σκοπός της εργασίας, αυτής, είναι η διερεύνηση, η ανάλυση και η παρουσίαση των παραγόντων, που επηρεάζουν τις αντιλήψεις και τις προσδοκίες των πρωτοετών φοιτητών/τριών ως προς το θέμα αυτό.

Το πρώτος μέρος της πτυχιακής εργασίας, αποτελεί το θεωρητικό μέρος, το οποίο απαρτίζεται από δύο κεφάλαια. Το πρώτο κεφάλαιο, διερευνά τον ρόλο της εκπαίδευσης και την αναπαραγωγή της κοινωνίας και το δεύτερο, την τριτοβάθμια εκπαίδευση στην Ελλάδα. Το δεύτερο μέρος της εργασίας, είναι το εμπειρικό, το οποίο περιλαμβάνει το σκοπό της έρευνας, τα διερευνητικά ερωτήματα, τη μεθοδολογία της έρευνας και την ανάλυση των δεδομένων που συλλέχθηκαν. Για τη διεξαγωγή της έρευνας, χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος της ποιοτικής έρευνας και η τεχνική της συνέντευξης.

ΜΕΡΟΣ Α΄: ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

1. Ο ρόλος της εκπαίδευσης στην εξέλιξη και την αναπαραγωγή της κοινωνίας

1.1. Λειτουργίες της εκπαίδευσης

1.1.1 Ορισμός εκπαίδευσης και κοινωνικοποίησης

Με τον όρο εκπαίδευση, εννοούμε, την απόκτηση ορισμένων δεξιοτήτων, που βοηθούν το άτομο, να ανταποκριθεί σε ορισμένες ανάγκες. Δεν συνεπάγεται, αναγκαστικά, με τη καλλιέργεια της νόησης, ή με την ανάπτυξη και ολοκλήρωση της προσωπικότητας. Οι λειτουργίες, αυτές, περιγράφονται με τον όρο παιδεία, όπου αναφέρεται στο σύνολο της προσωπικότητας, στην ολόπλευρη πνευματική και ηθική ολοκλήρωσή της, τη διαδικασία, δηλαδή, όπου το άτομο αποκτά ανθρώπινη υπόσταση. Οι έννοιες, «παιδεία» και «εκπαίδευση», τείνουν να γίνουν ταυτόσημες στο βαθμό, που η εκπαίδευση γίνεται παιδαγωγική εκπαίδευση (Καζάζη, 2004).

Ένας άλλος ορισμός, αναφέρει ότι, ως εκπαίδευση ορίζονται όλες οι οργανωμένες διαδικασίες που έχουν σχέση με τη μάθηση και αναλαμβάνονται να έρθουν εις πέρας, από την πολιτεία. Αυτές οι διαδικασίες, έχουν ως σκοπό την απόκτηση νέων χρήσιμων γνώσεων, δεξιοτήτων και ικανοτήτων από τη νέα γενιά και παρέχονται στα σχολεία, όλων των βαθμίδων. Επομένως εκπαίδευση είναι η θεσμοθετημένη μορφή της διαδικασίας της διδασκαλίας, που διεξάγεται στα σχολεία (δημόσια και ιδιωτικά) των διαφορετικών βαθμίδων (Παππάς, 1990).

Σύμφωνα με τον Τσαούση (2006:557), «η εκπαίδευση είναι μια μορφή κοινωνικοποίησης, που ασκείται κατά κανόνα από φορείς, που βρίσκονται έξω από την οικογένεια». Κοινωνικοποίηση, ονομάζεται, η διαδικασία ένταξης και ενσωμάτωσης του ατόμου, σε ένα κοινωνικό σύνολο. Με την κοινωνικοποίηση, το κοινωνικό σύνολο, ετοιμάζει τα άτομα, για να ενταχθούν στους κόλπους του και να γίνουν αποδεκτά, από τα άλλα μέλη του, μεταβιβάζοντας την κοινωνική κληρονομιά, από τη μια γενιά στην άλλη. Από την άλλη, τα άτομα αποδέχονται την κοινωνική

κληρονομιά, που τους μεταβιβάζεται και ταυτίζονται με το κοινωνικό σύνολο, εντάσσονται σε αυτό και εσωτερικεύουν τα κανονιστικά πρότυπά του.

Η προσωπικότητα του ατόμου διαμορφώνεται από τα πρώτα χρόνια της ζωής του, μέσω της διαδικασίας της κοινωνικοποίησης. Κατά τη διαδικασία αυτή, το άτομο σταδιακά γίνεται ολοένα και περισσότερο ικανό να λειτουργήσει με κοινωνικό τρόπο στην κοινωνία, στην οποία ζει, και διαδραματίζεται, συμμετέχοντας αυτόνομα στη κοινωνικο-πολιτιστική εξέλιξή του (Καζάζη, 2004).

Η κοινωνικοποίηση χωρίζεται σε τέσσερις κατηγορίες: στην πρωτογενή, τη δευτερογενή, την τριτογενή και την άτυπη κοινωνικοποίηση. Η πρωτογενής αποτελείται από δυο φάσεις. Στην πρώτη φάση, η κοινωνικοποίηση αφορά το συναισθηματικό στοιχείο και το κοινωνικό ενός ατόμου. Στη δεύτερη φάση, ο άνθρωπος οικειοποιείται την πολιτιστική κληρονομιά και τις πολιτιστικές αξίες. Ένα άτομο, κατά την ανατροφή του, βιώνει τις πολιτιστικές αξίες, διαμορφώνει ηθική συνείδηση, αποκτά την πολιτιστική του ταυτότητα (Πυργιωτάκη, 1982). Η πρωτογενής κοινωνικοποίηση πραγματοποιείται μέσα στο πλαίσιο της οικογένειας (Καζάζη, 2004).

Συνέχεια, της πρωτογενούς κοινωνικοποίησης, αποτελεί η δευτερογενής κοινωνικοποίηση. Το άτομο είναι μεγαλύτερης ηλικίας και έχει ήδη περάσει την πρώτη φάση της κοινωνικοποίησης. Το άτομο ξεκινάει και μαθαίνει νέους ρόλους στη ζωή του. Δηλαδή, αρχίζει και μαθαίνει νέες μορφές συμπεριφοράς, ανάλογα με το ρόλο που έχει στην κοινωνία. Γνωρίζει τη συμπεριφορά του πατέρα, του συζύγου, του επαγγελματία. Επομένως, ανάλογα με το ρόλο που βρίσκεται σε κάποια στιγμή της ζωής του, έχει και την ανάλογη συμπεριφορά (Πυργιωτάκη, 1982). Η δευτερογενής κοινωνικοποίηση πραγματοποιείται στο πλαίσιο του έξω-οικογενειακού τομέα (σχολείο, ομάδες, επάγγελμα, ελεύθερος χρόνος) (Καζάζη, 2004).

Σύμφωνα με την Καζάζη (2004), τριτογενής κοινωνικοποίηση, αποτελεί τη διαδικασία της διαμόρφωσης της δομής της προσωπικότητας ενός ατόμου, σε αντίθεση με τις απαιτήσεις, που προκύπτουν από τη διαδικασία παραγωγής. Πρόκειται δηλαδή, για κοινωνικοποίηση μέσα στο επάγγελμα. Η τριτογενής κοινωνικοποίηση συντελείται, κατά την ίδρυση της οικογένειας, και της εισαγωγής στην επαγγελματική ζωή. Αρχίζει τη στιγμή, που το άτομο αναλαμβάνει ένα ρόλο, που είναι άμεσα συνδεδεμένο με το επάγγελμά του. Το άτομο θα πρέπει να ενημερώνεται, συνέχεια, για τις αλλαγές που συμβαίνουν μέσα στη εργασία του, για τις συνθήκες εργασίας του, καθώς και για τις απαιτήσεις που υπάρχουν σε αυτή. Για

αυτό, η κοινωνικοποίηση αυτή, είναι συνεχής και αδιάκοπη και έχει ως αποτέλεσμα τη ταύτιση του/ης εργαζομένου/ης, με το επάγγελμά του/ης.

Η άτυπη κοινωνικοποίηση, αφορά στους υπόλοιπους παράγοντες, οι οποίοι μπορούν να ασκήσουν επιρροή στην προσωπικότητα ενός ατόμου. Ονομάζεται άτυπη, διότι δε διέπεται από κανόνες και νόμους (Καζάζη, 2004). Οι πιο σημαντικοί παράγοντες είναι οι ομάδες συνομηλίκων και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Οι ομάδες συνομηλίκων έχουν ως κριτήριο τη συμπάθεια των μελών τους. Έχουν πολύ μεγάλη δύναμη καθώς, αν και δεν είναι οργανωμένες μέσα από αυτές οργανώνονται κουλτούρες, αξίες και τρόποι συμπεριφοράς (Πυργιωτάκη, 1982).

Η εκπαίδευση, επομένως, είναι μια μορφή κοινωνικοποίησης η οποία ασκείται κατά κανόνα από φορείς, που βρίσκονται έξω από την οικογένεια, κι αυτό γιατί με την εκπαίδευση δεν μεταβιβάζεται όλη η κληρονομιά από τη μία γενιά στην άλλη, αλλά μέρος αυτής (Τσαούσης, 2006). Η εκπαίδευση, από την πλευρά του κοινωνικοποιητικού της ρόλου, θεωρείται δευτερογενής και τυπική. Δευτερογενής λέγεται, διότι ξεκινάει να λειτουργεί μετά από κάποια ηλικία, ενώ τυπική λέγεται, επειδή είναι θεσμοποιημένη. Το σχολείο, ως κοινωνικός μηχανισμός, δίνει τα απαραίτητα εφόδια στα νεαρά άτομα, να ενσωματωθούν στην πορεία στο κοινωνικό σύνολο διαπολιτισμένα από αρχές, αξίες και γνώσεις, που είναι αναγκαίες, προκειμένου, να είναι χρήσιμα κοινωνικά με την εργασία τους και προσαρμοστικά, στο ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον (Κυρίδης, 1996).

Σε παγκόσμιο επίπεδο, το εκπαιδευτικό σύστημα έχει κυρίως δύο λειτουργίες:

1. τη μορφωτική- κοινωνικοποιητική, «γενική»,
2. την επαγγελματική

Η «γενική» εκπαίδευση αφορά στη μετάδοση γνώσεων, ικανοτήτων και τεχνικών, οι οποίες θα βοηθήσουν στην ομαλή και λειτουργική ένταξη ενός νέου ατόμου. Επίσης, θα τον βοηθήσουν να δράσει αποτελεσματικά ως ενήλικας, μέσα στην κοινωνία. Η «γενική» εκπαίδευση στοχεύει στην εκπλήρωση αυτού του σκοπού και, κατά τη διαδικασία της, οι μαθητές/τριες κάνουν προσπάθειες να αναπτύξουν πνευματικές, βιολογικές και γνωστικές δεξιότητες (Durkheim, 1956).

Από την άλλη πλευρά, η "επαγγελματική" εκπαίδευση αφορά στην απόκτηση τεχνικο-επαγγελματικών γνώσεων, δεξιοτήτων στάσεων και αντιλήψεων, οι οποίες θα βοηθήσουν, όσα άτομα αποφοιτούν, να συμμετάσχουν στην οικονομική δραστηριότητα της κοινωνίας που ζουν, δηλαδή να ασκήσουν το επάγγελμα, την επιστήμη ή την τέχνη, για το οποίο εκπαιδεύτηκαν (Καραμπατζάκη, 2011).

Η «επαγγελματική» εκπαίδευση, στις αναπτυγμένες βιομηχανικές κοινωνίες, παρέχεται σε βαθμίδες και κορωνίδα της αποτελεί η πανεπιστημιακή εκπαίδευση. Σε αυτές, οι εξειδικευμένες επιστημονικές- επαγγελματικές γνώσεις είναι απαραίτητες για τα άτομα, έτσι ώστε να συμμετέχουν ενεργά, στην οικονομική σφαίρα. Η εκπαίδευση αποτελεί βαθμίδα στη διαδικασία της επαγγελματικής κατεύθυνσης. Ο/Η μαθητής/τρια, στη διάρκεια αυτής της διαδικασίας, επιδιώκοντας να εξασφαλίσει κάποια επαγγελματική θέση, λαμβάνει σημαντικές τεχνικές γνώσεις, πληροφορίες και κίνητρα για την επαγγελματική θέση που επιθυμεί, αλλά και για άλλες παρόμοιες θέσεις (Daheim,1969). Εν αντιθέσει, στις κοινωνίες με χαμηλότερη βιομηχανική ανάπτυξη, δεν ήταν απαραίτητη εφαρμογή των εξειδικευμένων επιστημονικών-επαγγελματικών γνώσεων, για να ενταχθούν ομαλά οι μαθητές/τριες στο ευρύτερο κοινωνικό σύνολο. Η εκπαίδευση είχε, κυρίως, σκοπό μορφωτικό και κοινωνικοποιητικό (Bottomore, 1971).

Όσον αφορά στην Ελλάδα, παλιότερα, η εκπαίδευση που είχε αναπτυχθεί αρκετά, ήταν η «γενική». Τα τελευταία χρόνια, που παρουσιάστηκε η ανάγκη για εξειδικευμένη ή τεχνική εργασία, αναπτύχθηκε η «επαγγελματική» εκπαίδευση (Τσουκαλάς, 1977). Συγκεκριμένα, στην σημερινή εποχή, εξαιτίας της αυξανόμενης ανεργίας των νέων, η κοινωνία επικεντρώνεται στην επαγγελματική διάσταση της εκπαίδευσης και όχι περί «παιδείας, με σκοπό την εξασφάλιση του βιοπορισμού (Πατινώτης, 2007).

1.1.2. Οι λειτουργίες των εκπαιδευτικών θεσμών

Οι εκπαιδευτικοί θεσμοί λειτουργούν, παράλληλα, σε πολλές βαθμίδες και κάποιες φορές ασκούν γενική και κάποιες ειδική κοινωνικοποίηση. Συγκεκριμένα, στην προσχολική βαθμίδα ανήκουν οι παιδικοί σταθμοί και τα νηπιαγωγεία, τα οποία ασκούν γενική κοινωνικοποίηση, που συμπληρώνει ή κάποιες φορές υποκαθιστά την κοινωνικοποίηση, που ασκείται από την οικογένεια. Η ειδική κοινωνικοποίηση, μπορεί να ασκηθεί σε περιορισμένους χώρους κοινωνικής δραστηριότητας των ανώτερων και ανωτάτων σχολών, οι οποίες ανήκουν στην τριτοβάθμια εκπαίδευση (Τσαούσης, 2006).

Η διδακτική λειτουργία, δηλαδή η αναπαραγωγή μιας δεδομένης κοινωνικής κληρονομιάς, αποτελεί μια από τις κύριες και έκδηλες λειτουργίες των εκπαιδευτικών

θεσμών και είναι εμφανέστερη, στις πρώτες βαθμίδες. Στις ανώτερες βαθμίδες, εμφανίζεται και η λειτουργία της παραγωγής νέας γνώσης, η οποία επιτελείται κατά βάση μέσω της έρευνας (Τσαούσης, 2006).

Μια ακόμη λειτουργία εκπαίδευσης, αποτελεί η μαθητεία. Εμφανίζεται στις ανώτερες βαθμίδες, καθώς και στην τεχνική και επαγγελματική εκπαίδευση, όπου το πολιτιστικό στοιχείο, που μεταβιβάζεται, δεν αποτελεί μόνο κεκτημένη γνώση, αλλά ένα τρόπο ενέργειας και η τέχνη και η τεχνική ένα μέσο δημιουργικής δραστηριότητας (Τσαούσης, 2006).

Η παρατήρηση της ανθρώπινης συμπεριφοράς και η πειραματική εφαρμογή ή ο έλεγχος νέων ιδεών, μεθόδων και γνώσεων, αποτελούν κάποιες από τις λειτουργίες των εκπαιδευτικών θεσμών. Επιπλέον, μια από τις λειτουργίες των εκπαιδευτικών θεσμών, η οποία είναι λανθάνουσα, είναι η διάδοση προτύπων στον ευρύτερο κοινωνικό χώρο (Τσαούσης, 2006).

Οι λειτουργίες της εκπαίδευσης, δεν είναι πάντα ίδιες, διαφέρουν ανάλογα την περίπτωση, για αυτό και κανείς/μια, δεν μπορεί να τις απαριθμήσει. Η εκπαίδευση δεν μεταδίδει μόνο συγκεκριμένες γνώσεις, αλλά, ταυτόχρονα, επιτελεί και διάφορες άλλες λειτουργίες, οι οποίες είναι προγραμματισμένες και ηθελημένες ή μη συνειδητές. Μπορεί, επίσης, να είναι εμφανείς ή και λανθάνουσες (Σωτηρόπουλος, 2013).

Μια σημαντική λειτουργία, είναι η μεταβίβαση αξιών και συμπεριφορών, που εκφράζουν ένα πολιτισμό. Κάθε πολιτισμικό σχήμα, κάθε κοινωνική ομάδα, μεταδίδει στα καινούργια του μέλη τον τρόπο σκέψης, τις αξίες, και τις συμπεριφορές που το χαρακτηρίζουν. Επομένως, πολλές φορές οι διάφορες μορφές εκπαίδευσης μας διδάσκουν, παράλληλα, με τα μαθήματα, ένα σύστημα αξιών και συμπεριφορών (Σωτηρόπουλος, 2013).

Μια ακόμη λειτουργία της εκπαίδευσης, είναι η εκμάθηση κοινωνικών ρόλων. Οι ρόλοι, μπορεί να αφορούν στο φύλο, (π.χ. μάθημα οικοκυρικής για τα κορίτσια και ξυλοκοπτικής για τα αγόρια) ή στην εργασία (π.χ. μαθαίνω να υπακούω και να κάνω τις δουλειές που μου αναθέτει ο ανώτερός μου) (Σωτηρόπουλος, 2013).

Τέλος, μια άλλη λειτουργία των εκπαιδευτικών θεσμών αποτελεί η παραγωγή νέων γνώσεων, αξιών και ιδεών. Η λειτουργία αυτή είναι, κυρίως, έντονη στις πανεπιστημιακές και μεταπτυχιακές σπουδές. Μπορεί να δημιουργηθούν νέα πολιτισμικά στοιχεία ή να παραχθούν νέες γνώσεις, που να έχουν επιρροή στον τρόπο ζωής ενός κοινωνικού συνόλου (Σωτηρόπουλος, 2013).

1.2. Εκπαιδευτικές επιλογές και προσωπικές προσδοκίες

Η εκπαίδευση, όπως αναφέραμε στο προηγούμενο υποκεφάλαιο, ασκεί μεγάλη επιρροή στη ζωή ενός ανθρώπου. Καθοριστική περίοδο στη ζωή ενός ατόμου αποτελεί η μετάβαση από την εκπαίδευση, στην εργασία. Το άτομο καλείται να επιλέξει το εκπαιδευτικό μονοπάτι που θα το οδηγήσει στο επάγγελμα, που επιθυμεί. Ωστόσο, με τις μεταβαλλόμενες καταστάσεις, που επικρατούν στην κοινωνία, εξαιτίας της ανεργίας και του ανταγωνισμού, τα νέα άτομα προβληματίζονται με το γεγονός, αν αποκατασταθούν επαγγελματικά στον κλάδο που επιθυμούν, για αυτό επηρεάζονται και οι εκπαιδευτικές- επαγγελματικές επιλογές τους. Επομένως, κατά την είσοδό τους στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, τα νέα άτομα έχουν διαμορφώσει κάποιες προσδοκίες, όσον αφορά στο εκπαιδευτικό ίδρυμα που επέλεξαν να φοιτήσουν καθώς και την εκπαιδευτική και επαγγελματική τους πορεία.

Σύμφωνα με τον Μπασέτα (2010), ως προσδοκία ή αλλιώς νοητική πρόσληψη ορίζεται η αντίληψη, που έχει σχηματίσει ένα άτομο για τις μελλοντικές καταστάσεις των σκοπών και στόχων που επιδιώκει, η οποία ασκεί επιρροή στην παροντική και στη μελλοντική του συμπεριφορά και, ανάλογα, συνοδεύεται από κάποιο συναίσθημα φόβου, ελπίδας ή ανασφάλειας.

Ως προσδοκία, σύμφωνα με το Rotter, ορίζεται η πιθανότητα να υπολογίζει ένα άτομο μια συγκεκριμένη συμπεριφορά, σε μια συγκεκριμένη κατάσταση, οδεύοντας σε μια συγκεκριμένη ενίσχυση (Γεωργογιάννης, 2010).

Ο ορισμός, που δίνει η κοινωνική ψυχολογία, για τις προσδοκίες σχετίζεται με τις εκπαιδευτικές και επαγγελματικές επιλογές των ατόμων. Οι προσδοκίες, σύμφωνα με την κοινωνική ψυχολογία, γίνονται αντιληπτές σαν μορφές στάσεων. Παίζουν καθοριστικό ρόλο στην καθημερινή ζωή των ατόμων και επηρεάζουν πολλά κοινωνικά θέματα. Τα άτομα, με εκπαιδευτικές και επαγγελματικές προσδοκίες, ενεργούν, έτσι ώστε να εκπληρώσουν τους εκπαιδευτικούς και επαγγελματικούς στόχους που έχουν ορίσει (Saha, 1997).

Σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση των προσδοκιών, έχουν οι διαμεσολαβητές. Διαμεσολαβητές αποτελούν τα κοινωνικά πλαίσια, τα οποία έχουν άμεση ή έμμεση επιρροή στο άτομο. Για παράδειγμα, η οικογένεια, το σχολείο, το φύλο κ.ά. (Παναγοπούλου, 2015).

1.2.1. Η συμβολή των διαμεσολαβητών στη δημιουργία προσδοκιών σχετικά με τις εκπαιδευτικές και επαγγελματικές επιλογές των νέων

Παρακάτω, αναφέρονται ορισμένοι από τους διαμεσολαβητές, που συμβάλλουν στη δημιουργία προσδοκιών, οι οποίοι αφορούν στις εκπαιδευτικές και επαγγελματικές επιλογές των νέων.

Φύλο

Το φύλο ανήκει στους πιο σημαντικούς παράγοντες, που επηρεάζουν τις εκπαιδευτικές και επαγγελματικές επιλογές των εφήβων (Mau & Bikos, 2000). Στην ελληνική κοινωνία του προηγούμενου αιώνα, η πρόσβαση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση για το γυναικείο φύλο ήταν πολύ περιορισμένη, διότι ο στόχος της εκπαίδευσης τότε, ήταν να προετοιμάσει τις μαθήτριες για το ρόλο της γυναίκας και όχι να τις αποκαταστήσει επαγγελματικά (Ζιώγου-Καραστεργίου, 2006). Επομένως, η διαμόρφωση του τότε κατεστημένου κοινωνικού περιβάλλοντος είχε διαμορφώσει τις προσδοκίες για το κάθε φύλο, και έτσι οι επιλογές των μαθητών/τριών δεν ήταν πάντα προσωπικές (Moshavi et al, 2008).

Στις αρχές του 20^{ου} αιώνα, ξεκίνησε η διεύρυνση των εκπαιδευτικών και επαγγελματικών επιλογών των γυναικών (Ζιώγου-Καραστεργίου, 2006). Παρόλο που, σήμερα οι γυναίκες έχουν ευκαιρίες ίσης πρόσβασης στην εκπαίδευση και εργασία, εξακολουθούν να υπάρχουν εμπόδια στην επαγγελματική τους εξέλιξη. Για την περιγραφή αυτών των εμποδίων, τις τελευταίες δεκαετίες, χρησιμοποιείται ο όρος «γυάλινη οροφή». Σύμφωνα με τον όρο, είναι τα τεχνητά ή τα αόρατα εμπόδια που επιβραδύνουν ή σταματούν τη επαγγελματική εξέλιξη των γυναικών με τα κατάλληλα προσόντα, οι οποίες ενώ διαθέτουν τα απαραίτητα κριτήρια, δεν μπορούν να ανεληχθούν σε ανώτερες θέσεις εξαιτίας των σεξιστικών και ρατσιστικών προκαταλήψεων, που υπάρχουν στον εργασιακό χώρο (Jones και Palmer, 2011).

Ωστόσο, στη σημερινή εποχή, το φύλο εμφανίζεται να παίζει μικρό ή ελάχιστο ρόλο, όσον αφορά στην εκπαιδευτική- επαγγελματική επιλογή. Διότι, τα επαγγέλματα, που στο παρελθόν θεωρούνταν αποκλειστικά γυναικεία (π.χ.

νηπιαγωγός) ή ανδρικά (π.χ. στρατιωτικός), πλέον αποτελούν επαγγελματικές επιλογές και για τα δύο φύλα (Βίκη, 2002).

Οικογένεια

Ένας σημαντικός διαμεσολαβητής, που επηρεάζει τις εκπαιδευτικές-επαγγελματικές επιλογές των νέων, είναι η οικογένεια. Η οικογένεια αποτελεί τον πρωτογενή φορέα κοινωνικοποίησης, που ασκεί επιρροή στο άτομο σε όλη τη διάρκεια της ζωής του, με το να του μεταλαμπαδεύει αξίες, πρότυπα, τρόπους συμπεριφοράς και τρόπους σκέψης (Γιώτσα, 2007).

Τα γνωρίσματα, που συνθέτουν το κοινωνικό, πολιτιστικό και οικονομικό υπόβαθρο της οικογένειας, είναι ο αριθμός των μελών της οικογένειας, η ηλικία, το επάγγελμα, η σειρά γέννησης των παιδιών, το μορφωτικό επίπεδο, η κοινωνική προέλευση, ο τόπος κατοικίας, οι αντιλήψεις, τα ήθη κ.ο.κ.. Τα γνωρίσματα αυτά, επιδρούν στις εκπαιδευτικές και επαγγελματικές επιλογές ενός ατόμου. Το κοινωνικό υπόβαθρο (επάγγελμα γονέων, μορφωτικό επίπεδο μελών οικογένειας) ασκεί τη μεγαλύτερη επίδραση. Από έρευνες διαπιστώνεται, ότι τα παιδιά οικογενειών χαμηλού εισοδήματος και μορφωτικού επιπέδου, έχουν χαμηλή επίδοση στο σχολείο. Ωστόσο, η επίδοση αποτελεί το πιο βασικό κριτήριο, για να επιτύχει κάποιο άτομο σε κάθε είδους εξετάσεις σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης. Επομένως, χαμηλό είναι το ποσοστό αυτών των παιδιών που ακολουθούν ανώτερες ή ανώτατες σπουδές, σε σχέση με τα παιδιά οικογενειών με υψηλότερο εισόδημα και μορφωτικό επίπεδο (Γουδήρας, 1996).

Επιπρόσθετα, η κοινωνική θέση και η ανισότητα ανάμεσα στις οικογένειες των νέων, δημιουργεί ανισότητες και στις προσδοκίες τους. Συγκεκριμένα, πολιτισμικά διαφορετικοί/ες μαθητές/τριες, που προέρχονται από μειονοτική κοινωνική ομάδα, δεν έχουν την ίδια πρόσβαση στις γνώσεις με μαθητές/τριες, που ανήκουν στην κυρίαρχη εθνική ομάδα (Γουρτούρας, 2010).

Το σχολείο

Το σχολείο αποτελεί σημαντικό διαμεσολαβητή, που ασκεί επιρροή στις εκπαιδευτικές και επαγγελματικές προσδοκίες ενός ατόμου. Σημαντικοί παράγοντες, που επηρεάζουν τις εκπαιδευτικές-επαγγελματικές επιλογές των μαθητών/τριών,

είναι η οργανωτική δομή του εκπαιδευτικού συστήματος, η αξιολόγηση των μαθητών/τριών, η διαδικασία μετάβασης από τη μια εκπαιδευτική βαθμίδα στην άλλη, καθώς και ο τρόπος που επιλέγονται τα άτομα που εισάγονται στα διάφορα εκπαιδευτικά ιδρύματα. Παράλληλα, η αξιολόγηση της επίδοσης του/της μαθητή/τριας λειτουργεί, ως σύστημα πληροφόρησης του/ης ίδιου/ας αλλά και της οικογένειάς του/της, όσον αφορά στις ικανότητές του/της. Από την άλλη, λειτουργεί, και ως μηχανισμός κοινωνικής επιλογής και κατανομής κοινωνικών ρόλων (Κασσωτάκης, 1990).

Οι μαθητές/τριες επηρεάζονται από το βαθμό εναρμόνισης των γνώσεων και δεξιοτήτων που παρέχει το σχολείο, με τις απαιτήσεις της αγοράς εργασίας. Ωστόσο, καθοριστικό ρόλο στη σχολεία, έχουν οι εκπαιδευτικοί. Με τη μετάδοση γνώσεων, προτύπων καθώς αξιών και στάσεων, οι εκπαιδευτικοί ασκούν μεγάλη επιρροή στις εκπαιδευτικές και επαγγελματικές επιλογές των μαθητών/τριών (Βάγгер, 2004).

Επαγγελματική και οικονομική αποκατάσταση

Ένας σημαντικός διαμεσολαβητής, ο οποίος επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό τις εκπαιδευτικές και επαγγελματικές επιλογές ενός ατόμου, είναι η επαγγελματική και η οικονομική αποκατάσταση, που θα του επιφέρει το αντικείμενο σπουδών που θα επιλέξει. Οι νέοι/ες πριν πάρουν την τελική απόφαση για το ποιες σπουδές θα ακολουθήσουν εξετάζουν, εάν το συγκεκριμένο επάγγελμα έχει καλές προοπτικές απασχόλησης και οικονομικές απολαβές. Παράλληλα, εξετάζουν το κόστος που απαιτούν αυτές οι σπουδές καθώς και την προετοιμασία για την άσκηση του (Παπάς, 2004). Η ανεργία ασκεί μεγάλη επιρροή στον επαγγελματικό προσανατολισμό των νέων, διότι εμφανίζουν προσγειωμένο ρεαλισμό που τους προσαρμόζει στα δεδομένα της αγοράς εργασίας. Για αυτό, παρατηρείται και απόκλιση ανάμεσα στην επιθυμία των νέων να ακολουθήσουν συγκεκριμένη εκπαιδευτική και επαγγελματική κατεύθυνση και στην τελική επιλογή τους (Πατινιώτης, 2004).

Κοινωνικό status

Το κοινωνικό γόητρο (status) του επαγγέλματος αποτελεί ένα διαμεσολαβητή, που επηρεάζει τις προσδοκίες ενός ατόμου, σχετικά με τις εκπαιδευτικές και επαγγελματικές του επιλογές. Ένα επάγγελμα με υψηλό κοινωνικό γόητρο (status) συνήθως έχει άμεση σύνδεση με την κοινωνική άνοδο και την επαγγελματική κατάρτιση. Όμως, ένα τέτοιο επάγγελμα δεν συνδέεται απαραίτητα με υψηλές οικονομικές απολαβές αλλά με υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης (Κασιμάτη, 1988).

Ωστόσο, οι οικονομικές απολαβές υποβαθμίζονται, διότι με τη φοίτηση ενός ατόμου σε ανώτατο εκπαιδευτικό σύστημα προκύπτει το γόητρο (status), που συνήθως αποτελεί επιθυμία των γονέων καθώς και των μαθητών/τριών (Ψαχαρόπουλος και Καζαμίας, 1985). Επομένως, το άτομο με την απόκτηση ενός συγκεκριμένου κύκλου σπουδών καταξιώνεται, σε οικογενειακό και κοινωνικό επίπεδο (Γεώργας κ.α., 1991).

1.2.2. Τα στάδια λήψης των επαγγελματικών - εκπαιδευτικών αποφάσεων

Οι εκπαιδευτικές- επαγγελματικές επιλογές, που θα πρέπει να αποφασίσει ένα άτομο, αφορούν στις σπουδές και το επάγγελμα που θέλει να ακολουθήσει, μελλοντικά. Οι επιλογές αυτές, θα καθορίσουν τον τρόπο ζωής του ατόμου. Συγκεκριμένα, τον τόπο που θα ζήσει, την οικονομική του κατάσταση, το κοινωνικο-πολιτιστικό του περιβάλλον, τη ψυχική και σωματική του υγεία κ.ά. Επιρροή όμως θα υπάρξει και στο κοινωνικό σύνολο. Πιο αναλυτικά, θα καθοριστούν α) ο τρόπος, που το οικονομικό σύστημα θα χρησιμοποιήσει και αξιοποιήσει το εργατικό δυναμικό της χώρας, β) τα ποσοστά ανεργίας, υπεραπασχόλησης, υποαπασχόλησης ή ετεροαπασχόλησης καθώς και, γ) η κοινωνική πολιτική της χώρας (Δημητρόπουλος, 1999).

Η ικανότητα ενός ατόμου να αποφασίσει σωστά για την εκπαιδευτική και επαγγελματική του πορεία εξαρτάται, από τις γνώσεις, τις δεξιότητες, τις αξίες, τις στάσεις τις οποίες ενστερνίζεται στη διάρκεια της ζωής του. Σύμφωνα με τη Μαλικιώση- Λοΐζου (2004), τα στάδια λήψης των αποφάσεων είναι: α) το στάδιο της πρόβλεψης, στο οποίο το άτομο διερευνά εναλλακτικές επιλογές που προσφέρονται, και έτσι αποφασίζει και επιλέγει αυτές που του ταιριάζουν, β) το στάδιο της

εκτέλεσης και της προσαρμογής, κατά το οποίο το άτομο πραγματοποιεί τις επιλογές του και τις αλλάζει ή τις διαμορφώνει με δεδομένο, αν αυτές ανταποκρίνονται στη πραγματικότητα που τους περιβάλλει.

Ένα άλλο μοντέλο επαγγελματικής συμβουλευτικής που αναφέρει η Μαλικιώση-Λοϊζου (2004) και αφορά στη διαδικασία λήψης αποφάσεων, χωρίζεται σε τρία στάδια, τα οποία είναι: α) το στάδιο ανίχνευσης, β) το στάδιο της ανάλυσης, γ) το στάδιο της επιλογής. Η λήψη αποφάσεων, όσον αφορά αυτό το μοντέλο, αποτελεί μια λογική διαδικασία στην οποία περιλαμβάνονται η συγκέντρωση πληροφοριών, η ανάλυσή τους καθώς και η τελική επιλογή. Η επίτευξη της συγκέντρωσης πληροφοριών πραγματοποιείται από την μελέτη έντυπου υλικού και από συναφείς συζητήσεις. Η επεξεργασία των συλληφθέντων πληροφοριών περιλαμβάνονται στην ανάλυση και η επιλογή έχει ως συνέπεια τη δέσμευση σε μια συγκεκριμένη περίπτωση. Η ικανότητα να λαμβάνει σωστά αποφάσεις ένα άτομο αποτελεί προϋπόθεση της δια βίου μάθησης, καθώς και της επαγγελματικής εξέλιξης και οδηγεί το άτομο στη διαμόρφωση ενός νέου είδους ταυτότητας, την ταυτότητα σταδιοδρομίας.

Όσον αφορά στην ελληνική πραγματικότητα, ο Δημητρόπουλος (1999) αναλύει ένα μοντέλο εκπαιδευτικών- επαγγελματικών αποφάσεων που πρέπει να κάνουν τα νέα άτομα της κοινωνίας μας. Συγκεκριμένα αναφέρει, ότι η πρώτη απόφαση που θα πρέπει να ληφθεί από ένα νεαρό άτομο, είναι όταν τελειώνει η υποχρεωτική του εκπαίδευση. Αυτή, θα καθορίσει τα πλαίσια που θα κινηθεί στη ζωή του, για αυτό και αποτελεί ίσως την σημαντικότερη. Ένας/ μια μαθητής/τρια της Γ' Γυμνασίου, θα πρέπει να επιλέξει, εάν α)θα εγκαταλείψει την ιδέα των σπουδών και να στραφεί στην εύρεση εργασίας, β) θα αναζητήσει κατάρτιση σε κάποιο σχολείο ειδικής επαγγελματικής κατάρτισης π.χ. (Ι. Ε. Κ), γ) θα περάσει στην επόμενη εκπαιδευτική βαθμίδα του εκπαιδευτικού συστήματος.

Η δεύτερη απόφαση αποτελεί μια προέκταση της πρώτης, διότι εξαρτάται σε ποια κατεύθυνση βρίσκεται το νεαρό άτομο. Επομένως, διαφορετικές κατευθύνσεις θα έχουν ένας/μια μαθητής/τρια Ενιαίου Γενικού Λυκείου (επιλογή κατεύθυνσης), ο/η μαθητής Τ.Ε.Ε., ένα άτομο που βρίσκεται εκτός εκπαίδευσης (Δημητρόπουλος,1999).

Η τρίτη απόφαση αφορά τις σπουδές ειδίκευσης, που επιλέγει το άτομο, από τις οποίες, έπειτα, θα οδηγηθεί σε μια συγκεκριμένη επαγγελματική οικογένεια. Η τέταρτη απόφαση, που θα πρέπει να ληφθεί από το άτομο, ονομάζεται απόφαση επιλογής εργασίας. Το άτομο επιλέγει την εργασία που το ενδιαφέρει, δηλαδή

αποφασίζει για τον ειδικότερο εργασιακό τομέα απασχόλησης. Η επιλογή εργασίας λαμβάνεται μετά την ολοκλήρωση των σπουδών ειδίκευσης και είναι μόνο επαγγελματική-εργασιακή (Δημητρόπουλος, 1999).

Μια ακόμη απόφαση που θα πρέπει να πάρει ένα άτομο, η οποία δεν θεωρείται απόφαση επιλογής, είναι αυτή που αφορά στην παραμονή του στο εργασιακό περιβάλλον που επέλεξε τελικά. Αυτή η απόφαση έχει ιδιαίτερη σημασία στο άτομο, διότι στις πρώτες βαθμίδες της επαγγελματικής του ανάπτυξης, το άτομο δεν έχει την ωριμότητα να κρίνει και να αποφασίσει και δεν μπορεί να αντιληφθεί, πώς είναι να βρίσκεται μέσα σε ένα επαγγελματικό περιβάλλον. Άλλωστε, η κατάσταση στην αγορά εργασίας μπορεί να επιφέρει και να επιβάλλει αλλαγές, ανεξάρτητα από το αν η αρχική επιλογή επαγγέλματος και εργασίας ήταν σωστή (Δημητρόπουλος, 1999).

Με το νομοσχέδιο (Ν. 4186 ΦΕΚ 193/17.09.2013) έχουν πραγματοποιηθεί κάποιες αλλαγές, όσον αφορά στο γενικό λύκειο. Το λεγόμενο «νέο λύκειο» καλεί τους/τις μαθητές/τριες να επιλέξουν ομάδα προσανατολισμού στη δευτέρα τάξη, αντικαθιστώντας, έτσι τις λεγόμενες «κατευθύνσεις» που υπήρχαν μέχρι τότε. Το νέο νομοσχέδιο αναφέρει, ότι στη δευτέρα λυκείου θα υπάρχουν δύο ομάδες προσανατολισμού, η ομάδα προσανατολισμού Θετικών Σπουδών και η ομάδα προσανατολισμού Ανθρωπιστικών Σπουδών. Στην τρίτη λυκείου, θα υπάρχει μια ακόμη ομάδα προσανατολισμού, η Οικονομία και Πληροφορική. Με το να επιλέξουν μια ομάδα προσανατολισμού στην δευτέρα λυκείου οι μαθητές/τριες δεν δεσμεύονται απαραίτητα, διότι αν θελήσουν μπορούν να αλλάξουν ομάδα προσανατολισμού στη τρίτη λυκείου και έτσι να διορθώσουν τυχόν προηγούμενες λανθασμένες επιλογές. Μια επιλογή που δίνεται στους/στις μαθητές/τριες της τρίτης λυκείου είναι, αν θα αποφασίσουν να συμμετέχουν στις πανελλαδικές εξετάσεις ή θα αποκτήσουν μόνο το απολυτήριο. Οι μαθητές/τριες που θα επιλέξουν να δώσουν πανελλαδικές εξετάσεις, καλούνται να συμπληρώσουν το μηχανογραφικό τους δελτίο, στο οποίο αναγράφονται οι σχολές που επιθυμούν να εισαχθούν με την προϋπόθεση να επιτύχουν τα απαραίτητα μόρια. Επομένως, σε αυτό το σημείο, εμπλέκονται οι εκπαιδευτικές επιλογές με τις επαγγελματικές και ανάλογα την επιλογή του κάθε ατόμου, θα προσδιοριστούν σε σημαντικό βαθμό οι μελλοντικές του επαγγελματικές διέξοδοι, οι οποίες μπορεί να είναι δεσμευτικές και μη ανατρέψιμες(Δημητρόπουλος, 1985).

Όπως προαναφέρθηκε, η περίοδος που πρέπει να επιλέξει ένας/μία μαθητής/τρια την εκπαιδευτική και επαγγελματική του πορεία, είναι καθοριστική για το μέλλον

του, για αυτό προέκυψε και η ανάγκη για συμβουλευτική υποστήριξη. Με βάση αυτή την ανάγκη, οργανώθηκαν υπηρεσίες Συμβουλευτικής και Επαγγελματικού Προσανατολισμού για νέους καθώς και εισάχθηκε ο καινοτόμος θεσμός του Σχολικού και Επαγγελματικού Προσανατολισμού στη σχολική εκπαίδευση. Σύμφωνα με το Νόμο 1566/1985, άρθρο 37 &1, που αφορά στο Σχολικό Επαγγελματικό Προσανατολισμό(Σ.Ε.Π.) στο Ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, δίνεται έμφαση στην ολική και δια βίου ανάπτυξη του ατόμου, συγκεκριμένα, στη διαμόρφωση και πολύπλευρη εξέλιξη της προσωπικότητάς του, σαν βάση στην επαγγελματική του ανέλιξη. Ο Σ.Ε.Π. εστιάζει συμβουλευτικά στις διαδικασίες μετάβασης, οι οποίες έχουν ως προϋπόθεση τις διαδικασίες αυτογνωσίας και κριτικής θεώρησης, όσον αφορά στην «πληροφοριακή» πραγματικότητα. Βάσεις για αυτές τις διαδικασίες μετάβασης αποτελούν η γνώση του εσωτερικού και εξωτερικού κόσμου ή η Κριτική Αυτογνωσία και Κοινωνιογνωσία συνδυαστικά με τις τεχνικές λήψης αποφάσεων. (Κοσμίδου-Hardy, 1993,1996α, 1996β).

Στην ελληνική κοινωνία, η επιλογή του κλάδου των τριτοβάθμιων σπουδών δεν είναι ελεύθερη στις τελευταίες δεκαετίες. Το παρόν ισχύον σύστημα εισαγωγικών εξετάσεων κατευθύνει, με περισσότερο ή λιγότερο τυχαίο τρόπο, τα άτομα που πέτυχαν στις πανελλαδικές εξετάσεις να φοιτήσουν σε συγκεκριμένο τμήμα. Αν και υπήρξαν μεταρρυθμίσεις στο εκπαιδευτικό σύστημα, όπως προαναφέραμε, εξακολουθεί να υπάρχει η τυχαία ένταξη σε συγκεκριμένα τμήματα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Μόλις το 1/3 των υποψηφίων επιλέγει να σπουδάσει στη σχολή που επιθυμεί (Πατινώτης, 2000).

Η σημαντική διαφορά του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος με άλλα ευρωπαϊκά είναι η κλειστή πρόσβαση που αφορά την εισαγωγή στα ιδρύματα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Τα ιδρύματα δεν συμμετέχουν σε αυτή τη διαδικασία και η εισαγωγή ενός ατόμου σε μια σχολή προκύπτει από τη βαθμολογική του επίδοση στις πανελλαδικές εξετάσεις, συνδυαστικά με τη σειρά προτίμησης των ιδρυμάτων και τον αριθμό των διαθέσιμων θέσεων σε αυτά (Κέντρο Εκπαιδευτικής Έρευνας, 2002,2003). Η επιλογή των σπουδών από πολλούς/ές μαθητές/τριες βασίζεται στην επαγγελματική και οικονομική αποκατάσταση (Βιτσιλάκη -Σορωνιάτη, 1997).

1.3. Διαγενεακή επαγγελματική μεταβίβαση

Σε πολλές κοινωνίες άτομα και ομάδες έχουν τη δυνατότητα να μετακινηθούν από το ένα επίπεδο(στρώμα) στο άλλο, λόγω του συστήματος της διαστρωμάτωσης που επικρατεί. Η διαδικασία αυτή, ονομάζεται κοινωνική κινητικότητα, η οποία αναφέρεται στη μετακίνηση των ατόμων ή των ομάδων από τη μία κοινωνική θέση στην άλλη και μπορεί να πάρει δύο τουλάχιστον μορφές. Στη πρώτη μορφή, καθώς αλλάζουν οι κοινωνίες, αλλάζει μαζί τους και ο καταμερισμός της εργασίας. Ειδικότερα, δημιουργούνται νέες θέσεις εργασίας σε ορισμένους κλάδους, ενώ παράλληλα, εξαλείφονται θέσεις εργασίας σε κάποιους άλλους, με αποτέλεσμα να τροποποιείται η κατανομή των κοινωνικών πόρων. Στη δεύτερη μορφή, η κοινωνική κινητικότητα μπορεί να προκληθεί από μεταβολές που σημειώνονται στη διαθεσιμότητα του ταλέντου (Hughes και Kroehler ,2014).

Η κοινωνική κινητικότητα μπορεί να πάρει διάφορες μορφές. Μία από αυτές είναι η διάκριση της σε κάθετη και σε οριζόντια. Η κάθετη αφορά τη μετακίνηση του ατόμου σε κάποια ανώτερη ή κατώτερη βαθμίδα, ενώ η οριζόντια αφορά τη μετακίνηση από τη μία κοινωνική θέση σε κάποια άλλη με αντίστοιχο γόητρο (Hughes και Kroehler ,2014).

Η κινητικότητα μπορεί να διακριθεί, επίσης, σε διαγενεακή και ενδογενεακή. Η διαγενεακή αφορά στη σύγκριση της κοινωνικής θέσης των γονέων με αυτή των παιδιών τους, σε κάποια δεδομένη στιγμή της σταδιοδρομίας του καθενός. Η σύγκριση αυτή, μπορεί να αξιολογηθεί παραδείγματος χάριν, με βάση το επάγγελμα που είχαν οι γονείς και τα παιδιά στην ίδια περίπου ηλικία. Η ενδογενεακή κινητικότητα, από την άλλη, αναφέρεται στη σύγκριση των κοινωνικών θέσεων ενός ατόμου, κατά τη διάρκεια της ζωής του. Για τους περισσότερους ανθρώπους σημειώνεται περιορισμένη κινητικότητα (Hughes και Kroehler ,2014).

Οι κοινωνιολόγοι ωστόσο κάνουν λόγο, κυρίως, για τη διαγενεακή κοινωνική κινητικότητα. Στην ιστορία των Η.Π.Α. , η κοινωνική κινητικότητα ήταν αποτέλεσμα των οικονομικών αλλαγών και των μεταβολών στις δομές της αγοράς εργασίας. Σε γενικές γραμμές παρατηρείται υψηλότερος βαθμός ανοδικής διαγενεακής κινητικότητας σε σχέση με τη καθοδική στις Ηνωμένες Πολιτείες, λόγω των αλλαγών που συμβαίνουν στη χώρα ως προς τη δομή των επαγγελμάτων με το πέρασμα του χρόνου. Οι αλλαγές αυτές ευνοούνται από τη τεχνολογική πρόοδο, που χάρις εκείνης,

δημιουργούνται περισσότερες θέσεις εργασίας στην κορυφή της επαγγελματικής πυραμίδας, παρά στη βάση της. Επίσης, ο υψηλός βαθμός ανοδικής διαγενεακής κινητικότητας ευνοείται από τις ταξικές διαφορές των επιπέδων γεννητικότητας, με την ανώτερη κοινωνική τάξη να κάνει πολύ λιγότερα παιδιά από την εργατική, αφήνοντας έτσι περισσότερο ελεύθερο χώρο στη κορυφή της ταξικής ιεραρχίας (Hughes και Kroehler, 2014).

Αξίζει να αναφερθούν, επίσης, τα αποτελέσματα από δύο κλασικές κοινωνικές έρευνες, των Blau και Duncan (1972) και του Sewell και των συνεργατών του (1970), από τις οποίες αναδείχθηκαν ορισμένοι βασικοί παράγοντες που χαρακτηρίζουν τη μεταβίβαση και τη κατάκτηση θέσεων με κοινωνικό κύρος. Και οι δύο έρευνες κατέληξαν στο συμπέρασμα, ότι το μορφωτικό επίπεδο είναι ο καθοριστικότερος παράγοντας της επαγγελματικής επιτυχίας. Από την έρευνα των Blau και Duncan συμπεραίνεται, ότι η κοινωνική θέση των γονέων ασκεί περιορισμένη άμεση επίδραση στην επαγγελματική επιτυχία, ενώ ασκεί έμμεση επίδραση στη κατάκτηση θέσεων γοήτρου, λόγω της επίδρασης που ασκεί στο επίπεδο της εκπαίδευσης. Από την έρευνα του Sewell και των συνεργατών του ανακαλύφθηκε, ότι το επίπεδο των φιλοδοξιών που καλλιεργείται στο άτομο από την οικογένεια του είναι σημαντικός παράγοντας (Hughes και Kroehler, 2014).

1.4. Κοινωνικό κεφάλαιο

1.4.1. Ορισμός της έννοιας του Κοινωνικού κεφαλαίου

Δεδομένου, ότι το κοινωνικό κεφάλαιο παίζει σημαντικό ρόλο στην επαγγελματική πορεία ενός ατόμου, κρίθηκε απαραίτητο να προσδιοριστεί η έννοια του. Ωστόσο, λόγω, ότι δεν υπάρχει κάποιος επίσημος και γενικά αποδεκτός ορισμός για την έννοια του κοινωνικού κεφαλαίου, θεωρήθηκε χρήσιμη η παρουσίαση των βασικότερων και πιο καλά τεκμηριωμένων προσδιορισμών της έννοιας αυτής. Ειδικότερα, οι θεωρητικοί της έννοιας του κοινωνικού κεφαλαίου είναι ο Bourdieu και ο Coleman, ενώ υπεύθυνος για την εξάπλωση και την εκλαΐκευσή της, είναι ο Putman. Κοινό σημείο μεταξύ αυτών των ορισμών είναι η αναφορά στα ίδια

συστατικά: τη συμμετοχή σε δίκτυα (networks), τις κοινωνικές σχέσεις και τους κανόνες (Πούπος, 2010).

Κατά τον Bourdieu: «Κοινωνικό κεφάλαιο είναι το σύνολο των πραγματικών και ενδεχόμενων πόρων, οι οποίοι συνδέονται με την κατοχή ενός μόνιμου δικτύου, περισσότερο ή λιγότερο θεσμοθετημένων σχέσεων, αμοιβαίας γνωριμίας και αναγνώρισης –ή με άλλα λόγια- με τη συμμετοχή σε μία ομάδα, η οποία παρέχει στα μέλη της την υποστήριξη ενός συλλογικά κατεχόμενου κεφαλαίου, εξουσιοδοτώντας τα να αντλούν πλεονεκτήματα με κάθε έννοια του όρου» (Πούπος, 2010:22). Κατά τον Coleman , «Το κοινωνικό κεφάλαιο ορίζεται από τη λειτουργία που επιτελεί. Δεν είναι μία οντότητα, αλλά μία ποικιλία οντοτήτων που έχουν δύο κοινά χαρακτηριστικά: αποτελούνται από κάποια κοινωνική δομή και διευκολύνουν τις ενέργειες των φορέων που υπάγονται σε αυτές τις δομές, είτε αυτά είναι άτομα, ή συλλογικοί φορείς» (Πούπος, 2010:23). Σύμφωνα με τον Putman, «Το κοινωνικό κεφάλαιο αναφέρεται σε χαρακτηριστικά της κοινωνικής οργάνωσης όπως εμπιστοσύνη, δίκτυα και κανόνες, τα οποία μπορούν να βελτιώσουν την αποτελεσματικότητα της κοινωνίας διευκολύνοντας τις συντονισμένες προσπάθειες»(Πούπος, 2010:24). Κατά τον ΟΟΣΑ (2001), ως κοινωνικό κεφάλαιο ορίζεται: «Δίκτυα μαζί με κοινούς κανόνες και κατανοήσεις τα οποία διευκολύνουν την συνεργασία μέσα στις ομάδες και μεταξύ των ομάδων» (Πούπος, 2010:27).

Σύμφωνα με τον ορισμό του Bourdieu, το κοινωνικό κεφάλαιο είναι ένα προσωπικό στοιχείο που ωφελεί τα άτομα που συνδέονται μέσα στο δίκτυο. Το κοινωνικό κεφάλαιο που διαθέτει κάθε άτομο, είναι ανάλογο με το μέγεθος του δικτύου των σχέσεων(συνδέσεων) που το χαρακτηρίζει. Τα δίκτυα, κατά τον Bourdieu,: «είναι προϊόντα σειράς ατελειωτων προσπαθειών, απαραίτητων για τη δημιουργία διατηρήσιμων και χρήσιμων σχέσεων που εξασφαλίζουν υλικά ή συμβολικά οφέλη» (Πούπος, 2010:22).

Για την ύπαρξη του κοινωνικού κεφαλαίου είναι απαραίτητη η συμμετοχή σε οργανώσεις και σε δίκτυα φίλων και συγγενών, αποτελώντας το βασικότερο συστατικό για τη δημιουργία του. Η συμμετοχή αυτή, ευνοεί τη μετάδοση πληροφοριών και τη διαμόρφωση κατάλληλων συνθηκών, για την ανάπτυξη της εμπιστοσύνης και της συλλογικής δράσης (Πούπος , 2010).

Η εμπιστοσύνη αποτελεί το μέσο, με το οποίο εκδηλώνεται το κοινωνικό κεφάλαιο, ενώ η συλλογική δράση και η συνεργασία είναι ο δείκτης ύπαρξης του κοινωνικού κεφαλαίου. Η μετάδοση πληροφοριών ωφελεί τον πολίτη ως προς την

άσκηση κριτικής στις πράξεις και αποφάσεις που παίρνει η εξουσία, αλλά και ως προς την καλύτερη άσκηση του δικαιώματος της ψήφου του. Επίσης, είναι χρήσιμο εργαλείο για τις αγορές του (Πούπος , 2010).

Άλλο στοιχείο του κοινωνικού κεφαλαίου, είναι η κοινωνική συνοχή, ο βαθμός της οποίας είναι αποτέλεσμα της ύπαρξης του κοινωνικού κεφαλαίου σε μία περιοχή. Η πηγή του κοινωνικού κεφαλαίου είναι η κοινωνικότητα, η οποία οδηγεί στη κοινωνική συνοχή και έπειτα στη δημιουργία αυτού (Πούπος , 2010).

Για τον προσδιορισμό της έννοιας του κοινωνικού κεφαλαίου είναι, επίσης, απαραίτητη η αναφορά στην ατομική ισχύ (empowerment), δηλαδή στην αίσθηση ευτυχίας, στον έλεγχο που έχουν τα άτομα κατά τη λήψη αποφάσεων και στη δυνατότητα ενεργοποίησής τους με διάφορες ενέργειες, όπως οι διαμαρτυρίες, για την επίλυση προβλημάτων ή τη βελτίωση συνθηκών. Επίσης, αναφορά γίνεται στη πολιτική ενεργοποίηση των ατόμων, μέσω της άσκησης του δικαιώματος της ψήφου και μέσω της αξιολόγησης των δημόσιων λειτουργιών και υπηρεσιών (Πούπος, 2010).

1.4.2. Κοινωνικό κεφάλαιο και εκπαίδευση

Σύμφωνα με τους θεωρητικούς του κοινωνικού κεφαλαίου, η εκπαίδευση υφίσταται τη θετική επίδραση του κοινωνικού κεφαλαίου. Ωστόσο, δεν υπάρχει αρκετή βιβλιογραφία που να τεκμηριώνει την άποψη αυτή. Ενδεικτικά, ο Putman αναφέρει, ότι οι επιδόσεις των μαθητών είναι καλύτερες όταν υπάρχει εμπιστοσύνη, συμμετοχή σε οργανώσεις, εθελοντισμός και κοινωνικότητα με φίλους. Τα ακριβή αίτια δεν είναι γνωστά , ωστόσο η συμμετοχή σε συλλόγους μειώνει την αδιαφορία για τα μαθήματα και τη κακή συμπεριφορά των μαθητών (Πούπος, 2010).

Έρευνες έχουν αποδείξει ότι παιδιά, τα οποία έχουν ανατραφεί από γονείς που τους δείχνουν ενδιαφέρον και είναι παρόντες στη ζωή τους, σημειώνουν καλύτερες επιδόσεις στο σχολείο και είναι πιο πιθανό να εξελίξουν τις σπουδές τους. Τα στοιχεία αυτά, προέρχονται, κατά κύριο λόγο, από τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, από μία έρευνα που διεξήχθη με αντικείμενο περισσότερους από 20.000 του παιδιού και η ποιότητα της σχέσης, που συνάδουν μαζί του, φαίνεται να έχει σημαντικό ρόλο στην διαμόρφωση του συναισθηματικού και κοινωνικού του ελέγχου, ενώ παράλληλα, ευνοούνται οι σχολικές του επιδόσεις (Halpern, 2005).

Επιπλέον, οι γονείς που ενασχολούνται περισσότερο με τα παιδιά τους φαίνεται να τα ενθαρρύνουν και να τα παρακινούν για την απόκτηση καλύτερου εκπαιδευτικού επιπέδου και καλύτερων επαγγελματικών φιλοδοξιών. Όση περισσότερη επικοινωνία σημειώνεται ανάμεσα στα παιδιά και τους γονείς, τόσο ενισχύονται οι προσδοκίες και των δύο. Η πίστη των παιδιών στον εαυτό τους, καθώς και η θετική ανατροφοδότηση από το οικογενειακό περιβάλλον τους, έχουν σημαντικά θετική επίδραση στην σχολική τους επίδοση (Halpern, 2005).

Το κοινωνικό κεφάλαιο μίας οικογένειας διακρίνεται σε δομικό και διαδικαστικό κεφάλαιο. Το πρώτο, αναφέρεται στον αριθμό των ενηλίκων μέσα στο νοικοκυριό, το τύπο των σχέσεων τους (βιολογικός ή θετός γονέας) και τον αριθμό των αδελφών, ενώ το δεύτερο, αναφέρεται στο επίπεδο και τη ποιότητα των συναλλαγών μέσα στο δίκτυο, ανεξάρτητα από τη δομή του, συνδεδεμένο περισσότερο με κοινωνικές νόρμες και ανεπίσημες κυρώσεις. Και οι δύο διαστάσεις του οικογενειακού κοινωνικού κεφαλαίου επηρεάζουν, εξίσου, τις σχολικές επιδόσεις ενός/μιας μαθητή/τριας. Παραδείγματος χάριν, η παρουσία και των δύο γονέων φαίνεται να έχει γενικά θετική επίδραση στη σχολική πορεία του παιδιού και στην αποφυγή του ενδεχόμενου της εγκατάλειψης του σχολείου. Άλλο χαρακτηριστικό παράδειγμα, είναι η χαμηλή σχολική επίδοση από παιδιά που έχουν γεννηθεί σε οικογένειες, με περισσότερα αδέρφια, ή από παιδιά που βρίσκονται τελευταία στη σειρά γεννήσεων, γεγονός το οποίο ισχυρίζεται, ότι οφείλεται στον περιορισμένο χρόνο που ξοδεύουν τα νεότερα, σε σειρά γεννήσεων, παιδιά με τους γονείς τους (Halpern, 2005).

Σε μικρό επίπεδο το κοινωνικό κεφάλαιο των γονέων ενός παιδιού και η υποστήριξη που λαμβάνει από το υπόλοιπο οικογενειακό περιβάλλον, σε συνδυασμό με τα δίκτυα φίλων του και των συνομηλίκων του, μπορούν να επιφέρουν θετικά αποτελέσματα στην εκπαίδευσή του. Τα δίκτυα, αυτά, μπορούν να ενεργοποιήσουν ένα παιδί να επιδιώξει τους στόχους του. Οι διαφορές μεταξύ οικογενειακών κοινωνικών κεφαλαίων μπορούν να αιτιολογήσουν τις διαφορές στη σχολική πρόοδο των παιδιών, λαμβάνοντας υπόψη τους τύπους οικογενειών (Halpern, 2005).

Σε μέσο επίπεδο το σχολείο με τη κοινότητα επιδρούν σημαντικά στη πορεία ενός μαθητή, ανάλογα με το τύπο του σχολείου, τις σχέσεις του γονέα με το σχολικό περιβάλλον του μαθητή και τις σχέσεις του γονέα με άλλους γονείς. Σε μακρο επίπεδο η εκπαιδευτική επιτυχία εξαρτάται από τους οικονομικούς πόρους που διατίθενται στο σχολείο ή από τον διαφορετικό τρόπο βαθμολόγησης των εξετάσεων

ανά περιοχή-περιφέρεια. Ακόμη, γίνεται αναφορά στις εθνικές διαφορές (Halpern, 2005).

1.4.3. Κοινωνικό κεφάλαιο και επάγγελμα

Η ποιότητα της εκπαίδευσης και κατ' επέκταση οι επαγγελματικές επιλογές ενός ατόμου, επηρεάζονται από δύο παράγοντες. Ο πρώτος παράγοντας αφορά το μικρο-κοινωνικό περιβάλλον, δηλαδή την οικογένεια, τις αξίες, το φύλο και τη κοινωνική τάξη, ενώ ο δεύτερος παράγοντας αφορά δομικά στοιχεία, όπως την κοινωνική, οικονομική εξέλιξη και το εκπαιδευτικό σύστημα και τη σχέση αυτού με την μελλοντική απασχόληση του ατόμου (Κασιμάτη, 1991).

Η επιλογή επαγγέλματος δεν είναι κάτι τυχαίο, αντιθέτως, διαμορφώνεται με βάση την υπάρχουσα κοινωνική, οικονομική και πολιτιστική κατάσταση και με βάση το οικογενειακό υπόβαθρο του ατόμου (Bourdieu & Passeron, 1996). Η εκπαίδευση που έχει λάβει το κάθε άτομο, πέρα από τη δυνατότητα που προσφέρει για τη μετάβαση του από την αγροτική στην αστική ζωή, καθορίζει σε μεγάλο βαθμό τις προοπτικές του και τις επιλογές του επαγγέλματος του (Bourdieu & Passeron, 1996), (Τσουκαλάς, 1987).

Η κοινωνική τάξη που εντάσσεται το κάθε άτομο έχει, επίσης, καθοριστικό ρόλο στην επιλογή του επαγγέλματός του, με τους/ις νέους/ες από χαμηλότερα κοινωνικά στρώματα να ακολουθούν το επάγγελμα του πατέρα τους και να αποκλείονται από τις πανεπιστημιακές σπουδές (Bourdieu & Passeron, 1996). Παρά την ευκολία πρόσβασης στην εκπαίδευση και το δημοκρατικό της χαρακτήρα, το εκπαιδευτικό σύστημα εξακολουθεί να είναι επιλεκτικό. Σύμφωνα με έρευνες, οι μαθητές/τριες που ακολουθούν υψηλότερου κύρους σπουδές, συνήθως ανήκουν σε υψηλότερα κοινωνικά στρώματα και οι μαθητές/τριες με χαμηλότερου κύρους σπουδές σε χαμηλότερα (Φραγκουδάκη, 1985). Το εκπαιδευτικό σύστημα φαίνεται να διακρίνει εκείνους που κατέχουν ένα έμφυτο «πολιτιστικό στοιχείο», το οποίο μεταβιβάζεται, ενισχύεται, εξαλείφεται, ή χάνεται και αντέχει στο χτύπημα εκείνων που το αποκτούν με νόμιμο και φυσικό τρόπο (Bourdieu & Passeron, 1996). Επίσης, η εκπαίδευση των γονέων σχετίζεται άμεσα με την εκπαίδευση που λαμβάνουν τα παιδιά τους (Egerton, 1997).

2. Η τριτοβάθμια εκπαίδευση στην Ελλάδα

2.1. Η τριτοβάθμια εκπαίδευση στην Ελλάδα την τελευταία δεκαετία

2.1.1. Θεσμικό και νομοθετικό πλαίσιο που ίσχυε έως και τα μέσα του 2019²

Η τριτοβάθμια εκπαίδευση είναι το τελευταίο στάδιο του τυπικού εκπαιδευτικού συστήματος της Ελλάδας. Σύμφωνα με το νόμο 4485/2017, η ανώτατη εκπαίδευση αποτελείται από τον πανεπιστημιακό, καθώς και τον τεχνολογικό τομέα. Ο πανεπιστημιακός τομέας περιλαμβάνει τα Πανεπιστήμια, τα Πολυτεχνεία και την Ανώτατη Σχολή Καλών Τεχνών, τα οποία στο εξής αναφέρονται ως «Πανεπιστήμια». Ο τεχνολογικός τομέας περιλαμβάνει τα Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (Τ.Ε.Ι.) και την Ανώτατη Σχολή Παιδαγωγικής και Τεχνολογικής Εκπαίδευσης (Α.Σ.ΠΑΙ.Τ.Ε.), τα οποία στο εξής αναφέρονται ως «Τ.Ε.Ι.». Σύμφωνα με τον ίδιο νόμο και τον εσωτερικό κανονισμό λειτουργίας τους, τα Τ.Ε.Ι. θεωρούνται αυτοδιοικούμενα ιδρύματα (Ν.Π.Δ.Δ.) και η εποπτεία της πολιτείας ασκείται από τον Υπουργό Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων (Εφημερίδα της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, Νόμος υπ' αριθμ' 4485).

Βασικά χαρακτηριστικά των Τ.Ε.Ι. είναι η δημοκρατική δομή και λειτουργία τους, δίνοντας την δυνατότητα να συμμετέχουν εκπαιδευτικοί, φοιτητές/τριες και διοικητικοί στις αποφάσεις που λαμβάνονται. Κάθε Τ.Ε.Ι. συγκροτείται από δύο τουλάχιστον σχολές και κάθε σχολή αποτελείται από δύο τμήματα τουλάχιστον, τα οποία σχετίζονται με τις αντίστοιχες ειδικότητες. Το κάθε τμήμα αποτελεί μια σημαντική ακαδημαϊκή μονάδα και διαιρείται σε ομάδες μαθημάτων. Κάθε ομάδα μαθημάτων αντιστοιχεί σε συγκεκριμένο επιστημονικό και τεχνολογικό πεδίο. Η λήψη πτυχίου μετά την ολοκλήρωση των σπουδών είναι απαραίτητη για τη δυνατότητα άσκησης επαγγέλματος. Τα μέλη του Εκπαιδευτικού Προσωπικού (Ε.Π.)

---

² Σύμφωνα με το νόμο 4610/2019 που αφορά στις Συνέργειες Πανεπιστημίων και Τ.Ε.Ι., πρόσβαση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, πειραματικά σχολεία, Γενικά Αρχεία του Κράτους και λοιπές διατάξεις, με βάση το άρθρο 23, ιδρύεται το Ελληνικό Μεσογειακό Πανεπιστήμιο, ως νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου πλήρως αυτοδιοικούμενο με έδρα το Ηράκλειο. Το Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Κρήτης (Τ.Ε.Ι. Κρήτης) καταργείται και εντάσσεται στο Ελληνικό Μεσογειακό Πανεπιστήμιο. (Εφημερίδα της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, Νόμος υπ' αριθμ' 4610).

κατατάσσονται σε τρεις βαθμίδες, ανάλογα με τα ακαδημαϊκά τους προσόντα, την διδακτική και την επαγγελματική τους εμπειρία. Οι βαθμίδες του είναι, Καθηγητές, Επίκουροι Καθηγητές και Καθηγητές Εφαρμογών. Όλα τα όργανα διοίκησης των Τ.Ε.Ι. είναι: Πρόεδροι, Αντιπρόεδροι, Διευθυντές Σχολών, Προϊστάμενοι Τμημάτων και Υπεύθυνοι Ομάδων Μαθημάτων, εκλέγονται για συγκεκριμένη θητεία, από τα μέλη της ακαδημαϊκής κοινότητας του κάθε Ιδρύματος (Εφημερίδα της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, Νόμος υπ' αριθμ' 4485).

2.1.2. Στόχοι των Πανεπιστημίων (Α.Ε.Ι.)

Σύμφωνα με το άρθρο 4, του νόμου 4485/2017, τα Α.Ε.Ι. έχουν αρκετούς στόχους για υλοποίηση. Πιο συγκεκριμένα, να παράγουν και ταυτόχρονα να μεταδώσουν τη γνώση μέσω της έρευνας και της διδασκαλίας. Επίσης, να προετοιμάσουν τους/ις φοιτητές/τριες για την εφαρμογή της και να καλλιεργήσουν τις τέχνες και τον πολιτισμό και να συμβάλλουν στη διά βίου μάθηση με νέες και εξελιγμένες μεθόδους διδασκαλίας, περιλαμβανομένης και της διδασκαλίας από απόσταση. Επιπλέον, στόχο έχουν να αναπτύξουν την κριτική ικανότητα και τις δεξιότητες των σπουδαστών/τριών. Σημαντική είναι και, η παροχή των εκπαιδευτικών στους/ις φοιτητές/τριες σε γνώσεις και εφόδια για την επιστημονική και επαγγελματική τους σταδιοδρομία. Ακόμη, να προωθούν την συνεργασία τους με άλλα εκπαιδευτικά ιδρύματα, καθώς και ερευνητικούς φορείς στην ημεδαπή και στην αλλοδαπή, την αποτελεσματική κινητικότητα του εκπαιδευτικού προσωπικού, των φοιτητών/τριών και των αποφοίτων τους, συμμετέχοντας στην ευρωπαϊκή και στη διεθνή ακαδημαϊκή κοινότητα. Να ανταποκρίνονται στις αναπτυξιακές ανάγκες της χώρας, να προωθούν τη διάχυση της γνώσης και την ανάπτυξη των τεχνών, την αξιοποίηση των αποτελεσμάτων της έρευνας, καθώς και την καινοτομία, με προσήλωση στις αρχές της επιστημονικής δεοντολογίας, της βιώσιμης ανάπτυξης και της κοινωνικής συνοχής, καθώς και να συμβάλλουν στο εθνικό σχέδιο για την παραγωγική ανασυγκρότηση της χώρας στην κατεύθυνση της αειφορίας. Τέλος, να συμβάλλουν στη δημιουργία υπεύθυνων πολιτών, που θα μπορούν να ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις όλων (Εφημερίδα της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, Νόμος υπ' αριθμό 4485).

2.2. Η εξέλιξη του Τμήματος της Κοινωνικής Εργασίας

Η κοινωνική εργασία είναι μια κοινωνική επιστήμη που σταδιακά εξελίσσεται. Για τον λόγο αυτό, οι αξίες που συμπεριλαμβάνονται σε αυτήν ακολουθούν μια δυναμική και ενεργητική πορεία μέσα στο χρόνο, διότι δίνουν μια εικόνα αλλά και εκφράζουν τις αντιλήψεις και απόψεις για τη φύση της κοινωνικής εργασίας ως κοινωνικής επιστήμης, αλλά και ως επαγγέλματος (Παπούλη, 2014).

Ακόμη, είναι ένα κοινωνικό φαινόμενο, το οποίο ανταποκρίνεται σε ιδιαίτσες κοινωνικές συνθήκες αλλά και ανάγκες. «Διατηρώντας την εσωτερική της ενότητα και έναν πυρήνα μεθοδολογικής οργάνωσης, ως θεωρητικό σώμα γνώσεων και ως πρακτική εφαρμογή, ανασχηματίζεται και διαφοροποιείται ανάλογα με το χώρο και το χρόνο όπου εφαρμόζεται» (Δημοπούλου-Λαγώνικα, 2011:39). Υπό αυτή την σημασία, το επάγγελμα βρίσκεται σε μια κατεύθυνση εξέλιξης και αλλαγής, επηρεασμένο από τις καινούριες κοινωνικές, οικονομικές, πολιτικές και πολιτιστικές διαστάσεις της κοινωνίας όπου ασκείται (Δημοπούλου-Λαγώνικα, 2011).

Οι ραγδαίες εξελίξεις που υπήρξαν στις χώρες, όπου προήλθε η κοινωνική εργασία, από το 19^ο αιώνα έως σήμερα, σε όλους τους τομείς της κοινωνικής ζωής επηρέασαν ταυτόχρονα και το αξιακό σύστημα του επαγγέλματος του κοινωνικού λειτουργού. Αυτό είχε ως συνέπεια, η έννοια και το περιεχόμενο των αξιών που στηρίζουν το επάγγελμα να έχουν υποστεί τροποποιήσεις και αλλαγές στο πέρασμα του χρόνου. «Σύμφωνα με τον Reamer (1998, 2013), στο επίκεντρο αυτών των αλλαγών είναι η στροφή του ενδιαφέροντος της επιστήμης της κοινωνικής εργασίας από το αξιακό/ηθικό σύστημα του επαγγέλματος και του επαγγελματία και, ειδικότερα, στο ήθος και την ηθική συμπεριφορά των ίδιων των κοινωνικών λειτουργών» (Παπούλη, 2014:4).

Στάδια κρατικού παρεμβατισμού και οριοθέτησης της μορφοποίησης του επαγγέλματος της κοινωνικής εργασίας:

1. «Το φιλανθρωπικό και το μετά-φιλανθρωπικό στάδιο», όπου την δεκαετία του 1900 έως του 1920 περίπου, η κοινωνική εργασία είχε κυρίως φιλανθρωπικά κίνητρα και άρχισε να εμφανίζεται ως επάγγελμα.
2. «Το στάδιο της ανάπτυξης ψυχοκοινωνικών λειτουργιών», όπου την δεκαετία του 1920 έως 1960 περίπου, ξεκίνησε να διαμορφώνεται η μεθοδολογία της.
3. «Το στάδιο της επέμβασης για κοινωνική αλλαγή», όπου την δεκαετία του 1960 έως 1980 περίπου, η κοινωνική εργασία έχει ως στόχο την αλλαγή στο επίπεδο της μικροκλίμακας (ατόμου) και στο κοινωνικο-οικονομικό περιβάλλον ή στη μακροκλίμακα.
4. «Το στάδιο της σχετικής αποσύνδεσης του επαγγέλματος από τον κοινωνικό και πολιτικό χώρο», τη δεκαετία 1980 έως 1990 περίπου, όπου σχετίζεται «στις δυτικές χώρες με την κρίση του κράτους πρόνοιας, αλλά και με την άνοδο του νεοφιλελευθερισμού» (Δημοπούλου-Λαγώνικα, 2011:40).
5. «Το μενταμοντέρνο στάδιο», την σημερινή εποχή της παγκοσμιοποίησης, τη δεκαετία του 20^{ου} με 21^{ου} αιώνα.

(Δημοπούλου-Λαγώνικα, 2011)

2.2.1 Παράγοντες δημιουργίας και εξέλιξης της Κοινωνικής Εργασίας

Η κοινωνική εργασία ως επιστήμη έχει δυτική προέλευση (Mary Richmond, 1922, στη Βρετανία, και Jane Addams, 1910, στις ΗΠΑ) και ξεκίνησε ως εθελοντική, φιλανθρωπική ή θρησκευτική δράση. (Καλλινικάκη, 2011) Πιο συγκεκριμένα, προέκυψε από την ανάγκη της κρατικής παρέμβασης για την αντιμετώπιση οξέων κοινωνικών προβλημάτων που δημιουργήθηκαν από την αστικοποίηση και την εκβιομηχάνιση στον Δυτικό κόσμο και ιδιαίτερα των καταστροφικών πολέμων (Ελλάδας, Μικρασιάτικης καταστροφής, παγκόσμιοι πόλεμοι και εμφύλιος). Ο/Η

κοινωνικός/ή λειτουργός προσπάθησε να συμβάλει στην προστασία όσων κινδύνευαν να βιώσουν τον κοινωνικό αποκλεισμό και να χάσουν την ευκαιρία συμμετοχής τους σε θεσπισμένους τρόπους ζωής. Επιπλέον, σε εκείνους/ες που βίωναν απώλειες και τραύματα από επώδυνες εμπειρίες ζωής, ή που ερχόταν αντιμέτωποι με εμπόδια που αφορούσαν στην πρόσβαση τους σε κοινωνικά αγαθά, όπως της εκπαίδευσης, της ασφάλισης και της υγείας (Καλλινικάκη, 2011), (Ταυλαρίδου, Καλούτση, 2007). Με το νόμο 4018 της 11 Νοεμβρίου 1959, η κοινωνική εργασία έγινε και επίσημα ένα νέο επάγγελμα στην Ελλάδα (Ταυλαρίδου, Καλούτση, 2007).

Η κοινωνική εργασία ως ένα καινούριο επάγγελμα έχει σχηματίσει με τον καιρό το δικό του «πρόσωπο» στην ελληνική χώρα. Βασισμένο, βέβαια, στις ανάγκες της κοινωνίας αυτής και διατηρώντας παράλληλα τις διασυνδέσεις του, με τις διεθνείς επιστημονικές και επαγγελματικές ρίζες του (Ταυλαρίδου, Καλούτση, 2007). Βασικό χαρακτηριστικό της ταυτότητάς της, αποτελεί η κοινωνική πλευρά της ανθρώπινης ύπαρξης και η επίδραση της στη ζωή των ανθρώπων. Η «βοήθεια που παρέχει στους ανθρώπους» ήταν από πάντα άμεσα συνδεδεμένη με το κοινωνικό περιβάλλον που ζουν εκείνοι, χωρίς να εστιάζει μόνο στα προσωπικά χαρακτηριστικά τους (Καλλινικάκη, 2011:145).

Σύμφωνα με την Α. Καλούτση (1982), στο μάθημα Δεοντολογία του Επαγγέλματος σε σχολή κοινωνικών λειτουργών αναφέρει, πως «η κοινωνική εργασία μπορεί να χρησιμεύει ως παράδειγμα του γεγονότος, ότι τα επαγγέλματα «γεννιούνται» μέσα στις κοινωνίες για να καλύψουν υπάρχουσες κοινωνικές ανάγκες, όπως αυτές διαμορφώνονται μέσα από την ίδια τη ζωή» (Ταυλαρίδου, Καλούτση, 2007:130). Στην πορεία, επισημαίνει τους παράγοντες που θεωρεί ότι συνέβαλλαν στο να δημιουργηθεί αλλά και, να εξελιχθεί το επάγγελμα αυτό. Οι παράγοντες αυτοί είναι οι παρακάτω:

- Οι κοινωνικές ανάγκες και τα κοινωνικά προβλήματα που αντιμετώπιζε η χώρα.
- Η κοινωνική πολιτική, όπως εφαρμοζόταν, σύμφωνα με τη μορφή κοινωνικών υπηρεσιών και προγραμμάτων.
- Η επίδραση που έχουν οι επιστημονικές, οι επαγγελματικές γνώσεις, καθώς κι η πρόοδος της κοινωνικής εργασίας σε διεθνή επίπεδο .

- Η επίδραση που έχει ασκήσει η ατομική και συλλογική εργασία των κοινωνικών λειτουργών, σε ότι σχετίζεται με τους/τις εξυπηρετούμενους/ες, αλλά και σχετικά με τις κοινωνικές υπηρεσίες όπου εργάζονται οι κοινωνικοί λειτουργοί.

(Ταυλαρίδου, Καλούτση, 2007), (Καλλινικάκη, 2011)

Σύμφωνα με τον M. Payne (2005) στο βιβλίο του «Οι καταβολές της κοινωνικής εργασίας συνέχιση και αλλαγή» (The origins of Social Work: Continuity and Change) αναφέρει τους λόγους προέλευσης της κοινωνικής εργασίας. Αυτοί είναι οι παρακάτω:

- Η οργανωμένη βοήθεια που παρέχεται από φορείς και διαφέρει με τη βοήθεια που δίνεται από άτομα, οικογένειες και φίλους.
- Οι κοινωνικές ανάγκες, οι οποίες προέκυψαν από την εκβιομηχάνιση στα τέλη του 19^{ου} αιώνα (αστικοποίηση). Επιπλέον, σημαντική επιρροή είχαν και τα δεινά του Β' Παγκόσμιου Πολέμου στην ανάπτυξη και στην καθιέρωση της κοινωνικής εργασίας και άλλων κοινωνικών επιστημών. Την ίδια εποχή (10 Δεκεμβρίου 1948) συντάχθηκε και καθιερώθηκε η Παγκόσμια Διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου, από τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών, η οποία λειτούργησε ως σημείο εθνικής και διεθνούς αναφοράς και άσκησε καθοριστική επίδραση στα συστήματα κοινωνικής προστασίας και ασφάλειας που ανέπτυξαν οι χώρες του.
- Η καινούρια μορφή που υιοθέτησε η κοινωνική εργασία κατά τον 20^ο αιώνα, καθώς ενσωματώθηκε στα νέα συστήματα κοινωνικής πρόνοιας.

(Καλλινικάκη, 2011)

Ο M. Payne (2005) στην μελέτη, που αναφέρθηκε για την προέλευση της κοινωνικής εργασίας, τονίζει την επιρροή που άσκησε η εκβιομηχάνιση στην εξέλιξη της κοινωνικής εργασίας, με τις αλλαγές που έγιναν στην οργάνωση των κοινωνιών. Η βιομηχανική παραγωγή αγαθών ήταν αυτή που αντικατέστησε την αγροτική και χειρωνακτική. Η μεσαία τάξη ασχολήθηκε με τις τοπικές ευθύνες και διαμορφώθηκαν τοπικές αυτοδιοικήσεις. Η δύναμη της Εκκλησίας και της θρησκείας ελαττώθηκε και έγινε διακριτή η εξέλιξη της εργασίας πρόνοιας σε φροντίδα. Επίσης, οργανώθηκε η φιλανθρωπία και η συμβολή γυναικών και μέσω της κοινωνικής εργασίας

διαμορφώθηκε σε «δύναμη φροντίδας» (Καλλινικάκη, 2011:46). Τέλος, η ευθύνη του κράτους για κοινωνική παρέμβαση διευρύνθηκε, ως απάντηση στην ανάγκη για τη διατήρηση της κοινωνικής τάξης στις σύνθετες κοινωνίες (Καλλινικάκη, 2011).

2.2.2 Λόγοι εξάπλωσης της κοινωνικής εργασίας στην Ευρώπη

Σημαντικό ρόλο στην εξάπλωση της κοινωνικής εργασίας σε όλη την Ευρώπη, είχε η κοινή γλώσσα αναφοράς, διαλόγου και συγγραφής σε ΗΠΑ και Βρετανία, καθώς και η ευρεία διάδοση της αγγλικής γλώσσας, διεθνώς. Στην ίδια γλώσσα, διαμορφώθηκε η θεωρία και οι κανόνες που διέπουν την πρακτική της, καθώς επίσης δομήθηκε και η ακαδημαϊκή κοινωνική εργασία και έρευνα. Η ιστορία, η πολιτική και οικονομική ισχύς των δύο χωρών, όπως επίσης και ο ρόλος που είχαν αναλάβει για την ανοικοδόμηση της Ευρώπης μετά τον Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο, αποτέλεσαν παραμέτρους ειδικής βαρύτητας. Οι πρωτοβουλίες αυτές, δεν περιορίστηκαν στον υλικό τομέα (σίτιση, ένδυση κ.α.), αλλά και στην παροχή εμπειρογνωμοσύνης και τεχνογνωσίας στους τομείς της οικονομικής και κοινωνικής ζωής των ερειπωμένων χωρών. Αμερικάνοι εμπειρογνώμονες ήταν αυτοί που σε θέματα που αφορούσαν την υγεία και πρόνοια, τόνισαν την αξία της κοινωνικής εργασίας. Ακόμη, εισηγήθηκαν και συντόνισαν την ίδρυση Σχολών για την εκπαίδευση των κοινωνικών λειτουργών στις καθημαγμένες χώρες της Ευρώπης, όπως συνέβη αντίστοιχα και στην περίπτωση της Ελλάδας (Καλλινικάκη, 2011).

Η άσκηση της πρακτικής της κοινωνικής εργασίας καθορίστηκε από την πολιτική ατζέντα, το επίπεδο οικονομικής ανάπτυξης, τις πολιτισμικές ιδιαιτερότητες, τη δομή και τις λειτουργίες που έχει η κάθε χώρα (Καλλινικάκη, 2011). «Αποτέλεσμα αυτών των παραμέτρων ήταν οι οικονομικές, πολιτικές, υπηρεσιακές και γραφειοκρατικές δεσμεύσεις των δομών, στις οποίες εργάζονται οι Αμερικάνοι εμπειρογνώμονες, συχνά να ανατίθενται στις δικές τους απόψεις ως ατόμων και ως επαγγελματιών ή να είναι εξαιρετικά αναντίστοιχες και ασύμμετρες με τις πραγματικές ανάγκες των ομάδων που απευθύνονται σε αυτούς» (Καλλινικάκη, 2011:148).

2.2.3 Η εξέλιξη της κοινωνικής εργασίας στην Ελλάδα

Κατά τον Payne, καταβολές της κοινωνικής εργασίας αντιστοιχούν σε τρία μοντέλα αντιμετώπισης των κοινωνικών προβλημάτων:

- το «ελλειμματικό», που παρέχει αρωγή στους αναξιοπαθούντες,
- το «θεσμικό», που εστιάζει στην προσαρμογή και την βελτίωση των συνθηκών,
- και το «αναπτυξιακό», που δίνει έμφαση στην αλλαγή καθώς και την ευημερία όλων των πολιτών.

(Καλλινικάκη, 2011)

Η κοινωνική εργασία διαμορφώθηκε υπό την επίδραση και την εξέλιξη που υπήρξε στην ιδεολογία και τις απόψεις για την ευημερία, τους μείζονες κοινωνικούς κινδύνους, καθώς και τις μεταβολές που εντοπίστηκαν στις κοινωνικές, οικονομικές και πολιτισμικές συνθήκες. Σημαντικός παράγοντας αλλαγών σε όλους τους τομείς της κοινωνικής ζωής, καθώς και στις λειτουργίες των φιλανθρωπικών, εκκλησιαστικών και προνοιακών οργανώσεων, ήταν οι αλλαγές που παρατηρήθηκαν σε οικονομικό και κοινωνικό επίπεδο. Επιπλέον, άλλος ένας παράγοντας ήταν η τεχνολογική πρόοδος στα μέσα του 18^{ου} και 19^{ου} αιώνα Αναφορικά με τις κοινωνίες, οι οποίες δεν δέχτηκαν επιρροή από την εκβιομηχάνιση, οι εκάστοτε ανθρώπινες ανάγκες καλύπτονταν με άμεσους και ανεπίσημους τρόπους (Καλλινικάκη, 2011).

Στην Ελλάδα, οι απαρχές της άτυπης βοήθειας, σχετικά με αυτούς που στερούνταν πόρους για επιβίωση συνδέονται, ως προς τη μορφή και τον χρόνο με εκείνες στην Ευρώπη και τις ΗΠΑ. Ακόμη, η άτυπη βοήθεια στην Ελλάδα είχε ως επωνυμία φιλανθρωπία και είχε κυρίως ίδιο περιεχόμενο. (Καλλινικάκη, 2011)

«Η συγκρότηση του Ελληνικού κράτους που ακολούθησε την Επανάσταση του 1821, βασίστηκε στην προαίρεση των εθνικών ευεργετών, των Ελλήνων, δηλαδή της διασποράς, που ορμώμενοι από θρησκευτικά, ανθρωπιστικά και πατριωτικά κίνητρα, έφεραν μεγάλα κεφάλαια για την οικοδόμηση της μητέρας – πατρίδας» (Καλούτση και Παπαφλέσσα, 2007:135). «Χαρακτηριστική είναι η αναφορά του Γ. Μαστρογιάννη: « Η εξέλιξης του ελληνικού κράτους είναι πολλαχώς συνδεδεμένη με την ιστορία των μεγάλων δωρητών. Ίσως λόγω της πτώχειας του ελληνικού κράτους, αι υπέρ κοινωνικών σκοπών σημαντικό ται κληροδοσίαι, δωρεαί ή κληρονομίαι,

αποτελέσαν σοβαρόν παράγοντα της αναδημιουργίας της ελληνικής κοινωνίας» (Καλλινικάκη, 2011:161).

Το νέο κράτος που δημιουργήθηκε έδωσε ως προτεραιότητα τη θέσπιση των μέτρων προστασίας παιδιών, τα οποία είχαν μείνει ορφανά και απροστάτευτα, διότι επικρατούσε πόλεμος. Η ίδρυση του πρώτου Ορφανοτροφείου έγινε από τον τότε κυβερνήτη Ιωάννη Καποδίστρια, στην Αίγινα, το 1829. Πιο αναλυτικά, φιλοξένησε 400 μαθητές, των οποίων οι γονείς τους είχαν σκοτωθεί στις μάχες του Αγώνα. Έπειτα, με εισφορές των εθνικών ευεργετών, ιδρύθηκαν ιδρύματα αγαθοέργων για ορφανά παιδιά στην Αττική. Ακόμη, οι ευεργέτες χρηματοδότησαν, τη σύσταση και τη λειτουργία φιλανθρωπικών συλλόγων και ανέλαβαν να διαχειριστούν το φαινόμενο της επαιτείας που παρουσίαζε εκρηκτικές διαστάσεις την περίοδο εκείνη (Καλλινικάκη, 2011).

«Το 1917 ιδρύθηκε το Υπουργείο Περιθάλψεως (Ν. 148, ΦΕΚ. 170/1917) το οποίο ανέλαβε την ευθύνη για την υγειονομική περίθαλψη (κατακλητικές, μεταδοτικές ασθένειες) και την «προστασία των εκ του πολέμου θυμάτων ανάπηρων, επιστρατών, οικογενειών, προσφύγων κ.λπ.» (Καλλινικάκη, 2011:162).

Η προσφορά των εθελοντών της Εκκλησίας πραγματοποιήθηκε στοχεύοντας στην βελτίωση των κοινωνικών αναγκών, παρόλο που πρακτικά συνέχιζαν να βαραίνουν την οικογένεια. Με την Μικρασιατική καταστροφή και τους 1.5000.000 πρόσφυγες που εγκαταστάθηκαν στην Ελλάδα, το 1922, αυξήθηκαν οι κοινωνικές ανάγκες και άλλαξαν οι ισορροπίες. Βέβαια, η εγκατάσταση των προσφύγων ήταν ένας μείζονας παράγοντα ανακατάταξης και αποτέλεσε κίνητρο για την υιοθέτηση των πρώτων ψηγμάτων κοινωνικής πρόνοιας από το κράτος. Εκείνη την περίοδο, δημιουργήθηκε και το πρώτο Υπουργείο που περιελάμβανε αρμοδιότητες στον τομέα της στέγασης, της σίτισης και της υγειονομικής περίθαλψης, υπό την επωνυμία «Υπουργείο Υγιεινής, Πρόνοιας και Αντιλήψεως». Επιπλέον, η στελέχωση των υπηρεσιών του δεν προέβλεπε ειδικό και εκπαιδευόμενο προσωπικό (Καλλινικάκη, 2011).

2.2.4. Το ιστορικό ίδρυσης και ανάπτυξης των σχολών Κοινωνικής Εργασίας στην Ελλάδα

Οι σχολές που προετοιμάζαν τα προνοιακά στελέχη στον Ελλαδικό χώρο άρχισαν μεταπολεμικά. Πριν το ξεκίνημα του Β' Παγκόσμιου Πολέμου, το 1937, είχε ιδρυθεί η Ελευθέρα Σχολή Κοινωνικής Πρόνοιας (Β.Δ 19/4/1937). Πιο συγκεκριμένα, αποτέλεσε την πρώτη εκπαιδευτική προσπάθεια στη νεότερη Ελλάδα για την εκπαίδευση προνοιακών στελεχών, οι οποίοι είχαν ονομαστεί κοινωνικοί εργάτες, άνδρες και γυναίκες. Βέβαια, λόγω του πολέμου, όλη αυτή η προσπάθεια σταμάτησε το 1939-1940 (Ταυλαρίδου, Καλούτση, 2007).

Σύμφωνα με το Μαστρογιάννη, η ίδρυσή της οφειλόταν σε «έγκριτες προσωπικότητες» οι οποίες είχαν τη στήριξη της Κυβέρνησης και ιδίως του υπουργού Κρατικής Αντιλήψεως και της Εκκλησίας (Ταυλαρίδου, Καλούτση, 2007:141). Η οργανωτική ομάδα θεωρούσε, πως με το ξεκίνημα της σχολής αυτής, θα διαχωριζόταν η «περίοδο του αυθορμητισμού και του αυτοσχεδιασμού από την εποχή της επιστήμης και του συστήματος» (Ταυλαρίδου, Καλούτση, 2007:142). Ως στόχο, είχε τη μείωση της δυστυχίας, καθώς και την περίθαλψη των άπορων ατόμων. Αποσκοπούσε στην δημιουργία του ενδιαφέροντος του ευρύτερου κύκλου που ήταν σχετικά με τα προβλήματα και τις ανάγκες της Κοινωνικής Πρόνοιας. Επιπλέον, σκοπός της ήταν, να μπορέσει να εφοδιάσει θεωρητικά και πρακτικά κατάλληλα τα άτομα αυτά που εργάζονται ή θέλουν να εργαστούν σε φιλανθρωπικά ή κοινωφελή ιδρύματα της Ελλάδας. Κάποια από τα μαθήματα που περιλάμβανε το πρόγραμμα σπουδών της ήταν, «φιλοσοφικά, ιατρικά, κοινωνικό-οικονομικά, ιστορία της κοινωνικής πρόνοιας και διοίκηση οργανισμών» (Ταυλαρίδου, Καλούτση, 2007:142). Μαθήματα όπως η μεθοδολογία της κοινωνικής εργασίας προστέθηκαν σε σχολές της κοινωνικής εργασίας μεταπολεμικά (Ταυλαρίδου, Καλούτση, 2007).

Σημαντικό να αναφερθεί, είναι το γεγονός, πως στην Αίγυπτο και, ειδικότερα στην Αλεξάνδρεια, οι Έλληνες ίδρυσαν την πρώτη Σχολή Κοινωνικής Πρόνοιας της Αιγύπτου, το 1936 (Ταυλαρίδου, Καλούτση, 2007).

Μετά το 1945, η πρωτοβουλία για την ίδρυση εκπαιδευτικών προγραμμάτων πραγματοποιήθηκε από γυναικείες κοινωφελείς οργανώσεις, οι οποίες είχαν αναπτύξει ήδη σημαντικό κοινωνικό έργο στον Ελλαδικό χώρο. Πιο αναλυτικά, είχαν αρχίσει από την περίοδο της Μικρασιατικής καταστροφής, έχοντας κατανοήσει την αναγκαιότητα ενός εξειδικευμένου προσωπικού για την κάλυψη των αναγκών της

κοινωνίας. Ακόμη, τους ήταν γνωστό ήδη το επάγγελμα αυτό στις χώρες που εφαρμοζόταν και θεωρούσαν ότι το επάγγελμα του κοινωνικού λειτουργού αντιστοιχούσε καλύτερα στον γυναικείο πληθυσμό. (Ταυλαρίδου, Καλούτση, 2007)

Η ανάγκη για ένα κατάλληλα εκπαιδευμένο προσωπικό, απετέλεσε κίνητρο για την ίδρυση του Τμήματος Κοινωνικής Πρόνοιας, στη μεταπολεμική Ελλάδα το 1945 και σταμάτησε να λειτουργεί το 1975, δίνοντας αξιόλογα στελέχη. Η οργάνωσή του έγινε στο πλαίσιο του μεταλυκειακού προγράμματος. Στην συνέχεια, το 1948 ιδρύθηκε η Χριστιανική Ένωση Νεανίδων ΧΕΝ Ελλάδος, με την οικονομική βοήθεια της παγκόσμιας Χ.Ε.Ν και της «Βασιλικής Πρόνοιας». Η οποία αποτέλεσε τη δεύτερη σχολή κοινωνικής εργασίας και λειτούργησε έως το 1983. Αντιληπτό γίνεται ότι, και οι δύο οργανώσεις που είχαν στόχο την εκπαίδευση των κοινωνικών λειτουργών, ξεκίνησαν από γυναίκες. Ήταν δύο σχολές που συνέβαλλαν να αντιμετωπιστούν τα δεινά της Ελλάδας την περίοδο της Μικρασιατικής Καταστροφής. Αναφορικά με τις σχολές που δημιουργήθηκαν στην πορεία, λειτούργησαν στην Αθήνα τα εκπαιδευτικά τους προγράμματα (Σταθόπουλος, 2015), (Ταυλαρίδου, Καλούτση, 2007).

Καθοριστικής σημασίας για την αρχή του επαγγέλματος αυτού, ήταν το Υπουργείο Πρόνοιας, το οποίο «αποκτούσε πολύτιμη πείρα στην εφαρμογή προνοιακών προγραμμάτων περίθαλψης, μέσα από τη στενή του συνεργασία με διεθνείς προνοιακές οργανώσεις» που αναπτυσσόταν μετά τη λήξη του Β' Παγκόσμιου Πολέμου. Επίσης, είχε κριθεί απαραίτητη η εκπαίδευση στελεχών, γι' αυτό σε συνεργασία με ειδικούς εμπειρογνώμονες των Ηνωμένων Εθνών, καθώς και των σχολών πρόνοιας, εκπαίδευσαν «πολυδύναμους κοινωνικούς λειτουργούς», χρησιμοποιώντας μεθόδους της κοινωνικής εργασίας, τις οποίες δεν γνώριζαν. Η εκπαίδευσή τους αφορούσε τομείς προνοιακού περιεχομένου και όχι εξειδικευμένους. Είναι διακριτό, πως οι σχολές και το επάγγελμα του κοινωνικού λειτουργού άρχισαν να λειτουργούν με μοντέλα που είχαν τη βάση τους από άλλες χώρες με διαφορετική κουλτούρα, ανάγκες και εμπειρίες (Σταθόπουλος 1995: 127), (Ταυλαρίδου, Καλούτση, 2007).

Σχετικά με τις σχολές που ιδρύθηκαν στην αρχή, αλλά και αργότερα ως σχολές κοινωνικής πρόνοιας είχαν την θέση τους στην αρμοδιότητα του υπουργείου Πρόνοιας, το οποίο ήταν υπεύθυνο και για την εποπτεία τους. Έπειτα, το 1974, μετονομάστηκαν σε σχολές κοινωνικής εργασίας, ώστε να εντοπιστούν οι αλλαγές που είχαν προκύψει εκείνη την περίοδο εκπαίδευσης (Ταυλαρίδου, Καλούτση, 2007).

Πέρα από τις δύο σχολές, που αποτελούνταν από γυναίκες απόφοιτες δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (λυκείου), δημιουργήθηκε μία ακόμη σχολή, η τρίτη κατά σειρά, η οποία ξεκίνησε να λειτουργεί το 1935 στο πλαίσιο της Παντείου. Η σχολή αυτή, ήταν το Ανώτατο Φροντιστήριο Κοινωνικής Πρόνοιας της Παντείου και ιδρύθηκε από μια ομάδα πανεπιστημιακών και απόφοιτων πανεπιστημιακών σχολών κοινωνικής εργασίας. Πιο αναλυτικά, ήταν η πρώτη που δέχτηκε και άνδρες απόφοιτους του Πανεπιστημίου. Το 1955 διακόπηκε η λειτουργία του. Μετά τη διακοπή του, η ίδια ομάδα βρήκε αιγίδα στο Βασιλικό Εθνικό Ίδρυμα και, έτσι δημιουργήθηκε η σχολή ΒΕΙ. Στην σχολή γινόταν δεκτοί για σπουδές γυναίκες και άνδρες, που ήταν απόφοιτοι/ες πανεπιστημίου και αποτέλεσε την βάση για την εκπαίδευση ανδρών, αλλά και την αναβάθμιση των σπουδών (Ταυλαρίδου, Καλούτση, 2007). «Οι σχολές έγιναν μέλη της Διεθνούς Ένωσης Σχολών Κοινωνικής Εργασίας το 1959, μιας και πληρούσαν όλα τα εκπαιδευτικά της κριτήρια» (Ταυλαρίδου, Καλούτση, 2007:145).

Η τέταρτη σχολή που ιδρύθηκε το 1957, από την Αποστολική Διακονία της Εκκλησίας της Ελλάδος, ήταν η σχολή Διακονισσών. Αρχικά, αποσκοπούσε στην εκπαίδευση κοινωνικών λειτουργών που θα υπηρετούσαν στις Μητροπόλεις και τις ενορίες. Η εκκλησία με τον τρόπο αυτό, απέκτησε το δικό της εκπαιδευτικό ίδρυμα για την προετοιμασία γυναικών ως προνοιακών στελεχών. Και η σχολή αυτή, είχε για κάποια χρόνια ένα τμήμα για απόφοιτες των πανεπιστημιακών σχολών Θεολογίας (Ταυλαρίδου, Καλούτση, 2007), (Σταθόπουλος, 2015).

Η πέμπτη σχολή κοινωνικής εργασίας ιδρύθηκε στο πλαίσιο της Εταιρίας Προστασίας Ανηλίκων Αθηνών (ΕΠΑΑ) το 1960. Πρωτοστάτησαν στην ίδρυσή της, απόφοιτοι της Σχολής του ΒΕΙ, εργαζόμενοι στη Εταιρεία Προστασίας Ανηλίκων Αθηνών. Δεχόταν απόφοιτους λυκείου και ήταν η δεύτερη σχολή που δεχόταν και άνδρες σπουδαστές. Επίσης, λειτουργούσε και απογευματινές ώρες, δίνοντας την δυνατότητα στους εργαζομένους της κοινωνικής πρόνοιας να πάρουν πτυχίο κοινωνικού λειτουργού (Ταυλαρίδου, Καλούτση, 2007), (Σταθόπουλος, 2015).

Η Σχολή της ΧΕΝ δέχτηκε άνδρες σπουδαστές το 1968 και το 1979 «ενσωματώθηκε στο νεοσύστατο Ίδρυμα Αναπτύξεως Κοινωνικής Εργασίας και λειτούργησε από τότε με την επωνυμία Σχολή Κοινωνικής Εργασίας του ΙΑΚΕ» (Ταυλαρίδου, Καλούτση, 2007:145).

Οι πρώτες σχολές λειτούργησαν έως και το 1984, υπό την εποπτεία του υπουργείου Πρόνοιας και μέχρι και το 1974 λειτουργούσαν με μεγάλη άνεση. Πιο

συγκεκριμένα, τους δινόταν η ευκαιρία να εκφράζουν τις ιδιαιτερότητες και τις αντιλήψεις της διοίκησης και του προσωπικού που υπαγόρευε η κάθε σχολή. Μέγιστης σημασίας, ήταν να γίνεται σταδιακά όλο και καλύτερη η εκπαίδευση, με στόχο την προετοιμασία στελεχών που θα είναι κατάλληλοι να αντιμετωπίσουν τις διαφορετικές ανάγκες της κοινωνίας. Γνωρίζοντας την ανάγκη για προσαρμογή στις συνθήκες της ελληνικής κοινωνίας, όπως και της μεθοδολογίας, αλλά και ιδεολογίας της κοινωνικής εργασίας, οι εκπαιδευτικοί προσπάθησαν να πετύχουν την ελληνοποίησή της. Παράλληλα, παρατηρούσαν την βελτίωση της εκπαίδευσης στην κοινωνική εργασία και του επαγγέλματος διεθνώς. Αυτό, επιτυγχανόταν με την συμμετοχή τους στα διεθνή συλλογικά της εκπαίδευσης, καθώς και του επαγγέλματος. Οι σχολές έδιναν τη δυνατότητα συμμετοχής των εκπαιδευτικών σε διεθνή συνέδρια, όπως και την πρόσβαση στη διεθνή βιβλιογραφία. «Η συνεργασία, μεταξύ των σχολών, ήταν συχνή και υπήρχε συντονισμός των προσπαθειών για πολλά οργανωτικά και νομικά θέματα» (Ταυλαρίδου, Καλούτση, 2007).

Με τον καιρό το κράτος, και ιδίως το υπουργείο Πρόνοιας, σε καλή συνεργασία με τις σχολές, ξεκίνησε να ρυθμίζει θέματα που είχαν σχέση με τη λειτουργία των σχολών. Το 1962, δηλαδή το κράτος ρύθμιζε νομοθετικά τα βασικά θέματα της εκπαίδευσης των Κοινωνικών Λειτουργών (Ταυλαρίδου, Καλούτση, 2007).

«Η αυτονομία που είχαν οι σχολές, στα πρώτα τους χρόνια, τους επέτρεπε να πειραματίζονται. Έπρεπε να είναι εφευρετικές, προκειμένου, να συνεχίσουν να υπάρχουν αλλά και να βελτιώνουν το εκπαιδευτικό τους έργο. Δεν υπήρχε εγχώριο πρότυπο εκπαίδευσης για να αντιγράψουν. Τα εκπαιδευτικά πρότυπα από άλλες χώρες έπρεπε να προσαρμοστούν στην ελληνική πραγματικότητα. Παρά τις μεγάλες πρακτικές δυσκολίες, στα πρώτα χρόνια της δημιουργίας των σχολών υπήρχε διάχυτη αίσθηση της δημιουργικής συμμετοχής σε μια θετικά εξελισσόμενη προσπάθεια που κατέληγε, ως προσωπική υπόθεση όλων των εμπλεκόμενων παραγόντων» (Ταυλαρίδου, Καλούτση, 2007:146-147).

Η διάρκεια των σπουδών άλλαζε διαρκώς τα πρώτα χρόνια, με προβλεπόμενη αύξηση πορείας. Για παράδειγμα, από μονοετής έγινε διετής, τριετής με προσθήκη και θερινών πρακτικών ασκήσεων. Το ίδιο ισχύει, και για το περιεχόμενο του εκπαιδευτικού προγράμματος, που χρειαζόταν να ανταποκρίνεται στην εξέλιξη της κοινωνικής εργασίας, όπως επίσης και τις απαιτήσεις του συνεχούς διευρυνόμενου ρόλου του επαγγελματία κοινωνικού λειτουργού στην Ελλάδα (Ταυλαρίδου, Καλούτση, 2007).

Το πρόγραμμα εκπαίδευσης των σπουδαστών/τριών, περιλάμβανε τη διδασκαλία θεωρητικών μαθημάτων και πρακτικών ασκήσεων. Όπως ήταν αναμενόμενο, τα θεωρητικά μαθήματα περιλάμβαναν, κατά κύριο λόγο, μαθήματα μεθοδολογίας της κοινωνικής εργασίας. Επιπλέον, παρείχε γνώσεις από τις επιστήμες του ανθρώπου που ήταν απαραίτητες για το έργο του κοινωνικού λειτουργού και γινόταν διδασκαλία της αγγλικής γλώσσας (Ταυλαρίδου, Καλούτση, 2007).

Οι σχολές, που είχαν ιδρυθεί με την εμπειρία και την γνώση που είχαν αποκτήσει, έφτιαζαν τα γνωστικά αντικείμενα που ήταν απαραίτητο να περιέχονται στην εκπαίδευση των κοινωνικών λειτουργών, δηλαδή το περιεχόμενο τους, τις ώρες διδασκαλίας, καθώς και τον τρόπο που πρέπει να είναι δομημένη η ύλη και να δίνετε (Ταυλαρίδου, Καλούτση, 2007).

Στην συνέχεια, ρυθμίστηκε από το κράτος το πρόγραμμα εκπαίδευσης που θα περιλάμβαναν οι σχολές κοινωνικής εργασίας. «Η συσσωρευμένη εμπειρία χρησιμοποιήθηκε από την επιτροπή των σχολών και των υπουργείων Κοινωνικών Υπηρεσιών και Εθνικής Παιδείας, προκειμένου να διατυπωθεί το Προεδρικό Διάταγμα 60 (ΦΕΚ 1, τ. Α, 27/1/79)» «Περί καθορισμού ενιαίου ωρολογίου και αναλυτικού προγράμματος εκπαίδευσης εις τα τμήματα εκπαίδευσης των κοινωνικών λειτουργών των Σχολών Επαγγελματών Υγείας και Πρόνοιας των ΚΑΤΕΕ και εις τα Ανωτέρας Σχολάς Κοινωνικής Εργασίας αρμοδιότητας του Υπουργείου Κοινωνικών Υπηρεσιών» (Ταυλαρίδου, Καλούτση, 2007:148). Αυτή η ρύθμιση ήταν σημαντική, διότι και το υπουργείο Εθνικής Παιδείας, το 1970, στις Σχολές Υγείας και Πρόνοιας των ΚΑΤΤΕ, αρχικά του Ηρακλείου Κρήτης και αργότερα της Πάτρας, ίδρυσε τμήματα για την εκπαίδευση κοινωνικών λειτουργών. Οι πρώτοι/ες σπουδαστές/τριες τούς έγιναν δεκτοί, το 1973. Τέλος, μετά την δημιουργία των τμημάτων Κοινωνικής Εργασίας των Σ.Ε.Υ.Π. των Τ.Ε.Ι., το υπουργείο Παιδείας είχε και εκείνο ρόλο στην εκπαίδευση των κοινωνικών λειτουργών (Ταυλαρίδου, Καλούτση, 2007).

Το εκπαιδευτικό προσωπικό, από το οποίο αποτελούνταν οι πρώτες σχολές, δεν ήταν σύμφωνο στο να ανήκει η κοινωνική εργασία ως γνωστικό αντικείμενο σε τεχνολογικό ίδρυμα. Πίστευε, πως ταίριαζε να ενταχθεί στις σχολές κοινωνικών επιστημών των πανεπιστημίων, διότι δεν θα ήταν κατάλληλη για ένα ανθρωπιστικό επάγγελμα να ανήκει σε τεχνολογικό ίδρυμα. Ακόμη, «η μαζικοποίηση, το απρόσωπο της εκπαίδευσης σε τέτοιους χώρους, η κατάργηση της αυτονομίας και της αναγκαίας ευελιξίας που μια τέτοια ένταξη θα έφερνε», θεωρούσε ότι δεν θα λειτουργούσε προς

το καλό της ποιότητας της εκπαίδευσης των κοινωνικών λειτουργών. Παρ' όλα αυτά προτάσεις αυτές δεν εφαρμόστηκαν (Ταυλαρίδου, Καλούτση, 2007:148-149).

Το 1984, οι σχολές κοινωνικής εργασίας που λειτουργούσαν, όπως η Σχολή Κοινωνικής Εργασίας του ΙΑΚΕ, πρώην ΧΕΝ, η Σχολή των Διακονισσών και της ΕΠΑΑ, εντάχθηκαν στο τμήμα Κοινωνικής Εργασίας της Σχολής Επαγγελματιών Υγείας Πρόνοιας του Τ.Ε.Ι. της Αθήνας, όπου δημιουργήθηκε έτσι ώστε να επέλθει η ενσωμάτωση. Ακόμη, ολοκληρώθηκε μια αξιολογή και ταυτόχρονα καινούρια προσπάθεια για την Ελλάδα. Ήταν μία προσπάθεια, η οποία έφερε αξιέπαινα αποτελέσματα οδηγώντας στην δημιουργία ενός πολύ σημαντικού και χρήσιμου επαγγέλματος στον Ελλαδικό χώρο (Ταυλαρίδου, Καλούτση, 2007).

Με τον πέρασμα των χρόνων, το επάγγελμα αυτό, διδασκόταν σε δύο επίπεδα στα τμήματα κοινωνικής εργασίας των επαγγελματιών υγείας και πρόνοιας των Τ.Ε.Ι. Ηρακλείου Κρήτης, Πάτρας και Αθήνας, όπως, επίσης, της σχολής κοινωνική διοίκησης του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου στη Θράκη (που δίνεται ως κατεύθυνση η κοινωνική εργασία (Ταυλαρίδου, Καλούτση, 2007). Μετά όμως, από αλλεπάλληλες προσπάθειες, το επάγγελμα αυτό, πλέον ανήκει και σε πανεπιστημιακή σχολή κοινωνικής εργασίας. Πιο συγκεκριμένα, το Τ.Ε.Ι. Κρήτης αναβαθμίστηκε σε Ελληνικό Μεσογειακό Πανεπιστήμιο και το Τ.Ε.Ι. Αθήνας σε Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής, ενώ συνεχίζει να λειτουργεί και το Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης.

Σχετικά με την ανάπτυξη της κοινωνικής πρόνοιας, υπάρχουν ελλείψεις συγκριτικά με άλλες χώρες του δυτικού κόσμου. Βασική αιτία ήταν ο πόλεμος, ο οποίος με την σειρά του επέφερε καταστροφές σε όλους τους τομείς και επίπεδα κοινωνικής ζωής. Περιορίστηκαν οι οικονομικές δυνατότητες, με αποτέλεσμα, να δοθεί, αρχικά, βάση στον τομέα της οικονομίας. Ένας ακόμη λόγος, που δεν αναπτύχθηκε ο τομέας της κοινωνικής πρόνοιας ήταν η περιορισμένη υποδομή, ενώ, σε αντίθεση με άλλες χώρες, είχαν αναπτυχθεί περισσότερο και διέθεταν δοκιμασμένες και επεξεργασμένες δομές που είχαν ξεκινήσει από τον 19^ο αιώνα και αποτελούσαν αναπόσπαστο κομμάτι των υποχρεώσεων της κοινωνίας απέναντι στους πολίτες (Ταυλαρίδου, Καλούτση, 2007).

Πέρα από τις πολλαπλές ανάγκες που είχαν δημιουργηθεί την μεταπολεμική περίοδο και έδωσαν προτεραιότητα σε άλλα ζητήματα, αρκετοί μελετητές θεώρησαν ως αίτια καθυστέρησης της ανάπτυξης του προνοιακού τομέα στην Ελλάδα αποτέλεσε το γεγονός, ότι δεν υπήρχε καλός προγραμματισμός, παίζοντας καθοριστικό ρόλο (Ταυλαρίδου, Καλούτση, 2007). Τα λεγόμενα του Μαστρογιάννη

επισημαίνουν, ότι: «Η ανάγκη καταρτίσεως ενός ενιαίου και σαφούς προγραμματισμού για την άσκηση της Κοινωνικής Πρόνοιας, βασιζομένου εις τα διεθνώς κρατούντα πορίσματα της επιστήμης και της πείρας και προσηρμοσμένου εις τα ελληνικάς δυνατότητας και εν γένει της Ελληνικής ζωής, έχει καταστή εντόνως έκδηλος από μακρού» (Ταυλαρίδου, Καλούτση, 2007:150-151).

Στις πρώτες σχολές κοινωνικής εργασίας που δημιουργήθηκαν, οι κοινωνικοί λειτουργοί που δίδασκαν στους/ις φοιτητές/τριες ήταν απαραίτητο να απαντούν στα ερωτήματα των σπουδαστών/τριών, του κοινού και αρμόδιων για προνοιακά θέματα φορέων και υπαλλήλων. Όπως για παράδειγμα, ερωτήσεις όπως για την έννοια της κοινωνικής εργασίας και αντίστοιχα του κοινωνικού λειτουργού, κι όπως, αν είναι επιστήμη ή επάγγελμα η κοινωνική εργασία. Για την ενημέρωσή τους, με τα θέματα αυτά, είχε γραφτεί πολύ μεγάλο πληροφοριακό υλικό από τους κοινωνικούς λειτουργούς, άλλοτε σε εκπαιδευτικό και άλλοτε σε επιστημονικό επίπεδο, με βάση τον πληθυσμό στον οποίο απευθυνόταν (Ταυλαρίδου, Καλούτση, 2007).

2.3. Τομείς απασχόλησης κοινωνικών λειτουργών

Το πεδίο άσκησης της κοινωνικής εργασίας αφορά όλους τους τομείς της κοινωνικής ζωής, οι οποίοι βρίσκονται σε διαρκή αλληλεπίδραση. Πεδία άσκησης της κοινωνικής εργασίας, συνιστούν οι κύριοι τομείς της κοινωνικής πολιτικής. Στην Ελλάδα, οι πέντε πυλώνες της κοινωνικής πολιτικής, είναι το εισόδημα, η κατοικία, η εκπαίδευση, η υγεία και οι κοινωνικές υπηρεσίες, παρότι δεν ανέπτυξαν ποτέ αυτοτελώς τη δομή τους, αποτελούν το πεδίο απασχόλησης των κοινωνικών λειτουργών ποικίλων βαθμίδων ιεραρχίας και ευθύνης. Ένας/μια κοινωνικός/ή λειτουργός μπορεί να εργαστεί, είτε σε οργανωμένες κοινωνικές υπηρεσίες, όπως το νοσοκομείο, τις φυλακές, είτε ως μέλος διεπιστημονικών ομάδων, όπως θεραπευτικές κοινότητες, είτε ως στέλεχος σε επιδοτούμενα προγράμματα, όπως το Βοήθεια στο σπίτι (Καλλινικάκη, 2011).

Το αντικείμενο και οι μέθοδοι της εργασίας των κοινωνικών λειτουργών ποικίλλουν, ωστόσο κανένα από τα αντικείμενα των πεδίων δεν ασκείται κατ' αποκλειστικότητα. Παραδείγματος χάριν, τα ζητήματα υγείας, απασχολούν κοινωνικούς/ές λειτουργούς που εργάζονται σε νοσοκομεία, κέντρα υγείας, δημοτικά ιατρεία, ενώ την ίδια στιγμή αποτελούν πεδίο απασχόλησης όσων ασχολούνται με

περίπλοκα προβλήματα ατόμων, που απευθύνονται στη πρόνοια, την ειδική αγωγή, τα κέντρα συμβουλευτικής (Καλλινικάκη, 2011).

Παρακάτω αναγράφονται οι τομείς άσκησης της κοινωνικής εργασίας:

- Κοινωνική εργασία με οικογένειες, παιδιά και νέους
- Κοινωνική εργασία με ηλικιωμένα άτομα και άτομα πάσχοντα από άνοια
- Κοινωνική εργασία στο χώρο της εκπαίδευσης
- Κοινωνική εργασία στο χώρο της Υγείας
- Κοινωνική εργασία στο χώρο της Ψυχικής υγείας
- Κοινωνική εργασία με άτομα με προβλήματα εξάρτησης
- Κοινωνική εργασία με άτομα με αναπηρία
- Κοινωνική εργασία με κοινωνικά αποκλεισμένα άτομα και μειονότητες
- Κοινωνική εργασία με άτομα που έχουν υποπέσει, ή ενδέχεται να υποπέσουν (ανήλικοι που ζουν υπό επιβαρημένες οικονομικά, κοινωνικά και συναισθηματικά συνθήκες), σε παραβατική ή εγκληματική συμπεριφορά
- Κοινωνική εργασία στην αντιμετώπιση των φυσικών και οικολογικών καταστροφών (Καλλινικάκη, 2011).

Ειδικότερα, η κοινωνική εργασία με οικογένειες, παιδιά και νέους, έχει ως στόχο την αξιολόγηση της ποιότητας της γονικής ικανότητας και φροντίδας, καθώς και την διερεύνηση των συνθηκών διαβίωσης της οικογένειας (κανόνες ασφάλειας, υγείας, συμμετοχή σε αποφάσεις που τα αφορούν). Επόμενος στόχος της κοινωνικής εργασίας με οικογένεια, είναι η ανάδειξη των παραγόντων που δρουν ανασταλτικά ή παρεμποδίζουν την εξέλιξη και την κάλυψη των αναγκών τους, και κατ' επέκταση η εύρεση κατάλληλων τρόπων αντιμετώπισης προβλημάτων, σε συνάρτηση με τους πόρους που διατίθενται στο περιβάλλον και τη κοινότητα (Καλλινικάκη, 2011).

Η κοινωνική εργασία με ηλικιωμένα άτομα και άτομα πάσχοντα από άνοια, αποσκοπεί στην στήριξη της παραμονής των ηλικιωμένων στη κοινότητα, στη διατήρηση ενός βαθμού αυτονομίας, στην οργάνωση της καθημερινότητας και την εξασφάλιση ψυχαγωγίας και συντροφιάς (Κ.Α.Π.Η., Βοήθεια στο σπίτι, κ.α.) (Καλλινικάκη, 2011).

Η κοινωνική εργασία στο χώρο της εκπαίδευσης στοχεύει στην πρόληψη, την επίλυση και την αποφυγή υποτροπής των προβλημάτων στη σχολική κοινότητα και την οικογένεια, την αξιοποίηση των σχολικών και κοινωνικών πόρων, την ένταξη και την υποστήριξη των μαθητών με μαθησιακές δυσκολίες και την προάσπιση των

δικαιωμάτων των μαθητών/τριών, που προέρχονται από μειονότητες και ειδικές ομάδες (Καλλινικάκη, 2011).

Ο/Η κοινωνικός/ή λειτουργός, στο χώρο της υγείας, παρέχει επείγουσα ψυχοκοινωνική φροντίδα σε νοσηλευόμενους ή παρακολουθούμενους, ύστερα από τροχαία, τραυματισμούς, ενώ παράλληλα αναλαμβάνει τη μετανοδοκομειακή πορεία και επανένταξη του ασθενή, ύστερα από μακροχρόνια νοσηλεία. Ταυτόχρονα, παρέχει ψυχοκοινωνική στήριξη σε ατομικό, οικογενειακό και ομαδικό επίπεδο στους ίδιους τους ασθενείς και τους φροντιστές αυτών (Καλλινικάκη, 2011).

Στο χώρο της ψυχικής υγείας, ο/η κοινωνικός/ή λειτουργός, ενθαρρύνει τις σχέσεις των ασθενών με το κοινωνικό τους περιβάλλον και τη μη παραίτηση τους από ενδιαφέροντα και δεξιότητες. Επίσης, κάνουν διεπιστημονικές και δια-υπηρεσιακές συνεργασίες, με σκοπό τη δικτύωση μεταξύ υπηρεσιών και παροχών που χρειάζονται οι ασθενείς (Καλλινικάκη, 2011).

Η κοινωνική εργασία με άτομα με προβλήματα εξάρτησης, αποσκοπεί στη κινητοποίηση για αλλαγή, ιδίως στα πρώτα στάδια της εξάρτησης, και την ενθάρρυνση του χρήστη για εμπλοκή σε διαδικασία αλλαγής. Παράλληλα, επιδιώκει τη φροντίδα των οικογενειών και των παιδιών, όταν οι απεξαρτημένοι είναι γονείς, την εξασφάλιση της πρόσβασης τους σε υπηρεσίες υγείας, νομικής βοήθειας και κατάρτισης, την επανασύνδεσή τους με την εκπαίδευση και την ένταξή τους στην απασχόληση και την κοινωνία (Καλλινικάκη, 2011).

Η κοινωνική εργασία με άτομα με αναπηρία, επιδιώκει την αντιμετώπιση των ψυχοκοινωνικών προβλημάτων του ατόμου με αναπηρία, αλλά και της οικογένειας του, που οφείλονται στην αναπηρία. Επίσης, στοχεύει στην αποδυνάμωση των συνθηκών καταπίεσης και στέρησης ή περιθωριοποίησης των ατόμων με αναπηρία (Καλλινικάκη, 2011).

Η κοινωνική εργασία με μειονότητες έχει ως στόχο την διαχείριση προσωπικών και οικογενειακών δυσκολιών στη χώρα υποδοχής (στέγαση, εκπαίδευση) και των προβλημάτων εκείνων, που η επίλυση τους προϋποθέτει συντονισμό με περισσότερες από μία χώρες (διεθνείς υιοθεσίες, προστασία και κηδεμονία παιδιών λόγω εγκατάλειψης ή εξαφάνισης των γονέων) (Καλλινικάκη, 2011).

Η κοινωνική εργασία με άτομα που έχουν υποπέσει, ή ενδέχεται να υποπέσουν (ανήλικοι που ζουν υπό επιβαρημένες οικονομικά, κοινωνικά και συναισθηματικά συνθήκες), σε παραβατική ή εγκληματική συμπεριφορά, περιλαμβάνει συνεργασία με τα μέλη της οικογένειας, που υφίστανται τραυματικές εμπειρίες από την αξιόπονη

πράξη. Επίσης, μεριμνά για τη σύνδεση των μελών με υπηρεσίες, για την καλύτερη δυνατή ανταπόκριση τους στις υποχρεώσεις τους (ασφάλεια, φροντίδα παιδιών) (Καλλινικάκη, 2011).

Η κοινωνική εργασία στην αντιμετώπιση των φυσικών και οικολογικών καταστροφών που οφείλονται στον ανθρώπινο παράγοντα, έχει ως στόχο τη στήριξη και τη συνοδεία στην απώλεια αγαθών των ατόμων και οικογενειών, μέσω της παροχής άμεσης βοήθειας και εξασφάλισης της επιβίωσης και της ασφάλειας τους (Καλλινικάκη, 2011).

2.3.1. Εκπαίδευση από τους κοινωνικούς λειτουργούς

Τα αρχικά βήματα στην εκπαίδευση έγιναν στα πρώτα κοινοτικά κέντρα, όπου συνέβη και η εμφάνιση της κοινωνικής εργασίας. Η καθιέρωσή της διακρίνεται στο Ρότσεστερ, το 1913, στο οποίο οι κοινωνικοί λειτουργοί πραγματοποιούσαν κατ' οίκον επισκέψεις, με στόχο να βοηθήσουν τα παιδιά στο διάβασμά τους, αλλά και στη διασύνδεση των γονέων με τους/ις δασκάλους/ες (Radin, 1989). Την χρονική περίοδο, του 1920-1930, με αφορμή το κίνημα για την ψυχική υγεία, οι κοινωνικοί λειτουργοί ανέλαβαν και κλινικούς ρόλους, για να καλύψουν τις ανάγκες των μαθητών/τριών, καθώς και όσων αντιμετώπιζαν ψυχικής φύσης πιεστικά γεγονότα ζωής και κατάθλιψη. Τη δεκαετία του 1960, το σχολείο ξεκίνησε να γίνεται αντιληπτό, ως ένα κοινωνικό σύστημα, το οποίο διαιωνίζει διάφορες κοινωνικές ασθένειες, όπως της φτώχειας και της καταπίεσης. Οι κοινωνικοί λειτουργοί, προσπαθώντας να αλλάξουν την κατάσταση αυτή, εστίασαν στους/ις μαθητές/τριες που έπαιρναν αποβολές πολλών ημερών, λόγω διαταρακτικής συμπεριφοράς, όπως επίσης και, σε παιδιά με κακή επίδοση στα μαθήματα, διότι αντιμετώπιζαν συναισθηματικές διαταραχές σοβαρού τύπου ή είχαν δυσκολίες στη μάθηση, που δεν εμφανιζόταν λόγω προβλημάτων υγείας και σε χαμηλή νοημοσύνη. Επιπλέον, επικεντρώθηκαν στους/ις μαθητές/τριες, στους οποίους δεν ήταν εύκολο να διαμορφώσουν και να διατηρήσουν διαπροσωπικές σχέσεις με τους/τις συμμαθητές/τριες τους και τους δασκάλους τους, αντίστοιχα. Επίσης στα παιδιά, τα οποία είχαν αντιδραστική συμπεριφορά σε καταστάσεις που ήταν αναμενόμενες, καθώς και, σε μαθητές/τριες που υπήρχε η πιθανότητα κινδύνου να εγκαταλείψουν το σχολείο πολύ νωρίς λόγω μη ικανοποίησης και κατάθλιψης. Ακόμη, σε παιδιά που

μπορεί λόγω προσωπικών, οικογενειακών και σχολικών ζητημάτων να είχαν αναπτύξει ενδείξεις και φόβους (Καλλινικάκη,2011).

Στο πλαίσιο της εκπαίδευσης, ο/η κοινωνικός/ή λειτουργός επιδιώκει:

- «Την πρόληψη, την επίλυση και την αποφυγή υποτροπής των προβλημάτων που αναφέρονται στο σχολείο, στην οικογένεια, στη σχολική κοινότητα, και τα οποία επιδρούν στην προσαρμογή και στην τακτική φοίτηση ή στην επίδοση των μαθητών/τριών και των σπουδαστών» (Καλλινικάκη, 2011:119),
- «Την κινητοποίηση των σχολικών και κοινοτικών πόρων που θα συμβάλλουν στην εκ μέρους του παιδιού μέγιστη αξιοποίηση των ευκαιριών, τις οποίες προσφέρει το σχολικό πρόγραμμα και περιβάλλον»(Καλλινικάκη, 2011:119-120),
- «Την εξασφάλιση ενός ελάχιστα περιοριστικού περιβάλλοντος για το παιδί»,
- «Την εκπαίδευση των παιδιών που μεγαλώνουν εκτός της φυσικής τους οικογένειας (π.χ., τακτική φοίτηση και μη επηρεασμός της από τις ειδικές συνθήκες)».«Την ένταξη και την υποστήριξη της φοίτησης μαθητών/τριών και νέων με δυσκολίες στη μάθηση, με αναπηρίες ή με ασταθή φοίτηση και φτωχή επίδοση και τη διατήρηση της μαθητικής ιδιότητας, τουλάχιστον έως την ολοκλήρωση της υποχρεωτικής εκπαίδευσης» (Καλλινικάκη, 2011:120),
- «Την αξιοποίηση των πολιτικών εκπαίδευσης για ειδικές ομάδες φοιτητών (έγκαιρη εγγραφή, τακτική φοίτηση, αξιοποίηση μαθημάτων γλώσσας και πολιτισμού για αλλοδαπούς, παροχές θετικής διάκρισης, εγγραφή με ειδικές ή και χωρίς εξετάσεις)» (Καλλινικάκη, 2011:120),
- «Την προάσπιση των δικαιωμάτων των μαθητών/τριών, με προέλευση από μειονότητες και ειδικές ομάδες και την επανασύνδεση με την εκπαίδευση ατόμων που βρέθηκαν έξω από την εκπαιδευτική διαδικασία λόγω συμβάντων ζωής (ψυχωτικό επεισόδιο στην εφηβεία, τροχαίο, φυσική καταστροφή, φυλάκιση γονέα) ή ανεπάρκεια του εκπαιδευτικού συστήματος (μη εφαρμογή του μέτρου ολοκλήρωσης της υποχρεωτικής εκπαίδευσης)» (Καλλινικάκη, 2011:120).

Οι εκπαιδευτικοί, σε συνεργασία με τους/ις κοινωνικούς λειτουργούς, εκτιμούν τις ψυχο-κοινωνικές ανάγκες των μαθητών/τριών και αξιολογούν, σε διεπιστημονικό επίπεδο, τις εκπαιδευτικές ανάγκες σπουδαστών/τριών των παραπάνω κατηγοριών

που αναφέρθηκαν, όπως επίσης και μαθητών που υφίστανται ενδοοικογενειακή ή ενδοσχολική βία και απόρριψη (Καλλινικάκη, 2011).

Κάποιες από τις μορφές βίας, που είναι σύμφυτες και παράγωγες του θεσμού της εκπαίδευσης, αποτελούν μορφές επικοινωνίας στο χώρο του σχολείου. Μέσω αυτών των τρόπων επικοινωνίας, δίνεται η δυνατότητα σε μαθητές/τριες και εκπαιδευτικούς να εκφράζουν αυτά που θέλουν και δεν μπορούν να τα εκφράσουν με λόγια, να τα μοιραστούν με άλλους, να τα αναλογιστούν και να τα στοχαστούν. Με τις ατομικές και ομαδικές προσεγγίσεις της κοινωνικής εργασίας, αντιμετωπίζονται αυτές οι μορφές βίας. Οι παραπάνω προσεγγίσεις, υλοποιούνται σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης, αναπτύσσοντας για τη μεταλυκειακή, καθώς και, την ανώτατη βαθμίδα προγράμματα προσανατολισμού, συμβουλευτικής και υποστήριξης για την ομαλή προσαρμογή στο ακαδημαϊκό περιβάλλον, όπως επίσης και της ανταπόκρισης στις απαιτήσεις του (Καλλινικάκη, 2011).

2.3.2. Επαγγελματική αποκατάσταση των κοινωνικών λειτουργών

Σύμφωνα με την έρευνα, που είχε πραγματοποιηθεί από τις φοιτήτριες (Ανυφαντάκη κ.ά., 2010) του τμήματος της Κοινωνικής Εργασίας, σχετικά με την επαγγελματική αποκατάσταση των απόφοιτων κοινωνικών λειτουργών του τμήματος, του τότε ονομαζόμενου Τ.Ε.Ι. Κρήτης, είχε διαπιστωθεί, ότι δεν υπάρχει μονιμότητα στον Δημόσιο τομέα, αλλά υπάρχουν συμβάσεις ορισμένου χρόνου. Το αποτέλεσμα αυτό, προκύπτει από το γεγονός, ότι οι πιο καινούριες θέσεις είναι αυτές που απορρέουν από επιδοτούμενα προγράμματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Διαπιστώνεται ότι, η προσφορά στο επάγγελμα δεν είναι ισοδύναμη της κάλυψης των εκφρασμένων αναγκών. Άρα, η επιθυμία των ερωτηθέντων κοινωνικών λειτουργών να υπάρξουν καινούριες θέσεις εργασίας στο Δημόσιο τομέα, κρατώντας τις θέσεις που υπάρχουν ήδη, γίνεται ακόμη πιο μεγάλη.

ΜΕΡΟΣ Β΄: ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

3. Εμπειρική έρευνα

Σκοπός της έρευνας είναι, η διερεύνηση των παραγόντων που επηρεάζουν τις αντιλήψεις και τις προσδοκίες των πρωτοετών φοιτητών/τριών, αναφορικά με το ρόλο και τη σημασία της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στην επαγγελματική και κοινωνική τους ανέλιξη.

Στόχοι της έρευνας είναι, η διερεύνηση των απόψεων των πρωτοετών φοιτητών/τριών για το ρόλο και τη σημασία της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης τους στην επαγγελματική και κοινωνική τους ανέλιξη. Ακόμη, είναι η διερεύνηση των πολιτισμικών και κοινωνικών παραγόντων που συμβάλλουν στη διαμόρφωση αυτών των αντιλήψεων, καθώς και η διερεύνηση των προσδοκιών των πρωτοετών φοιτητών/τριών για την επαγγελματική και κοινωνική τους ανέλιξη.

3.1. Ερευνητικά ερωτήματα

- Προετοιμασία ατόμου για την είσοδο στη τριτοβάθμια εκπαίδευση.
- Αντιλήψεις για το περιεχόμενο σπουδών στη κοινωνική εργασία.
- Η στάση των φοιτητών/τριών απέναντι στην ποιότητα εκπαίδευσης του τμήματος.
- Προσδοκίες από τις σπουδές σε σχέση με την επαγγελματική αποκατάσταση.
- Το κοινωνικό στάτους της κοινωνικής εργασίας.
- Η στάση της οικογένειας απέναντι στην εκπαίδευση.

3.2. Μεθοδολογία της έρευνας

Σύμφωνα με τους Denzin και Lincoln (2005:3), «η ποιοτική έρευνα τοποθετείται, ως μια δραστηριότητα που θέτει τον παρατηρητή στον κόσμο. Απαρτίζεται από ένα σύνολο ερμηνειών και πρακτικών που κάνουν τον κόσμο ορατό. Αυτές οι πρακτικές, μετασχηματίζουν τον κόσμο και τον μετατρέπουν σε μια σειρά από αναπαραστάσεις, περιέχοντας σημειώσεις από το πεδίο, συνεντεύξεις, συζητήσεις, φωτογραφίες,

μαγνητοφωνήσεις. Σε αυτό το επίπεδο, η ποιοτική έρευνα συνεπάγεται, ως μια ερμηνευτική και νατουραλιστική προσέγγιση του κόσμου».

Επιπλέον, η ποιοτική έρευνα προσφέρει μια ολιστική θεώρηση και ερμηνεία του φαινομένου που μελετά. Δεν προϋποθέτει την ύπαρξη ερμηνευτικών μεταβλητών, λανθάνοντων μεταβλητών καθώς και, παραμετρικών μοντέλων ερμηνείας. Αντίθετα, περιγράφει και ερμηνεύει το φαινόμενο, μέσω της καταγραφής της εμπειρίας των ερωτώμενων. Τέλος, είναι αξιοσημείωτο, ότι η ποιοτική έρευνα λαμβάνει χώρα σε φυσικούς χώρους εργασίας ή ζωής των ερωτώμενων, οι οποίοι/ες έχουν θετική στάση απέναντι σε αυτή και είναι πρόθυμοι/ες να απαντήσουν. Επομένως, η εν λόγω έρευνα καταγράφει πραγματικές-αληθινές απόψεις και όχι τυπικές και τυποποιημένες απαντήσεις (Ζαφειρόπουλος, 2005).

Η ποιοτική έρευνα καταγράφει και αναλύει τη συμπεριφορά και το γραπτό, όσο και τον προφορικό λόγο των ανθρώπων. Στη παρούσα έρευνα, χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος της προσωπικής συνέντευξης, λόγω της ευελιξίας που προσφέρει κατά τη διεξαγωγή της, αλλά και λόγω της αμεσότητας και της εξοικείωσης που αισθάνεται ο/η συνεντευξιαζόμενος/η σε σχέση με αυτή, καθώς και λόγω του χαμηλού της κόστους (Ζαφειρόπουλος, 2005).

Κατά τη προσωπική συνέντευξη, γίνεται καταγραφή της βιωματικής εμπειρίας των ερωτώμενων. Ειδικότερα, γίνεται καταγραφή των αντιλήψεων και των προσδοκιών των πρωτοετών φοιτητών/τριών του τμήματος Κοινωνικής Εργασίας, αναφορικά με το ρόλο και τη σημασία της τριτοβάθμιας εκπαίδευσής τους, στην επαγγελματική και κοινωνική τους ανέλιξη. Τα δεδομένα της έρευνας, αυτής, πηγάζουν από τη συζήτηση και τη σχέση του/ης ερευνητή/τριας και του/ης ερωτώμενου/ης. Η δυναμική αυτή της συζήτησης, επιτρέπει τη σε βάθος εξερεύνηση των αιτιών και των λόγων κάποιων στάσεων και συμπεριφορών (Ζαφειρόπουλος, 2005).

Το εργαλείο συλλογής στοιχείων που χρησιμοποιήθηκε είναι μία ημι -δομημένη συνέντευξη, που κατασκευάστηκε από την ομάδα εργασίας του μαθήματος «Σεμινάριο τελειόφοιτων έτους 2017-2018», με αριθμό δείγματος είκοσι συνεντεύξεις. Συγκεκριμένα, η ημι-δομημένη συνέντευξη εις βάθος αποτελείται από ένα σύνολο προκαθορισμένων, κατά κάποιον τρόπο, ερωτήσεων και χρησιμοποιείται συχνά από νέους/ες ποιοτικούς/ή μελετητές/τρια, ώστε να έχουν έναν οδηγό για τα θέματα που θεωρούν, ότι είναι σημαντικά να καλύψουν στο πλαίσιο της συνέντευξης. Χρειάζεται να σημειωθεί εδώ ότι ο συγκεκριμένος τύπος συνέντευξης παρουσιάζει ευελιξία:

1. ως προς την τροποποίηση του περιεχομένου των ερωτήσεων, ανάλογα με τον/ην ερωτώμενο/η,
2. ως προς την εμβάθυνση σε κάποια θέματα, με συμμετέχοντες/ουσες που κρίνονται κατάλληλοι/ες,
3. ως προς τη σειρά, με την οποία τίθενται οι ερωτήσεις και
4. ως προς την πρόσθεση ή αφαίρεση ερωτήσεων ή θεμάτων για συζήτηση (Robson,2007)

3.2.1.Δείγμα μελέτης

Πεδίο της έρευνας είναι, οι πρωτοετείς φοιτητές/τριες του τμήματος Κοινωνικής Εργασίας, του έτους εισαγωγής 2017-18. Ως κριτήρια επιλογής του δείγματος, είχαν τεθεί τα παρακάτω:

1. να είναι πρωτοετείς φοιτητές/τριες του τμήματος Κοινωνικής Εργασίας του Τ.Ε.Ι Κρήτης και
2. να είναι αγόρια και κορίτσια, αναλογικά του πληθυσμού του πρώτου έτους.

Το δείγμα της παρούσας έρευνας αποτέλεσαν 20 πρωτοετείς φοιτητές/τριες Κοινωνικής Εργασίας. Το δείγμα επιλέχθηκε με δειγματοληψία ευκολίας ή ευχέρειας (convenience sampling), η οποία υπάγεται στη δειγματοληψία χωρίς πιθανότητα (non probability sampling). Ο λόγος που επιλέχθηκε, η μέθοδος αυτή, είναι η ευκολία πρόσβασης στο πληθυσμό και η δυνατότητα επιλογής πλησιέστερων και πιο εύκαιρων ατόμων, ως αποκρινόμενων. Το δείγμα, σε αυτή τη μέθοδο, σχηματίζεται με γνώμονα την ευκολία και τη διαθεσιμότητα των μελών που τα αποτελούν (Ζαφειρόπουλος, 2005).

Οι συνεντευξιαζόμενοι/ες είχαν την αναμενόμενη ηλικία των φοιτητών/τριών που φοιτούν στο 1ο έτος σπουδών στην Κοινωνική Εργασία, αλλά και μεγαλύτερη. Ο τρόπος προσέγγισης των υποψήφιων συμμετεχόντων/ούσων, ήταν προφορικός. Ειδικότερα, οι ερευνητές/τριες προσέγγιζαν φοιτητές/τριες που πληρούσαν τα κριτήρια συμμετοχής στην έρευνα και κατόπιν τους/τις ενημέρωναν πλήρως, για το θέμα και το σκοπό της έρευνας.

Έπειτα, τους/τις ρωτούσαν, εάν θέλουν να συμμετάσχουν, ενημερώνοντας τους/τις, ότι η συνέντευξη επρόκειτο να απομαγνητοφωνηθεί, εάν τελικά το αποφασίσουν. Τέλος, τους/τις διαβεβαίωναν, ότι θα διατηρηθεί η εχεμύθεια και η

ανωνυμία των πληροφοριών που θα λάβουν και, ότι τα δεδομένα θα χρησιμοποιηθούν μονάχα για τους σκοπούς της έρευνας αυτής (Babbie,2011).

3.2.2.Άξονες της συνέντευξης

1. Δημογραφικά στοιχεία
2. Προετοιμασία ατόμου για την είσοδο στην τριτοβάθμια εκπαίδευση
3. Αντιλήψεις για το περιεχόμενο σπουδών στην κοινωνική εργασία
4. Πώς κρίνεται από τους/τις φοιτητές/τριες η ποιότητα εκπαίδευσης στο τμήμα
5. Προσδοκίες από τις σπουδές σε σχέση με την επαγγελματική αποκατάσταση
6. Το κοινωνικό στάτους της κοινωνικής εργασίας
7. Η στάση της οικογένειας απέναντι στην εκπαίδευση

Στην πορεία, ακολούθησε η ανάλυση των δεδομένων, που είχε συλλεχθεί από τις συνεντεύξεις, η οποία διήρκεσε 3 εβδομάδες. Πιο συγκεκριμένα, όρος ανάλυση (ανα+λύω) αναφέρεται στη λύση, τον διαχωρισμό μιας ύλης ή μιας έννοιας σε καθένα από τα συστατικά στοιχεία της, καθώς και στην αποσαφήνιση των τρόπων και των μέσων, όπου ήταν συνδεδεμένα, για να απαρτίσουν την υπό ανάλυση ύλη ή έννοια. «Η ανάλυση στην ποιοτική έρευνα καλείται να «λύσει» τα παραγόμενα δεδομένα, την πολύσημη δομή και το περιεχόμενο τους στις έννοιες, στα νοήματα και στις σημασίες τους» (Καλλινικάκη, 2010).

Όσον αφορά την μέθοδο που χρησιμοποιήθηκε στην ανάλυση, ήταν αυτή της θεματικής ανάλυσης. Η θεματική ανάλυση χρησιμοποιεί την ανάλυση δεδομένων, που καταχωρούνται με τη μορφή γραπτού κειμένου από ερευνητές. Τα δεδομένα αυτά, προκύπτουν από τη χρήση ορισμένων μεθόδων συλλογής δεδομένων της ποιοτικής έρευνας, όπως οι συνεντεύξεις, οι ομάδες επικέντρωσης και οι παρατηρήσεις. Οι ερευνητές, καλούνται να μελετήσουν και κατανοήσουν τα δεδομένα, να τα αποκωδικοποιήσουν και έπειτα να τα ερμηνεύσουν, προκειμένου να αποδώσουν τη καλύτερη δυνατή εξήγηση του ερευνητικού τους ερωτήματος. Η ανάλυση των δεδομένων, ξεκινάει από τη συλλογή των πρώτων δεδομένων και προσαρμόζεται, με βάση τα δεδομένα που προκύπτουν με την πάροδο του χρόνου. Ειδικότερα, εάν κατά τη διάρκεια της συνέντευξης προκύψουν ευρήματα, που απαιτούν μεγαλύτερη διευκρίνιση και κατανόηση, τροποποιείται το πρόγραμμα της συνέντευξης (Γαλάνης, 2018). «Σκοπός της θεματικής ανάλυσης είναι η δημιουργία

μιας αναλυτικής και συστηματικής καταγραφής των κωδικοποιήσεων (codings) και των θεμάτων (themes) που προκύπτουν από τις συνεντεύξεις ή τις παρατηρήσεις των συμμετεχόντων» (Γαλάνης, 2018 :417).

4. Ανάλυση δεδομένων και αποτελέσματα έρευνας

4.1 .Ανάλυση δεδομένων

4.1.1. Δημογραφικά στοιχεία¹

Η πλειοψηφία των φοιτητών/τριών που ερωτήθηκαν ήταν κορίτσια, ενώ υπήρχε μόνο ένα αγόρι. Υπήρξε μια σχετικά μεγάλη διαφοροποίηση στις ηλικίες των φοιτητών/τριών στην σχολή. Οι μισοί/σές ήταν ηλικίας 18-19, ενώ εντοπίστηκαν και μεγαλύτερες ηλικίες. Κατά κύριο λόγο, οι περισσότεροι/ες σπουδαστές/στριες κατάγονται από διάφορες πόλεις της Ελλάδας, καθώς είναι ελάχιστοι/ες αυτοί/ές που κατάγονται από την Κρήτη. Σχεδόν όλοι/ες τους διαμένουν στον Ηράκλειο της Κρήτης, όπου βρίσκεται και το τμήμα της κοινωνικής εργασίας. Στους πιο πολλούς/πολλές φοιτητές/φοιτήτριες, οι γονείς τους είναι έγγαμοι και, ακόμη, έχουν τουλάχιστον ένα αδελφό/αδελφή. Βέβαια, υπάρχουν και ελάχιστες μεμονωμένες περιπτώσεις, όπου οι γονείς τους είναι διαζευγμένοι ή έχει αποβιώσει ο ένας γονέας. Επίσης, πολλοί λίγοι/λίγες φοιτητές/τριες, δεν έχουν καθόλου αδέρφια. Όλοι οι γονείς των σπουδαστών/τριών εργάζονται, εκτός από κάποιες περιπτώσεις, όπου δουλεύει μόνο ο ένας γονέας. Αναφορικά με τους φοιτητές/τριες, που έχουν αδέρφια, παρατηρείται, ότι κατά κύριο λόγο, δεν εργάζονται. Το επίπεδο εκπαίδευσης των γονιών των περισσότερων σπουδαστών/τριών, είναι μέτριο, δηλαδή είναι απόφοιτοι/ες δευτεροβάθμια εκπαίδευσης (γυμνάσιο, λύκειο). Ένας σημαντικός

---

¹ Βλέπε Παράρτημα 1

αριθμός, του ενός γονέα έχει ένα καλό επίπεδο εκπαίδευσης έχοντας τελειώσει τριτοβάθμια εκπαίδευση, ενώ υπάρχουν και ελάχιστοι/ες που είναι απόφοιτοι/ες δημοτικού ή κάποιων τάξεων της. Σχετικά με τα αδέρφια των σπουδαστών/τριών, είναι, είτε είναι μαθητές/τριες, είτε απόφοιτοι/ες κάποιας σχολής. Η γλώσσα που μιλάνε όλοι/ες οι φοιτητές/τριές, είναι ελληνική. Δεν κατέχουν κάποιο άλλο πτυχίο, παρά μόνο ελάχιστοι/ες. Τα πτυχία, αυτά, είναι από ΕΠΑ.Λ. ή από κάποιο Ι.Ε.Κ. Οι πιο πολλοί/ές φοιτητές/τριες δεν εργάζονται, παρά μόνο λίγοι/ες είναι αυτοί/ές που απασχολούνται με κάποια εργασία.

4.1.2. Προετοιμασία ατόμου για την είσοδο στη τριτοβάθμια εκπαίδευση

Είσοδος στη τριτοβάθμια εκπαίδευση

Όλοι/ες οι φοιτητές/τριες εισήχθησαν, στην σχολή αυτή, μέσω πανελληνίων εξετάσεων. Οι μισοί/ές, περίπου, από το σύνολο των φοιτητών/τριών που ερωτήθηκαν ανέφεραν, ότι ήταν η δεύτερη φορά που έδωσαν πανελλήνιες εξετάσεις.

Σ1: «Έδωσα κανονικά πανελλήνιες»

Σ20: «...Όπως σου είπα έδωσα δύο φορές πανελλήνιες. Την πρώτη φορά δεν μπήκα κάπου επειδή επέλεξα λάθος καθηγήτρια. Δηλαδή ήταν του στυλ ότι κάνουμε μάθημα αλλά δεν κάνουμε κιόλας, έλα θα τα προλάβεις, μην αγχώνεσαι και έτσι πήγα στις πανελλήνιες με την μισή ύλη από αυτή που θα έδινα για αυτό και ξαναέδωσα αναγκαστικά».

Φοίτησες σε γενικό ή επαγγελματικό λύκειο;

Η πλειοψηφία των φοιτητών/τριών απάντησε, ότι φοίτησε σε γενικό λύκειο, ενώ λίγοι/ες ήταν αυτοί/ές, που φοίτησαν σε επαγγελματικό λύκειο (ΕΠΑ.Λ.). Υπήρξε κι ένας/μια από τους/τις φοιτητές/τριες, ο/η οποίος/α, παλαιότερα, είχε φοιτήσει σε επαγγελματικό λύκειο, έπειτα όμως, συνέχισε την φοίτηση του/της σε γενικό νυχτερινό λύκειο.

Σ3: «Φοίτησα σε γενικό λύκειο.»

Σ6: «..πήγα στο νυχτερινό, το γενικό λύκειο Ηρακλείου, είχα πριν από αυτό τελειώσει το τεχνοεπαγγελματικό λύκειο {...} αλλά πρόπερσιν αποφάσισα να συνεχίσω περαιτέρω για να πάω στην τριτοβάθμια εκπαίδευση...».

Σ18: «... πήγα σε επαγγελματικό λύκειο, ήμουν στο τμήμα Βρεφονηπιοκομίας...».

Το τμήμα της κοινωνικής εργασίας ήταν η πρώτη σου επιλογή;

Οι περισσότεροι/ες από τους/ις φοιτητές/τριες δεν είχαν δηλώσει, ως πρώτη τους επιλογή, το τμήμα της κοινωνικής εργασίας. Βέβαια, υπήρχε κι ένα σημαντικό μεγάλο μέρος φοιτητών/τριών, που αποτελούσε πρώτη τους επιλογή. Αξιοσημείωτο είναι, ότι κάποιοι από τους/ις φοιτητές/τριες, ήθελαν πολύ να εισαχθούν στο τμήμα αυτό και αποτελούσε στόχο τους.

Σ4: «Ναι ήταν η πρώτη μου επιλογή, μου άρεσε πάρα πολύ το τμήμα και ήξερα ότι θέλω να περάσω σε αυτό, αλλά στην Αθήνα».

Σ6: «Όχι, η έκτη ήταν. Η πρώτη επιλογή ήταν η ψυχολογία.»

Σ8: «.. ήταν η σχολή που στόχευα να μπω».

Πώς προετοιμάστηκες για τις εξετάσεις (ενισχυτική διδασκαλία, φροντιστήριο, ιδιαίτερα μαθήματα);

Η πλειοψηφία των φοιτητών/τριών προετοιμάστηκε για τις εξετάσεις, παρακολουθώντας μαθήματα σε φροντιστήριο. Υπήρξαν, όμως και μερικοί/ές φοιτητές/τριες, οι οποίοι/ες έκαναν ιδιαίτερα μαθήματα. Ένας/μια από τους/ις φοιτητές/τριες έκανε παράλληλα μαθήματα φροντιστηρίου και ιδιαίτερα μαθήματα. Ένας/Μια από τους/τις φοιτητές παρακολουθούσε μαθήματα σε φροντιστήριο, αλλά

δεχόταν και βοήθεια από το σχολείο. Λίγοι/ες φοιτητές/τριες ανέφεραν, ότι δεν είχαν κάποια επιπλέον βοήθεια και διάβαζαν μόνοι/ες τους.

Σ3:«Πήγαινα σε φροντιστήριο και έκανα κάποια ιδιαίτερα».

Σ6:« Όχι, δεν έκανα φροντιστήρια γιατί εργαζόμουν παράλληλα...».

Σ9:«Με φροντιστήριο».

Σ10: «Προετοιμάστηκα με φροντιστήριο και το σχολείο γιατί έτυχε να πέσω σε καλούς δασκάλους και είχα καλή προετοιμασία και από το σχολείο αλλά και φροντιστήριο».

Σ12:«Δεν πήγα φροντιστήριο μόνη μου διάβαζα συστηματικά και είχα ένα συγκεκριμένο πρόγραμμα .Βέβαια πολλές φορές ένιωθα ότι μόνη μου δυσκολεύομαι να τα βγάλω πέρα και συχνά αναζητούσα βοήθεια από τους καθηγητές μου στο σχολείο οι οποίοι με ενθάρρυναν να συνεχίσω την προσπάθειά μου».

Σ16: «...ιδιαίτερα μαθήματα έκανα, δεν πήγα σε φροντιστήριο».

Τι χρόνο αφιέρωσες για τη μελέτη των εξετάσεων;

Οι περισσότεροι/ες από τους/τις φοιτητές αφιέρωσαν πολλές ώρες διαβάσματος και για κάποιους/ες, ήταν και συστηματικό. Επίσης, αρκετοί/ές ήταν κι οι φοιτητές/τριες, που αφιέρωσαν κατά μέσο όρο 3 ή 4 ή 8 ώρες στο διάβασμά τους. Κάποιοι/ες από τους/τις φοιτητές/τριες, κατά στην διάρκεια του χρόνου, δεν αφιέρωσαν τον ίδιο χρόνο στο διάβασμά τους. Αφιέρωσαν περισσότερο χρόνο, λίγο διάστημα, πριν τις πανελλήνιες εξετάσεις, την περίοδο των Χριστουγέννων, του Πάσχα, τα Σαββατοκύριακα και ελάχιστο διάβασμα, κατά την διάρκεια του χρόνου. Ορισμένοι/ες από τους/ις φοιτητές/τριες ανέφεραν, ότι δεν αφιέρωσαν τον απαιτούμενο χρόνο στο διάβασμα τους.

Σ5:«....Για το διάβασμα, {....} δεν αφιέρωνα πολύ χρόνο στην αρχή της σχολικής χρονιάς. Παρακολουθούσα κάποια μαθήματα σε φροντιστήριο, αλλά ξεκίνησα εντατικό διάβασμα περίπου τρεις μήνες πριν τις εξετάσεις».

Σ6: «.. διάβασα πάρα πολύ τις δεκαπέντε μέρες των Χριστουγέννων και δεκαπέντε μέρες του Πάσχα..»

Σ7:«Η χρονιά της τρίτης Λυκείου ήταν φουλαρισμένη από μαθήματα. Μπορώ να πω ότι από το πρωί μέχρι το βράδυ διάβαζα..».

Σ12:«...διάβαζα υπερβολικά πολύ και κάθε μέρα . Διάβαζα όλη την ημέρα λοιπόν, μέχρι το βράδυ που πήγαινα για ύπνο».

Σ15: «Δεν διάβαζα τόσο πολύ όσο θα έπρεπε, αλλά ήμουν αγχωμένη πήγαινα φροντιστήριο, είχα πολλές ώρες μάθημα».

Σ17: «Κάθε μέρα περίπου 3-4 ώρες μετά το φροντιστήριο».

Σ18: «...αφιέρωσα αρκετό χρόνο στο διάβασμα μου, ξεκίνησα από την αρχή του χρόνου τα μαθήματα όχι από το καλοκαίρι, έκανα συστηματικό διάβασμα γιατί ήθελα να βγάλω ένα καλό απολυτήριο και ένα καλό πτυχίο και πείστηκα αρκετά...»

Σ19: «Τον πρώτο καιρό αφιέρωνα γύρω στις 4 ώρες τη μέρα, και μετά τα Χριστούγεννα αυξήθηκαν γύρω στις 8 και τους τελευταίους δυο μήνες διάβαζα περίπου όλη την ημέρα».

Ακολουθήσες πρόγραμμα επαγγελματικού προσανατολισμού για την επιλογή της σχολής;

Η πλειοψηφία των φοιτητών/τριών απάντησε, ότι δεν είχε ακολουθήσει κάποιο πρόγραμμα επαγγελματικού προσανατολισμού, καθώς αρκετοί/ές γνώριζαν ήδη με τι ήθελαν να ασχοληθούν. Κάποιοι/ες άλλοι/ες, είχαν κάνει διάφορα τεστ επαγγελματικού προσανατολισμού, τα οποία όμως δεν ήταν βοηθητικά, ενώ υπήρξε και φοιτητής/τρια, που ρωτούσε πληροφορίες για τα επαγγέλματα που τον/ην ενδιέφεραν, από τους/τις ίδιους/ες τους/ις επαγγελματίες. Η μειοψηφία των

φοιτητών/τριών αντίθετα, απάντησε, ότι είχε ακολουθήσει κάποιο πρόγραμμα επαγγελματικού προσανατολισμού.

Σ1: «...είχα κάνει τεστ προσανατολισμού, είχε τείνει προς τα παιδαγωγικά, εγώ επέλεξα κοινωνική εργασία που το ήθελα πιο πολύ ούτως η άλλως».

Σ3:«Είχα κάνει διάφορα τεστ φροντιστηρίων, αλλά δεν με βοήθησαν ιδιαίτερα.»

Σ7: «Ναι γενικά ήξερα με τι ήθελα να ασχοληθώ και η πρώτη μου επιλογή πάνω κάτω έχει σχέση με αυτό που σπουδάζω τώρα, επομένως δεν ακολούθησα κάποιο πρόγραμμα».

Σ8:«Όχι ούτε στο σχολείο μας ενημέρωσαν αλλά ούτε εγώ το έψαξα, ήξερα τι ήθελα».

Σ9:«Δεν συμβουλευτήκα κάποιον γνώστη για τον επαγγελματικό προσανατολισμό γιατί από μόνη μου είχα κάνει κάποια τεστ που ήταν αναρτημένα στο διαδίκτυο και είδα ότι δεν με βοήθησαν..»

Σ12:«Όχι δεν έτυχε να ακολουθήσω κάποιο πρόγραμμα επαγγελματικού προσανατολισμού όμως ρωτούσα πληροφορίες για τα επαγγέλματα που με ενδιέφεραν από τους ίδιους τους επαγγελματίες...».

Σ14: «Πληροφορήθηκα από τον κοινωνικό λειτουργό που κάναμε επαγγελματικό προσανατολισμό, μου είχε πει για αυτό πράγματα και αυτό...ψήθηκα».

Πάντα ήθελες να σπουδάσεις;

Σχεδόν, όλοι/ες οι φοιτητές/τριες αποκρίθηκαν, ότι ήθελαν από πάντα να σπουδάσουν. Υπήρξαν μερικοί/ές φοιτητές/τριες που αιτιολόγησαν τον λόγο που ήθελαν. Για τον/την καθένα/μιά από αυτούς/ές, αποτελούσε κι ένας διαφορετικός λόγος. Είτε ήταν ένας τρόπος εξέλιξης κι ανεξαρτησίας ταυτόχρονα, είτε μάθησης, είτε είχε περάσει πιθανόν υποσυνείδητα από τους γονείς. Ελάχιστοι/ες από τους/τις

φοιτητές/τριες δεν ήθελαν από πάντα να σπουδάσουν, αλλά άρχισαν να το σκέφτονται στην πορεία, ώστε να αποκτήσουν ένα πτυχίο και να μπορέσουν να έχουν μια καλύτερη επαγγελματική αποκατάσταση στο μέλλον.

Σ3: *«Πιο μικρή δεν το σκεφτόμουν, αλλά αργότερα ήθελα να μπω στην διαδικασία αυτή και να έχω ένα πτυχίο.»*

Σ6: *«...εμένα γενικότερα μου άρεσε το βιβλίο, και διάβαζα πάντα διάφορα βιβλία, οτιδήποτε μπορούσα, όποτε μπορούσα, αλλά δεν το είχα σκεφτεί να το ήθελα πάρα πολύ.. Αλλά καθώς περνούσαν τα χρόνια και με την εμφάνιση της οικονομικής κρίσης που υπήρξε στην Ελλάδα, το σκέφτηκα περισσότερο για μια καλύτερη επαγγελματική αποκατάσταση...»*

Σ7: *«Δεν ξέρω αν είχε περάσει στο υποσυνείδητο μου από την επιθυμία των γονιών μου, αλλά πάντα ένιωθα πως θέλω να σπουδάσω.»*

Σ10: *«Πάντα ήθελα να σπουδάσω, είναι σαν ένα σκαλί για να φύγεις από την οικογένεια σου και να πάρεις τα πράγματα στα χέρια σου και να εξελιχθείς.»*

Σ13: *«Ναι μου αρέσει να μαθαίνω και αυτό τώρα θα με βοηθήσει, θα το εφαρμόσω στη δουλειά μου, θέλω να επεκτείνω δηλαδή τη δουλεία μου. Να κάνω δηλαδή ομάδες, να κάνω χοροθεραπεία.»*

Τι σημαίνουν για' σένα οι σπουδές; Τι σημαίνει η είσοδος σου στη τριτοβάθμια εκπαίδευση;

Για τους/τις περισσότερους/ες φοιτητές/τριες, οι σπουδές και η είσοδος τους στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, είναι κάτι σημαντικό. Αποτελεί αναγκαίο παράγοντα, καθώς, η απόκτηση του πτυχίου τους, θα συμβάλλει στην επαγγελματική τους αποκατάσταση και την οικονομική τους ανεξαρτησία, θεωρώντας, ότι γίνονται περισσότερο ανταγωνιστικοί/ές στην αγορά εργασίας. Ακόμη, θεωρούν, ότι έτσι θα αποκομίσουν και θα καλλιεργήσουν τις γνώσεις τους, ειδικότερα, όταν σχετίζεται με το αντικείμενο, με το οποίο θέλουν να ασχοληθούν.

Αρκετοί/ές είναι αυτοί/ές που πιστεύουν, ότι είναι ένα μέσο για την απόκτηση νέων εμπειριών, ανεξαρτησίας και υπευθυνότητας. Όπως επίσης, ότι είναι μία κατάρτιση, μια εξειδίκευση. Κάποιοι/ες, θεωρούν, πως η μάθηση που παίρνουν, συμβάλλει στην εξέλιξη της προσωπικότητας του ανθρώπου. Ορισμένοι/ες ανέφεραν, ότι με τις σπουδές γνωρίζεις καλύτερα τις αντιλήψεις της κοινωνίας και, πιστεύουν, ότι με την είσοδο στην τριτοβάθμια εκπαίδευση «ανοίγει το μυαλό». Επιπρόσθετα, ότι αποτελεί μια προσωπική επιτυχία για εκείνους/ες.

Σ1: *«Είναι πάρα πολύ σημαντικό το να έχεις κάποιο πτυχίο, για να βρεις μια δουλειά, για να έχεις οικονομική αποκατάσταση και να μπορέσεις να ανταπεξέλθεις».*

Σ2: *«Είναι ένας τρόπος πιστεύω, για να μπορέσουμε να καλλιεργήσουμε καλύτερα τις γνώσεις μας. Είναι κάτι το οποίο το ήθελα, για να μπορέσω να αποδείξω και στον εαυτό μου ότι μπορώ να τα καταφέρω, αλλά πιστεύω ότι είναι επίσης και μία αντίληψη που υπάρχει πλέον στη κοινωνία μας, η οποία είναι λανθασμένη... Δηλαδή δεν είσαι άνθρωπος επειδή απλά περνάς στις πανελλαδικές... Μπορείς να είσαι άνθρωπος και από άλλα πράγματα και να πετύχεις και με διαφορετικούς τρόπους».*

Σ4: *«Είναι μια κατάρτιση που νομίζω χρειάζεται σε όλους. Σου δίνει μια εξειδίκευση σε κάτι και ακόμα καλύτερα αν αυτό σου αρέσει νομίζω ότι είναι καλό για όλο το υπόλοιπο της ζωής σου..»*

Σ8: *«Πάντα είχα στο μυαλό μου να σπουδάσω, ήθελα να έχω μια εξειδίκευση και ένα σταθερό επάγγελμα στη ζωή μου».*

Σ9 : *«Ναι πάντα ήθελα να σπουδάσω, στις σπουδές αποκτάς διάφορες εμπειρίες, πέρα από το ακαδημαϊκό κομμάτι, γίνεσαι και ανεξάρτητος, αλλά έχεις και την υποχρέωση του να είσαι κύριος του εαυτού σου, να είσαι υπεύθυνος. Βλέπεις από μια διαφορετική σκοπιά τα πράγματα».*

Σ15: *«Είναι πολύ σημαντικό γιατί παρόλο που δεν ήταν η πρώτη μου επιλογή, αυτό στην ουσία ήθελα να κάνω, να βοηθάω κόσμο».*

Σ16: *«Είναι σημαντικό να σπουδάξεις, γιατί είναι ένας τρόπος να μάθεις και να εκπαιδευτείς και μέσα από το πώς σκέφτεται η κοινωνία, και μέσα από το πώς έχουν μιλήσει σπουδαίοι άνθρωποι για κάποια πράγματα. Είναι σημαντικό να είσαι σ' αυτό το κομμάτι πρακτικά. Η είσοδος μου στην τριτοβάθμια εκπαίδευση είναι πολύ σημαντική εννοείται. Σίγουρα και είναι μία επιτυχία προσωπική...»*

Σ17: *«Όχι πιστεύω ότι η μάθηση και ό,τι γνώση παίρνεις είναι ότι καλύτερο για τον άνθρωπο και για αυτό ήθελα και να σπουδάσω, να μάθω πράγματα και να εξελιχθώ σαν προσωπικότητα.»*

4.1.3. Αντιλήψεις για το περιεχόμενο σπουδών στη Κοινωνική Εργασία

Ποια είναι η γνώμη σου για το αντικείμενο σπουδών στο τμήμα κοινωνικής εργασίας;

Όλοι/ες οι φοιτητές/τριες, που ερωτήθηκαν, βρίσκουν πολύ καλή, αξιόλογη και αρκετά ενδιαφέρουσα, τη σχολή αυτή. Αρκετοί/ές είναι αυτοί/ές, που πιστεύουν, ότι η κοινωνική εργασία ασχολείται με τον συνάνθρωπο και τα προβλήματα του. Επίσης, κάποιοι/ες από τους/τις φοιτητές/τριες πιστεύουν, ότι οι κοινωνικοί/ές λειτουργοί έχουν πολλούς τομείς για να εργαστούν. Επιπλέον, ότι αποτελεί ένα μέσο αυτογνωσίας και ένα επάγγελμα που μπορεί να εφαρμοστεί πρακτικά.

Σ3: *«Κοίτα μέχρι στιγμής μου αρέσει. Δεν μπορώ να εκφράσω ιδιαίτερη άποψη γιατί είμαι δύο μήνες μόνο στο ΤΕΙ, αλλά μου φαίνεται αρκετά ενδιαφέρον το ότι έχει πολλούς τομείς και έχεις πολλές επιλογές με το τι θα ασχοληθείς μετέπειτα.»*

Σ7: *«Είναι όπως το περίμενα. Ασχολείται με τον άνθρωπο και γενικά με τα προβλήματα που τους απασχολούν.»*

Σ13: *«Μου αρέσει τόσο εύκολα μπορεί να εφαρμοστεί πρακτικά, νομίζω ότι η κατεύθυνση αυτή είναι επί της ουσίας...»*

Σ19:«Μου φαίνεται ακριβώς αυτό που ήθελα, με κάποιες παραπάνω επιστημονικές λεπτομέρειες από ό,τι περίμενα. Αλλά αυτό, είναι ακριβώς αυτό που φανταζόμουν».

Ήταν πρώτη επιλογή στο μηχανογραφικό δελτίο το τμήμα, αν όχι σε ποια θέση ήταν και ποια ήταν η πρώτη σου επιλογή;

Το μεγαλύτερο μέρος των φοιτητών/τριων είχε δηλώσει, ως δεύτερη επιλογή, το τμήμα της κοινωνικής εργασίας στο μηχανογραφικό δελτίο, παρά ταύτα, υπήρξε κι ένας αρκετά μεγάλος αριθμός, ο οποίος είχε επιλέξει ως πρώτη επιλογή στο μηχανογραφικό. Βέβαια, ήταν και λίγοι/ες φοιτητές/τριες, που το δήλωσαν ως τρίτη επιλογή και ένας, έως έκτη. Εκείνοι/ες, οι οποίοι/ες δεν είχαν ως πρώτη επιλογή το τμήμα κοινωνικής εργασίας, διαπιστώθηκε, η προτίμησή τους, κατά κύριο λόγο, στο τμήμα της ψυχολογίας. Βέβαια, υπήρξαν και άλλοι/ες, που είχαν ως προτεραιότητα, άλλα τμήματα όπως της αστυνομίας, της λογοθεραπείας, της δημοσιογραφίας και των νηπιαγωγών.

Σ1: «Ναι ήταν η πρώτη μου επιλογή.»

Σ6: « Όχι, η έκτη ήταν. Η πρώτη επιλογή ήταν η ψυχολογία.. Μου άρεσε πολύ και η αρχαιολογία που ήταν δεύτερη. Θα πήγαινα άνετα σε αυτές τις δύο. Είχα και μια εμπειρία από ανασκαφές, μια αρχαιολογική ανασκαφή δηλαδή, αφού δούλεψα στο υπουργείο Πολιτισμού και είχα πάρει μέρος σε μια ανασκαφή και μου άρεσε, οπότε ήθελε να προχωρήσω σε αυτό, αν γινόταν δηλαδή .»

Σ7: «Όχι, δεύτερη επιλογή. Η πρώτη μου επιλογή ήταν η Λογοθεραπεία».

Σ11:«Επειδή δήλωσα πολύ λίγα, ουσιαστικά δήλωσα δυο τρεις σχολές. Ήξερα ότι θέλω κάτι από αυτά. Ήταν στις πρώτες μου επιλογές, στις μοναδικές κιάλας αλλά, όχι πρώτη δεν θα την έλεγα, νομίζω η σχολή της δημοσιογραφίας ήταν πρώτη».

Σ12: «Όπως σου είπα η κοινωνική εργασία ήταν η τρίτη επιλογή μου, πρώτη επιλογή μου ήταν νηπιαγωγός στην Φλώρινα και δεύτερη επιλογή μου ήταν νηπιαγωγός στα Γιάννενα».

Σ13 : *«Όχι ήταν ψυχολογία και μετά η Κοινωνική Εργασία».*

Τι σε ώθησε να επιλέξεις το συγκεκριμένο κλάδο σπουδών;

Οι μισοί/ές, περίπου, από τους/τις φοιτητές/τριες, παρακινήθηκαν, στο να επιλέξουν το συγκεκριμένο κλάδο σπουδών, επειδή ήθελαν να ασχοληθούν με κάποιο ανθρωπιστικό επάγγελμα, που θα τους έδινε την δυνατότητα να προσφέρουν βοήθεια και ενδυνάμωση σε άτομα, που το έχουν ανάγκη. Επιπλέον, για να τα βοηθήσουν να επιλύσουν τα όποια τους προβλήματα και, παράλληλα, να τους/τις κάνουν ευτυχισμένους/ες, μέσα από την διαδικασία της προσφοράς. Αρκετοί/ές ήταν, και αυτοί/ές, οι οποίοι/ες εκδήλωσαν το ενδιαφέρον τους για τα θέματα που ασχολούνται με την κοινωνία, το άτομο και την ψυχολογία.

Βέβαια, υπήρχαν και λίγοι/ες φοιτητές/τριες, που τους ώθησαν διαφορετικοί λόγοι στην κοινωνική εργασία. Οι λόγοι αυτοί ήταν οι παρακάτω:

- Κάποια βιώματα, από το οικογενειακό περιβάλλον.
- Το ενδιαφέρον ενός/μιας φοιτητή/τριας για τον εθελοντισμό, καθώς και η συνειδητοποίηση, ότι ασχολείται στην καθημερινότητα του/της με θέματα που ασχολούνται και οργανώσεις στην κοινωνική εργασία.
- Οι καθηγητές/τριες, στο σχολείο.

Σ1: *«Ήθελα γενικότερα να ασχοληθώ με παιδιά ή με άτομα που να τους προσφέρω βοήθεια, δηλαδή κάποιο ανθρωπιστικό επάγγελμα...».*

Σ2: *«Προσπάθησα να δω,[...]προς τα πού θα ήθελα να επικεντρωθώ όταν μεγαλώσω και κατέληξα στο γεγονός ότι θα μου άρεσε να βοηθάω, [...] αυτούς που το έχουν πραγματικά ανάγκη, δηλαδή να μπορώ να βρίσκω τυχόν προβλήματα που έχει ένας άνθρωπος και να μπορώ να τον κάνω ευτυχισμένο.. έστω και αυτό το λίγο που θα μπορέσω να κάνω »!*

Σ6: *«...ήταν παρεμφερής με αυτό που ήθελα με την ψυχολογία και γενικά αποτελεί έναν κλάδο ο οποίος ασχολείται με τον συνάνθρωπο, οπότε αυτό νομίζω δηλαδή ότι μου κέντρισε το ενδιαφέρον, το ότι είναι ανθρωπιστική επιστήμη».*

Σ7: *«Ίσως κάποια βιώματα στο οικογενειακό μου περιβάλλον».*

Σ9: *«Το τι με ώθησε, η αλήθεια είναι ότι και οι καθηγητές στο σχολείο μας είχαν μιλήσει για την κοινωνική εργασία αλλά και το έψαξα και λίγο μόνη μου, ουσιαστικά αυτό ήταν η έμπρακτη βοήθεια».*

Σ10: *«...Γενικά μου αρέσουν αυτά τα θέματα που ασχολούνται με την κοινωνία και το άτομο και η ψυχολογία και γενικά η ψυχοσύνθεση του ανθρώπου».*

Σ11: *«Αυτό το γεγονός ότι προσπάθησα να βρω τι με γεμίζει και το μόνο που έβλεπα πως με γεμίζει είναι το να βοηθάω κόσμο και έβλεπα πως με ενδιέφερε σίγουρα ο εθελοντισμός και μετά είδα ότι ασχολούμαι με πράγματα που ασχολούνται οι οργανώσεις και όλα αυτά στην κοινωνική εργασία».*

Σ12: *«Επέλεξα αυτή την σχολή γιατί μου αρέσει πολύ να βοηθάω τον κόσμο να μιλάω μαζί του και να τον ενδυναμώνω όσο μπορώ και γιατί θεωρώ πως είναι ένα επάγγελμα που έχει πολλούς τομείς που μπορεί να επιλέξει κανείς όπως εγώ που θα ήθελα να ασχοληθώ κυρίως με παιδιά».*

Σ17: *«...γιατί ασχολείται με τον άνθρωπο και γενικότερα με την κοινωνία και τα κοινωνικά φαινόμενα».*

Σ19: *«..Επειδή ο θεός μου είναι στη φυλακή, ήταν στη φυλακή χρόνια, μου μίλησε για το ρόλο του κοινωνικού λειτουργού που είχαν στις δικές τους φυλακές, επηρεάστηκα από κάποιες ταινίες που αναφέρονται σε αληθινά γεγονότα, και έτσι το επέλεξα».*

Πιστεύεις πως το φύλο επηρέασε την επιλογή σου;

Σχεδόν, όλοι/ες οι φοιτητές/τριες, εξέφρασαν, ότι το φύλο δεν επηρέασε την επιλογή τους. Αρκετοί/ές από αυτούς/ές ανέφεραν, ότι οι άνδρες όπως και οι γυναίκες, αντίστοιχα, μπορούν να γίνουν κοινωνικοί λειτουργοί, διότι ο/η καθένας/μιά πρέπει να κάνει αυτό που τον/ην εκφράζει και τον/ην γεμίζει. Ακόμη, υπήρξαν αρκετοί/ές, τους/ις οποίους/ες δεν τους επηρέασε το φύλο, καθώς ερχόμενοι/ες στο τμήμα αυτό, αντιλήφθηκαν, ότι είναι, κατά κύριο λόγο,

γυναικοκρατούμενο και κάποιοι/ες από αυτούς/ές, θεωρούν, παράλληλα, πως σχετίζεται με το ενδιαφέρον του ατόμου για το αντικείμενο σπουδών. Ένας/Μια από τους/τις φοιτητές/τριες ανέφερε, πως υποσυνείδητα μπορεί να έπαιξε κάποιο ρόλο στην επιλογή του/της. Βέβαια, υπήρξαν και λίγοι/ες φοιτητές/τριες, που επηρεάστηκαν από το φύλο, στην συγκεκριμένη τους επιλογή. Υπήρξε και ένας/μια από τους/τις φοιτητές/τριες, που πιστεύει, ότι το φύλο δεν επηρέασε την επιλογή του/της για την σχολή αυτή, όμως στο τέλος τελικά κατέληξε πως επηρεάστηκε. Έχει παρατηρήσει, ότι κατά κύριο λόγο, αποτελείται από κορίτσια και ελάχιστα αγόρια, θεωρώντας, πως επηρεάζει τα αγόρια στο αν θα επιλέξουν την σχολή αυτή. Ακόμη, πιστεύει, πως και εκείνου/ης αν του/ης άρεσε κάποια άλλη σχολή, που να έχει περισσότερα αγόρια, ίσως να σκεφτόταν λίγο το φύλο, γιατί σε κάποιες σχολές παίζει ρόλο το να είσαι άντρας ή γυναίκα.

Επιπρόσθετα, υπήρξε και μία φοιτήτρια, η οποία ήρθε σε αντίφαση στα λεγόμενα της. Πιο αναλυτικά, κάνει μία διάκριση σχετικά με τις γυναίκες και τους άντρες. Από την μία ισχυρίζεται, ότι επειδή ανήκει στο γυναικείο φύλο, έχει μια μεγαλύτερη ευαισθησία σε κάποια θέματα και από την άλλη, λέει ότι το επάγγελμα θεωρεί, πως δεν αφορά αποκλειστικά μόνο τις γυναίκες ή τους άντρες. Απαντώντας, εν τέλει, ότι δεν την επηρέασε το φύλο.

Σ2: *«Όχι... τουλάχιστον με τη συγκεκριμένη σχολή, αλλά από ότι βλέπω θα επηρεάζει σίγουρα το ανδρικό φύλο. Από ότι έχω παρατηρήσει δηλαδή, τουλάχιστον από τη δική μου τη γενιά, το πολύ να έχουν περάσει δέκα αγόρια στη σχολή. Ωστόσο, αν μου άρεσε κάποια άλλη σχολή, η οποία να έχει περισσότερα αγόρια, όπως η αστυνομία που ανέφερα προηγουμένως, πιστεύω πως μπορεί να το σκεφτόμουνα έστω και λίγο για το φύλο... Γιατί σε κάποιες σχολές παίζει σημαντικό ρόλο να είσαι γυναίκα ή άντρας.. Υπάρχει αυτή η αντίληψη.. Υπάρχει... Εμένα δε ξέρω αν θα με επηρέαζε συγκεκριμένα, αλλά μπορεί και ναί.. Αλλά η συγκεκριμένη σχολή δε με επηρέασε γιατί έτσι και αλλιώς ήταν για γυναίκες.. Είναι περισσότερο γυναικείο επάγγελμα». «Ναι, με επηρέασε.. αλλά δε το σκέφτηκα καθόλου όμως.. ήταν μόνο αυτό που σου ανέφερα"!*

Σ4: *«Όχι , καθόλου δεν το πιστεύω αυτό. Πιστεύω ότι και οι άνδρες και οι γυναίκες μπορούν να γίνουν κοινωνικοί λειτουργοί».*

Σ5: «Όχι, δεν το είχα σκεφτεί ποτέ αυτό. Παρατήρησα βέβαια όταν ήρθα ότι έχει περισσότερα κορίτσια, αλλά δεν νομίζω ότι έχει σχέση το ρόλο στην επιλογή σχολής. Κατά την γνώμη μου είναι το πόσο σε ενδιαφέρει το αντικείμενο των σπουδών».

Σ7: «Όχι. Ίσως επειδή είμαι κορίτσι να έχω μια μεγαλύτερη ευαισθησία σε κάποια θέματα, αλλά δεν θεωρώ πως αφορά μόνο τις γυναίκες ή αφορά μόνο τους άντρες το επάγγελμα.»

Σ9: «Δε το σκέφτηκα καθόλου και δεν το είχα συνειδητοποιήσει μέχρι που ήρθα στο τμήμα και είδα ότι ναι είναι γυναικοκρατούμενο».

Σ11: «Ίσως... ναι γιατί βλέπουμε ότι τα αγόρια δύσκολα επιλέγουν κάτι τέτοιο οπότε, δεν ξέρω».

Σ12: «Όχι δεν θεωρώ πως το φύλο δεν επηρέασε την επιλογή μου και γενικά δεν θεωρώ ότι υπάρχουν άλλα επαγγέλματα για τις γυναίκες και άλλα για τους άνδρες, ο καθένας πρέπει να κάνει αυτό που τον εκφράζει και που τον γεμίζει».

Σ15: «Ναι, ναι, ναι. Είμαστε πιο ευαίσθητοι από ότι οι άντρες».

Σ16: «Συνειδητά, θα σου απαντήσω όχι. Ότι δεν πιστεύω ότι επειδή είμαι γυναίκα θα έκανα αυτή την επιλογή. Τώρα, υποσυνείδητα μπορεί και να έπαιξε ρόλο, τελικά. Ίσως οι παγιωμένες πεποιθήσεις που διαμορφώνονται μέσα από το DNA μας, παίζουν ένα ρόλο, γιατί αν ήμουν άντρας μπορεί και να μην το επέλεγα. Ίσως να είχαν διαμορφωθεί τελείως διαφορετικά, αλλά σύμφωνα με αυτό που τραβάει τη ψυχή μου μάλλον δεν έπαιξε ρόλο».

Γνώριζες κάτι για το τμήμα; Από που πληροφορήθηκες για το τμήμα;

Οι περισσότεροι/ες γνώριζαν κάτι για το τμήμα, ενώ υπήρχαν και κάποιοι/ες από τους/τις φοιτητές/τριες, που δεν γνώριζαν. Κάποιοι/ες από αυτούς/ές, είχαν μάθει σχετικά με το τμήμα στο λύκειο. Η πλειοψηφία των φοιτητών/τριών, πληροφορήθηκε για το τμήμα, από τους/τις καθηγητές/τριες τους και το διαδίκτυο. Αρκετοί/ές ήταν

αυτοί/ές, που ενημερώθηκαν από κοντινά τους πρόσωπα, κυρίως συγγενικά , όπου σε ορισμένες περιπτώσεις είχαν τελειώσει κι οι ίδιοι/ές το τμήμα της κοινωνικής εργασίας. Υπήρξαν και κάποια άτομα, που πληροφορήθηκαν από το φροντιστήριο και από κάποιον/α εκπαιδευτικό, που τους/τις έκανε το πρόγραμμα επαγγελματικού προσανατολισμού.

Σ2: «...Είχα απευθυνθεί στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, σε έναν κύριο και του είχα ζητήσει σχετικά, του είχα αναφέρει, ότι θα ήθελα να προσφέρω σε άτομα, τα οποία έχουν ανάγκες και τον είχα ρωτήσει, ποιες σχολές θα μπορούσαν να με κατευθύνουν προς εκείνον τον τομέα και μου είχε αναφέρει συγκεκριμένα, ότι θα μπορούσα να ασχοληθώ με τη ψυχολογία, τη λογοθεραπεία, την εργοθεραπεία και μου ανέφερε και την κοινωνική εργασία, την οποία, να επισημάνω ότι δεν ήξερα τι ήταν και μου διευκρίνισε αυτός ο άνθρωπος τι είναι...». [...] δεν ήξερα καν τι σημαίνει κοινωνική εργασία, με τι ασχολείται, τι μπορεί να κάνει ένας κοινωνικός λειτουργός...»

Σ3: «Ήμουν αρκετά ενημερωμένη, γιατί η μία μου αδελφή είναι λογοθεραπεύτρια, οπότε ήμουν κοντά στον κλάδο και ήξερα με το τι ασχολείται αυτό το επάγγελμα».

Σ7: «...από μια καθηγήτρια που μου έκανε ιδιαίτερα μαθήματα» .

Σ12: «Για το τμήμα κοινωνικής εργασίας είχα ακούσει καλά λόγια από κάτι θείους που έχω στην Χερσόνησο και μετά από αυτά που έψαχνα μόνη μου στο διαδίκτυο...»

Σ17: «Είχα μια ιδέα επειδή η αδερφή μου είναι κοινωνική λειτουργός και έτσι μου είχε εξηγήσει κάποια πράγματα και ήξερα το πρακτικό κομμάτι».

Σ20: «...Είχα ρωτήσει όπως σου είχα πει και στο φροντιστήριο, είχα ψάξει και λίγο στο ίντερνετ και είδα ότι μου άρεσε αυτό το αντικείμενο για αυτό κατέληξα εκεί».

Θεωρείς πως το επάγγελμα του κοινωνικού λειτουργού είναι σημαντικό για τη κοινωνία;

Όλοι/ες οι φοιτητές/τριες, πιστεύουν, πως το επάγγελμα του/της κοινωνικού/ής λειτουργού, είναι σημαντικό και χρήσιμο. Η πλειοψηφία τόνισε την σημαντικότητα της κοινωνικής εργασίας, σε μια τέτοια εποχή, που η κοινωνία μας περνάει κρίση. Ένα αρκετά μεγάλο μέρος φοιτητών/τριών, θεωρεί τον/την κοινωνικό/ή λειτουργό, ως ένα άτομο που θα πρέπει να παίρνει αποφάσεις να διαχειρίζεται καταστάσεις, να καλύπτει τις ανάγκες των ανθρώπων και να πράττει για το κοινό συμφέρον των ανθρώπων αυτών. Βασισμένος/η στο γεγονός, πως όλοι οι άνθρωποι έχουν ορισμένες αδυναμίες, καθιστώντας τους ευάλωτους σε κάποια ζητήματα.

Ορισμένοι/ες από τους/τις φοιτητές/τριες πιστεύουν, ότι οι κοινωνικοί λειτουργοί είναι άτομα με ανθρωπιστικές αξίες και ιδανικά που θέλουν το καλό της κοινωνίας κι ότι θα έπρεπε να υπάρχει ένα οργανωμένο σύστημα κοινωνικών λειτουργών σε κάθε κοινωνία, λόγω των πολλαπλών προβλημάτων που καλείται να αντιμετωπίσει. Κάποιοι από τους/τις φοιτητές/τριες αναφέρουν, ότι είναι άσχημο που η κοινωνική εργασία δεν είναι τόσο διαδεδομένο σαν επάγγελμα και δεν έχει μεγάλη αναγνώριση στην Ελλάδα, συγκριτικά με τις χώρες του εξωτερικού. Ένας/Μια από τους/τις φοιτητές/τριες επισημαίνει, ότι είναι λάθος να εισάγονται άτομα στο τμήμα αυτό, χωρίς να γνωρίζουν το αντικείμενό του. Αναφέρει, ότι έχουν ειπωθεί ρατσιστικά σχόλια από άτομα του τμήματος, αναφορικά με την διαφορετικότητα. Πιστεύοντας, ότι αν δεν αλλάξουν τις αντιλήψεις αυτές, θα προκαλέσουν ζημιά ως μελλοντικοί/ες επαγγελματίες.

Σ1: *«Είναι πολύ σημαντικό ειδικότερα για αυτές τις μέρες που η κοινωνία μας περνάει μια κρίση. Μακάρι να πάρω και εγώ το πτυχίο μου να βοηθήσω».*

Σ3*«Ναι και μου φαίνεται άσχημο που δεν είναι τόσο διαδεδομένο σαν επάγγελμα, νομίζω πως θα πρέπει να έχει ένα ρόλο στην σημερινή κοινωνία».*

Σ5: *«...θεωρώ κάπως λάθος το ότι μπαίνουν πολλά άτομα στη σχολή αυτή χωρίς κάποια γνώση για το αντικείμενο». «Έχω παρατηρήσει να ακούγονται ρατσιστικά σχόλια απέναντι στη διαφορετικότητα από άτομα που βρίσκονται στο τμήμα αυτό και*

θεωρώ πως αν κάποιος δεν έχει την όρεξη να αλλάξει αυτές τις πεποιθήσεις μπορούν να κάνουν ζημιά κατά κάποιο τρόπο, αν γίνουν επαγγελματίες στο μέλλον».

Σ6: «...Ένας κοινωνικός λειτουργός δεν είναι ένας απλός δημόσιος υπάλληλος [...]. Είναι ένα άτομο που κανονικά θα μπορεί να παίρνει αποφάσεις, να κάνει πράγματα, να διαχειρίζεται καταστάσεις, και γενικότερα να λαμβάνει κάποιες αποφάσεις για το κοινό συμφέρον των ανθρώπων».

Σ8: «Από τα πιο σημαντικά θα έλεγα. Βοηθάει πολύ την κοινωνία μας ειδικά αυτή την εποχή με τα δύσκολα οικονομικά».

Σ9: «Ναι το θεωρώ πάρα πολύ σημαντικό γιατί όλοι οι άνθρωποι έχουμε κάποια ελαττώματα, όλοι οι άνθρωποι δεν γίνεται να είμαστε σε όλοι μας τη ζωή βράχος. Έχουμε αδυναμίες, κάποιιοι από εμάς σε κάποια ζητήματα είμαστε περισσότερο ευάλωτοι σε κάποια άλλο όχι και πάντοτε είναι καλό να υπάρχει κάποιος άνθρωπος που να μπορούμε να συζητήσουμε μαζί του και να αντιμετωπίσουμε αυτές τις δυσκολίες. όταν αντιμετωπίζουμε τις προσωπικές μας δυσκολίες είμαστε και δυνατότεροι ως σύνολο».

Σ11: «Συνήθως οι κοινωνικοί λειτουργοί είναι άτομα, το βλέπω τώρα στην σχολή {...} με ανθρωπιστικές αξίες και ιδανικά που πραγματικά θέλουν το καλύτερο της κοινωνίας. Δηλαδή όντως προσπαθούν να βοηθήσουν άτομα τα οποία το έχουν ανάγκη και όχι μόνο για να αντιμετωπίσουν τα προβλήματά τους. αλλά και στην πρόληψη ώστε να μην δημιουργηθούν προβλήματα που να χρειάζονται αντιμετώπιση».

Σ18: «Ναι είναι πολύ σημαντικό προσφέρει πολλά και σε οικογένειες και σε παιδιά και σε άτομα που έχουν ανάγκη και θα έπρεπε να υπάρχουν σε όλες τις υπηρεσίες διότι είναι ένα χρήσιμο επάγγελμα που θα έπρεπε να έχει αξιοποιηθεί».

Σ19: «Θεωρώ ότι είναι πάρα πολύ σημαντικό για τη κοινωνία, ακόμα και αν στη χώρα μας [...] δεν έχουν δοθεί ακόμα τόσες ευκαιρίες, θεωρώ ότι η κάθε κοινωνία θα έπρεπε να έχει ένα πολύ οργανωμένο σύστημα κοινωνικών λειτουργών».

Σ20: *«Πιστεύω ότι είναι πολύ σημαντικό ξεκάθαρα, απλά εδώ πέρα, σαν χώρα στην Ελλάδα είναι πολύ..όχι υποτιμημένο, έρχεται σε «δεύτερη μοίρα».*

Πόσο σε εκφράζουν οι αξίες και οι αρχές της κοινωνικής εργασίας (σεβασμός στη μοναδικότητα, κοινωνικά δικαιώματα, σεβασμός των ατομικών διαφορών, σεβασμός της αυτοπραγμάτωσης κλπ);

Όλοι/ες οι φοιτητές/τριες ανέφεραν, πως τους εκφράζουν οι αξίες και οι αρχές της κοινωνικής εργασίας. Κάποιους/ες τους/τις αντιπροσωπεύουν σε έναν βαθμό, άλλους/ες αρκετά, κάποιους/ες πολύ και κάποιους/ες άλλους πάρα πολύ.

Οι λόγοι που πιστεύουν, ότι τους/τις εκφράζουν οι αξίες και οι αρχές της κοινωνικής εργασίας, παρουσιάζονται παρακάτω:

- Στην πλειοψηφία των φοιτητών/τριών αρέσει να βοηθάει και να σέβεται την διαφορετικότητα του ατόμου.
- Αρκετοί/ές είναι αυτοί/ές, που θεωρούν πως τους/τις εκφράζουν, επειδή η κοινωνική εργασία ασχολείται με τα ανθρώπινα και τα κοινωνικά δικαιώματα, με το σεβασμό τον ανθρώπων, όπως και τον σεβασμό στον εαυτό τους, την ισότητα και την ίση αντιμετώπιση τους.
- Ένας/Μια από τους/τις φοιτητές/τριες πιστεύει, ότι τον/την εκφράζουν καλύτερα, επειδή η οικογένεια του/της είναι φιλεύσπλαχοι/ες και δοτικοί/ές στον άνθρωπο.

Οι λόγοι που θεωρούν, ότι είναι απαραίτητες οι αξίες και οι αρχές:

- Κάποιοι/ες πιστεύουν, ότι τους δίνεται η ευκαιρία να μάθουν περισσότερα.
- Ένας/Μια φοιτητής/τρια αναφέρει, ότι είναι απαραίτητα για την απόκτηση εμπιστοσύνης του εαυτού και για την διεκδίκηση των δικαιωμάτων του/της, βοηθώντας κι άλλους/ες να κάνουν το ίδιο.
- Ένας/Μια άλλος/η φοιτητής/τρια αναφέρει, ότι είναι απαραίτητη η κατανόηση και η εφαρμογή των αρχών αυτών, για κάποιον/α που θέλει να το ασκήσει ως επάγγελμα.
- Κάποιος/α άλλος/η φοιτητής/τρια πιστεύει, ότι χάνεται η ανθρωπιά, χωρίς την ύπαρξη τους.

Σ2: «Αρχικά, είμαι ένα άτομο, {...}που μου αρέσει να βοηθάω, να σέβομαι τον άλλον και τις διαφορές του, γιατί υπάρχουν πολλοί άνθρωποι εκεί έξω που έχουν πολλές διαφορές».

Σ3:«Επειδή όλη μου η οικογένεια είναι φιλεύσπλαχνοι και δοτικοί στον συνάνθρωπο και αυτές τις αξίες έχω πάρει από την οικογένεια μου, {...}Νομίζω ότι αυτή η σχολή με εκφράζει καλύτερα. Στόχος μου είναι να βοηθήσω και να ασχοληθώ με τα κοινωνικά δικαιώματα, με τον σεβασμό των ανθρώπων και την ισότητα.»

Σ5:«.. πιστεύω ότι με εκφράζουν και τις θεωρώ πολύ σημαντικές και πρέπει να φροντίζουμε να υπάρχουν σε κάθε κοινωνία και να υπάρχει σεβασμός στα ανθρώπινα δικαιώματα και στην διαφορετικότητα.»

Σ7: «.. Πιστεύω ότι αυτές οι αρχές και οι αξίες πρέπει να υπάρχουν σε κάθε άτομο αλλιώς χάνεται η ανθρωπιά του κάθε ανθρώπου. Πρέπει να σεβόμαστε και την διαφορετικότητα και τη μοναδικότητα του κάθε ανθρώπου...».

Σ8: «...πιστεύω ότι όλοι έχουμε ελαττώματα στο χαρακτήρα μας αλλά πιστεύω ότι με διέπουν αυτές οι αξίες σαν άτομο και στη σχολή μου δίνεται η ευκαιρία να μάθω ακόμα περισσότερα».

Σ10: «Όλες οι αρχές και οι αξίες της κοινωνικής εργασίας γιατί έχει να κάνει με τον σεβασμό του ατόμου και των κοινωνικών διαφορών, για τον σεβασμό προς τον εαυτό του, για τα κοινωνικά δικαιώματα και όλα αυτά».

Σ16: «Πάρα πολύ! Δεν το συζητώ! Είναι το πρώτο και το κύριο. Είναι το πιο σημαντικό πράγμα να μπορείς να αποκτήσεις εμπιστοσύνη στον εαυτό σου και να μάθεις πώς να διεκδικείς το προσωπικό σου δικαίωμα και να βοηθήσεις και άλλους ανθρώπους να το μάθουν..».

Σ19: «Πιστεύω όταν επιλέγεις να κάνεις ένα τέτοιο επάγγελμα το οποίο είναι πολύ εξειδικευμένο, πρέπει να έχεις ταυτιστεί εντελώς με το περιεχόμενό του και αν έχεις ασπύμε κάποιες αναστολές, ίσως με το πέρασμα του χρόνου και όσο το γνωρίζεις, να τις

ξεπεράσεις. Δεν είπα να το ακολουθείς τυφλά, αλλά πιστεύω αν δεν πιστεύεις στις αξίες αυτές τις οποίες προανέφερες δεν είσαι και τόσο ικανός να το ακολουθήσεις. Είναι βασικό, δηλαδή, να κατανοείς και να τις δέχεσαι».

Σ20:«Αρκετά! Γιατί είμαι υπέρ στο ότι όλοι οι άνθρωποι πρέπει να αντιμετωπίζονται ισάξια, δηλαδή σε όλους τους νόμους, σε όλα! Δεν πρέπει να υπάρχουν διακρίσεις. Φυσικά και όταν ήρθα εδώ πέρα είχα προκαταλήψεις και τέτοια αλλά προσπαθώ με τον καιρό να τα αποβάλλω, βλέπω καινούρια πράγματα».

4.1.4. Πώς κρίνεται από τους φοιτητές η ποιότητα εκπαίδευσης στο τμήμα

Βρίσκεις ενδιαφέροντα τα μαθήματα;

Η πλειοψηφία των φοιτητών/τριών βρίσκει πολύ ενδιαφέροντα τα περισσότερα από τα μαθήματα, που διδάσκεται στο τρέχον εξάμηνο, δείχνοντας ιδιαίτερη προτίμηση στα εργαστηριακά, λόγω της διαδραστικότητας που περιλαμβάνουν. Ακόμη, αρκετοί/ές φοιτητές/τριες αναφέρουν, ότι τα μαθήματα γίνονται ολοένα και πιο ενδιαφέροντα, καθώς προχωράνε τα εξάμηνα.

Σ4 : «Ναι, είναι πολύ ενδιαφέρον τα μαθήματα. Νομίζω ότι όσο προχωράνε τα εξάμηνα γίνονται και πιο ενδιαφέρον. »

Σ5: « Μέχρι στιγμής, αυτά που έχω κάνει μου αρέσουν πάρα πολύ. Απλά είναι πολύ θεωρητικά και μετά από κάποιο σημείο με κουράζουν. Προτιμώ δηλαδή, τα εργαστήρια που υπάρχει περισσότερη διαδραστικότητα, κάνουμε εργασίες και μπαίνουμε σε διαδικασία να ψάξουμε, να σκεφτούμε και να ανταλλάξουμε απόψεις μεταξύ μας ».

Η μέχρι τώρα εμπειρία σου με το διδακτικό προσωπικό ποια είναι;

Μεγάλος αριθμός φοιτητών/τριών δηλώνει ικανοποιημένος με το διδακτικό προσωπικό και με το τρόπο παράδοσης των μαθημάτων. Ωστόσο, αρκετοί/ές από αυτούς/ές αναφέρουν, ότι υπάρχουν καθηγητές/τριες, που δεν κάνουν προσιτό και κατανοητό το μάθημα, κάνοντας λόγο, είτε για τα μέσα διδασκαλίας που

χρησιμοποιούνται, είτε για τον βαθμό ενθάρρυνσης ελεύθερης έκφρασης απόψεων και ερωτημάτων.

Σ6: «.. Τώρα μπορώ να σου πω με σιγουριά πως κάθε φορά φεύγω απ' το μάθημα με μια αρκετά μεγάλη ευχαρίστηση από αυτό που έλαβα από τους καθηγητές και από την τάξη ως σύνολο.. και τα παιδιά, οι ερωτήσεις που κάνουν και οι απαντήσεις που παίρνουν απ' τον διδάσκοντα είναι αντάξιες των προσδοκιών μου.. Γενικά μ' αρέσει πάρα πολύ το μάθημα που γίνεται από όλους, δηλαδή έχουμε αξιόλογους καθηγητές».

Σ12: «Καλή θα έλεγα, βέβαια υπάρχουν και κάποιοι καθηγητές που δεν κάνουν τα μαθήματα προσιτά και κατανοητά για τους φοιτητές, όμως υπάρχουν και κάποιοι άλλοι που μέσα από παραδείγματα και με βιντεάκια που μας προβάλλουν με έχουν βοηθήσει πολύ όπως και τους συμφοιτητές μου».

Σ19: «..Ίσως, θα ήθελα οι καθηγητές να είναι πιο πρόθυμοι να σε ακούσουν. Γιατί πολλές φορές, όταν θες να τους εκφράσεις κάτι, δεν σου δίνουν την απαραίτητη προσοχή μερικές φορές –σε αγνοούν-. Δηλαδή, έχει τύχει και σε συμφοιτητές μου, να τους αγνοούν, να μην τους κοιτούν καν. Δηλαδή αυτό με πειράζει. Πιστεύω ότι πρέπει να είναι λίγο πιο πρόθυμοι μερικές φορές».

Πώς βλέπεις τις υποδομές;

Οι περισσότεροι/ες φοιτητές/τριες δηλώνουν ευχαριστημένοι/ες με τις υποδομές, δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στον σύγχρονο εξοπλισμό που διαθέτουν τα καινούρια κτίρια, την καθαριότητα του χώρου και το περιβάλλον, στο οποίο λειτουργεί η σχολή. Αξιοσημείωτη είναι, ωστόσο, και η αναφορά στη δυσκολία πρόσβασης από άτομα με ειδικές ανάγκες στο κτίριο.

Σ1: «Πάρα πολύ καλές και έχω πάει και σε άλλα πανεπιστήμια και τει τα οποία είναι πολύ απεριποίητα και το δικό μας είναι πολύ περιποιημένο, καθαρό, με σύγχρονες υποδομές, καλά εξοπλισμένο» .

Σ20: «..Ίσως το μόνο πρόβλημα που έχω ακούσει και από αρκετούς, είναι ότι επειδή το τμήμα μας είναι λίγο χαμηλά, άτομα ΑΜΕΑ δυσκολεύονται. Είχα ακούσει παλιότερα ότι

είχαν βάλει νομίζω αστικό και κατέβαινε μέχρι κάτω, μέχρι εδώ πέρα αλλά δεν υπήρχε ανταπόκριση».

Η διδακτέα ύλη είναι κατανοητή και συμβάλλει στη προαγωγή γνώσης;

Οι περισσότεροι/ες φοιτητές/τριες βρίσκουν κατανοητή την διδακτέα ύλη και τις διαλέξεις των μαθημάτων. Αρκετοί/ές βρίσκουν δυσνόητα ή κακογραμμένα μερικά από τα βιβλία, που καλούνται να μελετήσουν, τονίζοντας, παράλληλα, την χρησιμότητα των σημειώσεων που παρέχουν οι καθηγητές/τριες, ως προς την κατανόηση της ύλης.

Σ4: «Ναι είναι κατανοητή η ύλη, βοηθάει πολύ και που οι καθηγητές δίνουν σημειώσεις, τις διαφάνειες δηλαδή. Εντάξει κάποια βιβλία μπορεί να είναι λίγο κακογραμμένα, οπότε οι διαφάνειες χρησιμεύουν».

Σ6: «..Καθώς περνάει ο καιρός και διδάσκομαι λίγο παραπάνω απ' το κάθε μάθημα, θεωρώ ότι η ύλη είναι κατανοητή, ξεκάθαρη, και τα βιβλία που έχουμε πάρει αξιόλογα.. Και οι διαλέξεις είναι αξιόλογες».

Έχεις να προτείνεις κάτι;

Στην ερώτηση αυτή, λήφθηκαν πολλές διαφορετικές απαντήσεις, παρουσιάζοντας πλήθος προτάσεων, ως προς τη βελτίωση της ποιότητας σπουδών. Οι προτάσεις αυτές αφορούσαν:

- α)είτε τον τρόπο αξιολόγησης των καθηγητών/τριών,
- β)είτε την διαμόρφωση των εργαστηριακών μαθημάτων,
- γ)είτε τον τρόπο αξιοποίησης της γνώσης,
- δ)είτε την οργάνωση του τμήματος,
- ε)είτε τον τρόπο διδασκαλίας.

Σ2: «..Γιατί να μην υπάρχει κάποιος ανώτερος που να μπορεί να αξιολογήσει εκείνους. Αν είναι καλοί στο είδος τους, αν παρουσιάζουν σωστά το μάθημα τους... γιατί πιστεύω πως οι περισσότεροι φοιτητές δεν έχουν μείνει ικανοποιημένοι από τη παράδοση του μαθήματος».

Σ4: « Βασικά μου φαίνεται πολύ περίεργο που στα εργαστήρια έχει τόσα πολλά άτομα ενώ πιστεύω ότι θα έπρεπε να έχει λιγότερα ».

Σ9: «Επειδή είμαι 1^ο εξάμηνο και δεν ξέρω τι θα επακολουθήσει, μπορεί ας πούμε για μένα να ήταν, αλλά αυτό νομίζω θα γίνει, το να έρθεις σε επαφή με αυτό που διδάσκεσαι. Όπως στην ψυχολογία που μας είπαν σήμερα ότι θα έρθουμε σε επαφή με κάποια παιδιά, θα επισκεφθούμε κάποια ιδρύματα, είναι καλό αυτό».

Σ11: «Θεωρώ ότι στις αρχές δεν υπήρχε καθόλου οργάνωση, βέβαια αυτό μπορεί να γίνεται σε όλα αλλά, ναι θα έπρεπε να είναι λίγο πιο οργανωμένοι και ιδιαίτερα για τους πρωτοετείς που δεν γνωρίζουν και είναι λίγο χαμένοι τον πρώτο καιρό..».

Σ12: «Αυτό που θα πρότεινα θα ήταν όλα τα μαθήματα να γινόταν με πιο διαδραστικό τρόπο, με τη χρήση παραδειγμάτων και κάποιοι καθηγητές να ανανεώσουν τον τρόπο που κάνουν μάθημα και όχι όπως πάντα να διαβάζουν διαφάνειες από τον προτζέκτορα».

4.1.5. Προσδοκίες από τις σπουδές σε σχέση με την επαγγελματική αποκατάσταση

Τι προσδοκίες έχεις για το μέλλον από τις σπουδές, που θα κάνεις στο τμήμα της κοινωνικής εργασίας;

Σημαντικός αριθμός φοιτητών/τριών δήλωσε, ότι επιθυμεί να ασκήσει το επάγγελμα και να ακολουθήσει κάποιο πρόγραμμα μεταπτυχιακών σπουδών. Αρκετοί/ές ακόμη ανέφεραν, ότι προσδοκούν απόκτηση γνώσεων, διερεύνηση των οριζόντων τους και αυτοβελτίωση. Αξίζει να αναφερθεί, ότι η ερώτηση αυτή, παραλείφθηκε από αρκετού/ές συνεντευκτές/τριες.

Σ15: «..θέλω όταν τελειώσω να κάνω ένα μεταπτυχιακό και μετά να μπώ στον κλάδο, να δουλέψω σαν επαγγελματίας».

Σ16: «Να μου ανοίξουν σίγουρα νέους ορίζοντες, να μάθω πάρα πολλά πράγματα. Αυτό νομίζω ότι είναι το κλειδί : να μάθω πως λειτουργούν, όπως είπα πριν, η κοινωνία που ζούμε αυτή τη στιγμή..».

Επιθυμείς να ασκήσεις το επάγγελμα του κοινωνικού λειτουργού;

Η πλειοψηφία των φοιτητών/τριών επιθυμεί να ασκήσει το επάγγελμα του/της κοινωνικού/ής λειτουργού. Μάλιστα, πολλοί/ές έδειξαν έντονη επιθυμία και ζήλο. Μικρός αριθμός φοιτητών/τριών εξέφρασε αμφιβολία, ως προς την άσκηση του επαγγέλματος, είτε λόγω ελλιπής γνώσης του αντικειμένου της κοινωνικής εργασίας, είτε λόγω της δύσκολης επαγγελματικής αποκατάστασης.

Σ1: « *Εννοείται και για αυτό μπήκα κιόλας στη σχολή. Απλά θα ήθελα να κάνω και κάποιο μεταπτυχιακό για να βρω και πιο εύκολα δουλειά και να το ασκήσω σίγουρα το επάγγελμα* »

Σ5: «*Κοίτα, δεν μπορώ να το πω από τώρα αυτό, γιατί είναι αρκετά νωρίς και δεν έχω καταλάβει πλήρως τι είναι η κοινωνική εργασία, ίσως με τον καιρό να αλλάξω γνώμη. Αλλά ο λόγος που με κολλάει πιο πολύ να ασκήσω αυτό το επάγγελμα είναι ότι δεν έχει εύκολη επαγγελματική αποκατάσταση, ειδικά στη χώρα μας. Και αν το επέλεγα, θα προτιμούσα να δοκιμάσω σε κάποιο ιδιωτικό τομέα*».

Πιστεύεις ότι θα έχεις εύκολη επαγγελματική αποκατάσταση; Αν ναι, γιατί; Αν όχι, γιατί;

Οι περισσότεροι/ες φοιτητές/τριες πιστεύουν, πως δε θα έχουν εύκολη αποκατάσταση, είτε λόγω της οικονομικής δυσχέρειας που αντιμετωπίζει η χώρα, είτε λόγω της μη αναγνωρισιμότητας του επαγγέλματος. Σημαντικός είναι και ο αριθμός των φοιτητών/τριών, που σκέφτεται να αναζητήσει εργασία στο εξωτερικό. Από την

άλλη, πολλοί/ές φοιτητές/τριες σκέφτονται αισιόδοξα και αναφέρουν, ότι παρά τις δυσκολίες της εποχής, εάν προσπαθήσουν, θα βρουν εργασία στο αντικείμενο με το οποίο έχουν ασχοληθεί.

Σ7: *«Προφανώς και ελπίζω κάποια στιγμή να ασκήσω το επάγγελμα του κοινωνικού λειτουργού, απλά σε συνδυασμό με την οικονομική κρίση πιστεύω ότι δεν θα το καταφέρω».*

Σ11: *«Όχι ιδιαίτερα γιατί, αν και υπάρχουν πολλοί τομείς που μπορεί να δουλέψει ένας κοινωνικός λειτουργός στην Ελλάδα είναι λίγο δύσκολο. Αφού εγώ έμαθα τόσο αργά την κοινωνική εργασία σαν σχολή σαν σχολή σκέφτομαι πως είμαστε λίγο πίσω σε αυτόν τον τομέα. Δεν το θεωρούμε τόσο σπουδαίο, τόσο σημαντικό, όχι εμείς - γενικά στην Ελλάδα».*

Σ12: *«Πιστεύω πως στις μέρες μας καμία δουλειά δεν έχει εύκολη επαγγελματική αποκατάσταση παρόλα αυτά σκέφτομαι θετικά. Θα προσπαθήσω να βρω δουλειά εδώ στην Ελλάδα αλλά αν δεν τα καταφέρω θα πάω αναγκαστικά στο εξωτερικό».*

Σ17: *«Γενικά είναι ένα επάγγελμα, όπως όλα σε αυτήν την χώρα που περνάει κρίση. Και γενικότερα αυτή είναι η κατάσταση όλης της χώρας. Αλλά πραγματικά πιστεύω ότι αν σε ενδιαφέρει αυτό που κάνεις και το θέλεις πολύ θα καταφέρεις να βρεις δουλειά. Επίσης, θεωρώ ότι το επάγγελμα μας το παραμελούν λίγο ενώ θα έπρεπε να ήταν από τα πρώτα επαγγέλματα με απορρόφηση στην Ελλάδα αυτήν την στιγμή».*

Υπάρχουν κάποιοι τομείς εργασίας που θα σε ενδιέφεραν περισσότερο; Και γιατί; (Εργασία με παιδιά, με γυναίκες, με μετανάστες)

Η πλειοψηφία των φοιτητών/τριών επιθυμεί να ασχοληθεί με τα παιδιά και με τις γυναίκες, διότι πιστεύει πως είναι μία ομάδα ατόμων, με την οποία είναι περισσότερο ευαισθητοποιημένη ή ότι χρήζει φροντίδας. Ακόμη, αρκετοί/ές επιθυμούν να εργαστούν σε κέντρα απεξάρτησης, φυλακές, δικαστήρια ή να ανοίξουν δικό τους γραφείο.

Σ10: «Θα με ενδιέφερε πιο πολύ να ασχοληθώ με μεμονωμένα άτομα ή να ανοίξω δικό μου γραφείο ή να δουλέψω και σε φυλακές έχω σκεφτεί γιατί με ενδιαφέρει η ψυχολογία των ανθρώπων αυτών, να τους βοηθήσω να βρούν λύση στα προβλήματα τους».

Σ18: «Εε κυρίως με γυναίκες και παιδιά, θα ήθελα να δω και τους άλλους τομείς και να αποκτήσω μία εμπειρία αλλά είμαι περισσότερο ευαισθητοποιημένη σε αυτούς τους τομείς ως άνθρωπος θεωρώ και γι'αυτό θέλω να ανοίξω το κέντρο με τις κακοποιημένες γυναίκες γιατί θεωρώ ότι είναι ομάδες που χρειάζονται προστασία».

Επιθυμείς επαγγελματική αποκατάσταση στον δημόσιο ή ιδιωτικό τομέα;

Η πλειοψηφία των φοιτητών/τριών επιθυμεί επαγγελματική αποκατάσταση στον ιδιωτικό τομέα, λόγω, ότι θέλουν να δημιουργήσουν κάτι δικό τους. Σημαντικός αριθμός, ακόμη, αναφέρει, πως θα στραφεί στο δημόσιο τομέα, είτε λόγω της μονιμότητας που παρέχει, είτε λόγω, ότι οι άνθρωποι απευθύνονται περισσότερο σε αυτόν τον τομέα, δεδομένου της οικονομικής δυσχέρειας που αντιμετωπίζουν. Αρκετοί/ές φοιτητές/τριες, ακόμη, εξέφρασαν, ότι δεν τους/τις ενδιαφέρει με ποιο τομέα θα ασχοληθούν, είτε γιατί δεν το έχουν σκεφτεί ακόμη, είτε γιατί αυτό που τους/τις ενδιαφέρει, κυρίως είναι, να μπορούν να προσφέρουν, είτε γιατί δεν έχουν κάποια προτίμηση.

Σ3: «Σε ιδιωτικό, Πιστεύω ότι στον ιδιωτικό τομέα θα έχω μεγαλύτερη ελευθερία λόγου και πράξεων για να λειτουργήσω. »

Σ7: «Δεν το έχω σκεφτεί αλλά θεωρώ στο δημόσιο λόγω μονιμότητας. »

Σ8: «Δεν το έχω σκεφτεί να σου πω την αλήθεια»

Σ9: « Ηθολογικά θα ήθελα στο δημόσιο γιατί εκεί νομίζω περισσότερο το νιώθεις ότι βοηθάς το κοινό που δεν έχει απαραίτητα την οικονομική δυνατότητα να απευθυνθεί σε κάποιον ιδιώτη. Στο δημόσιο είσαι πιο κοντά στον άνθρωπο που σε χρειάζεται ».

Σ14: «Νομίζω το ίδιο, νομίζω δεν θα έχω πρόβλημα όπου και να εργαστώ, δεν έχω κάποια προτίμηση. »

Σ19: «Εμ, πραγματικά, δεν το έχω σκεφτεί και δεν με ενδιαφέρει ιδιαίτερα αν αποκατασταθώ, πού θα αποκατασταθώ, αλλά εγώ πραγματικά θα ήθελα να βοηθώ αυτούς που το έχουν ανάγκη. Προσωπικά, θα ήθελα να έχω κάποια χρήματα για να ζήσω, αλλά από πού θα προέρχονται αυτά δεν με απασχολεί ιδιαίτερα».

Ποιες είναι οι προσωπικές σου φιλοδοξίες για μετά την αποφοίτηση;

Οι περισσότεροι/ες φοιτητές/τριες δήλωσαν, ότι επιθυμούν να ακολουθήσουν κάποιο πρόγραμμα μεταπτυχιακών σπουδών, για να μπορέσουν να αποκατασταθούν, πιο εύκολα επαγγελματικά και να αποκτήσουν περισσότερες γνώσεις. Μερικοί/ές φοιτητές/τριες, επιπλέον, αναφέρουν, ότι αυτό που τους/τις ενδιαφέρει, κυρίως, είναι η προσφορά στη κοινωνία.

Σ2: « ..Θα ήθελα να επεκτείνω και άλλο τις γνώσεις μου και να μάθω περισσότερα πράγματα. Να έχω δηλαδή, ένα πιο ισχυρό χαρτί από το συνάδελφο μου, από το μέλλοντα συνάδελφο μου».

Σ19: «Βασικά, ο προσωπικός μου στόχος και πιστεύω, κάθε κοινωνικού λειτουργού, θα είναι όσα χρόνια είναι στο επάγγελμα να προσφέρει όσο περισσότερη βοήθεια μπορεί. Από κει και πέρα οι φιλοδοξίες σχετίζονται με τον μισθό. Αν εγώ μπορώ να έχω έναν ικανοποιητικό μισθό και να μπορώ να ζήσω, εγώ είμαι ικανοποιημένη. Ουσιαστικά δε με ενδιαφέρει να 'διαφημιστώ' ή να με γνωρίζουν. Εμένα με ενδιαφέρει, προσωπικά, να αναγνωριστεί ο κόπος μου και το έργο μου σε αυτούς τους οποίους το δίνω και το προσφέρω. »

Τι πιστεύεις πως θα αποκομίσεις από το κλάδο της Κοινωνικής Εργασίας;

Σημαντικός αριθμός φοιτητών/τριών θεωρεί, ότι μέσω των σπουδών του στο κλάδο της Κοινωνικής Εργασίας, θα μπορέσει να βελτιώσει τον εαυτό του και την προσωπικότητά του. Πολλοί/ές επίσης αναφέρουν, ότι θα αποκτήσουν γνώσεις και δεξιότητες, ενώ παράλληλα θα γνωρίσουν και θα υιοθετήσουν νέες αξίες.

Σ4: *«Νομίζω το να σπουδάζεις κοινωνική εργασία, προσφέρει και προσωπικά σε σένα αλλά και προσωπικά στην κοινωνία. Οπότε θεωρώ ότι είναι τυχερή γιατί είναι σαν να δουλεύω με τον εαυτό μου αλλά και για τους άλλους».*

Σ9: *«Πολλές αξίες, πολλά ανθρωπιστικά χαρακτηριστικά, ίσως κάποια στερεότυπα που τυχόν να έχω να φύγουν, να τα δουλέψω αλλά νομίζω ότι δουλεύεις και με τον ίδιο σου τον εαυτό, με τις αντοχές σου και με το πόσο δυνατή θα πρέπει να είσαι σε διάφορες καταστάσεις για να βοηθήσεις και τους άλλους να τα αντιμετωπίσουν. Γίνεται μια προσωπική ενδοσκόπηση».*

Σ10: *«Πιστεύω ότι η κοινωνική εργασία θα με εξελίξει ως άτομο και θα εξελιχτώ γιατί ένας άνθρωπος πρέπει να σπουδάσει για να καταλάβει όλα όσα έχει μέσα του και να βγάλει σαν άνθρωπος ».*

Σ18: *«Εε θεωρώ ότι θα πάρω γνώσεις, θα μάθω πως να παρεμβαίνω σε διάφορα προβλήματα που θα αντιμετωπίζουν τα άτομα που θα δουλεύω, θα αποκτήσω εμπειρία και ίσως θα ευαισθητοποιηθώ περισσότερο στις ευάλωτες ομάδες και θα γίνω πιο ανοιχτή στο να ακούω τον άλλο».*

Αν είχες τη δυνατότητα θα άλλαζες τον επαγγελματικό σου προσανατολισμό;

Οι περισσότεροι/ες φοιτητές/τριες ισχυρίζονται, ότι δεν θα άλλαζαν τον επαγγελματικό τους προσανατολισμό. Αρκετοί/ές από αυτούς/ές αποκρίθηκαν, πως το επάγγελμα αυτό, ήταν αυτό, με το οποίο ήθελαν να ασχοληθούν, οπότε δεν θα άλλαζαν τον επαγγελματικό τους προσανατολισμό. Μερικοί ,ωστόσο, αναφέρουν, πως αν είχαν την δυνατότητα, θα άλλαζαν τον επαγγελματικό τους προσανατολισμό και θα επέλεγαν κάτι άλλο. Οι περισσότεροι/ες από αυτούς/ές, θα επέλεγαν το τμήμα της Ψυχολογίας, είτε για προπτυχιακές σπουδές, είτε για μεταπτυχιακές.

Σ1: *«Όχι γιατί όπως είπα ήταν και η πρώτη μου επιλογή. Μου αρέσει σαν επάγγελμα».*

Σ6: *«Νομίζω θα με κέρδιζε ένα από τα πανεπιστήμια στο Ρέθυμνο. Η Ψυχολογία».*

4.1.6. Το κοινωνικό στάτους της Κοινωνικής Εργασίας

Κατά τη γνώμη σου υπάρχει αναγνώριση του επαγγέλματος από τη κοινωνία;

Η πλειοψηφία των ερωτώμενων φοιτητών/τριών θεωρεί, ότι το επάγγελμα του/της κοινωνικού/ής λειτουργού δεν αναγνωρίζεται, όσο θα έπρεπε στην κοινωνία και, ότι αυτό οφείλεται στο γεγονός, ότι δεν υπάρχει η απαραίτητη ενημέρωση, για την σημαντικότητά του.

Σ5: *«Δεν θεωρώ ότι υπάρχει η αναγνώριση που αξίζει στο επάγγελμα αυτό στη χώρα μας κυρίως. Απλά είναι τόσο σημαντικό το επάγγελμα του κοινωνικού λειτουργού, και θεωρώ ότι δεν υπάρχει κατάλληλη ενημέρωση της κοινωνίας για το τι είναι και τι μπορεί να προσφέρει.»*

Σ6: *«Δεν υπάρχει αναγνώριση του επαγγέλματος όπως θα έπρεπε. Οι περισσότεροι δεν ξέρουν καν τι είναι. Όταν λέω πως σπουδάζω κοινωνική λειτουργός με κοιτάνε κάπως περίεργα και μετά προσπαθούν να σκεφτούν τι είναι. Ίσως γιατί δεν έχει χρειαστεί να πάνε ακόμα σε έναν κοινωνικό λειτουργό».*

Πιστεύεις ότι το στάτους της κοινωνικής εργασίας είναι υψηλό, μέτριο ή χαμηλό;

Οι περισσότεροι/ες φοιτητές/τριες πιστεύουν, ότι το στάτους της κοινωνικής εργασίας, είναι μέτριο. Ωστόσο, αρκετοί/ές φοιτητές/τριες, εξέφρασαν, ότι το στάτους της κοινωνικής εργασίας, είναι χαμηλό. Ελάχιστες ήταν οι περιπτώσεις φοιτητών/τριών, που θεωρούν ότι η κοινωνική εργασία, έχει υψηλό στάτους.

Σ2: *« Πιστεύω ότι είναι αρκετά χαμηλό, δηλαδή δεν είναι από τα επαγγέλματα τα οποία ακούγονται πολύ, έχουν πολλή απήχηση στη κοινωνία.»*

Σ5: *« Το στάτους της κοινωνικής εργασίας θα το χαρακτήριζα μέτριο»*

Σ6: *«Πιστεύω ότι είναι ένα επάγγελμα χαμηλού κοινωνικού στάτους»*

Σ7: «Θεωρώ πως η κοινωνία θέτει το επάγγελμα του κοινωνικού λειτουργού σε ένα μέτριο επίπεδο, αλλά αυτό δεν έχει σημασία για μένα..»

Σ12: «Πιστεύω πως είναι υψηλό αλλά το κύρος δεν μου λέει κάτι εμένα δεν με νοιάζει δηλαδή..»

Σ18:«Θεωρώ, ότι είναι υψηλό γιατί όταν κάποιος ακούει ότι είσαι κοινωνική λειτουργός αντιδράει με ενθουσιασμό αλλά δυστυχώς δεν υπάρχουν θέσεις εργασίας και δεν αξιοποιούνται σωστά όσοι είναι κοινωνικοί λειτουργοί.»

Πώς σε επηρεάζει αυτό;

Σημαντικός αριθμός φοιτητών/τριών δήλωσε, ότι το στάτους της κοινωνικής εργασίας στην κοινωνία, δεν τους/τις επηρεάζει, διότι οι ίδιοι/ες το θεωρούν υψηλό και είναι πρόθυμοι/ες να συμβάλλουν, ώστε να πιστεύει το ίδιο και η κοινωνία. Ωστόσο, υπάρχουν αρκετοί/ες φοιτητές/τριες, που εξέφρασαν, ότι τους/τις επηρεάζει, όσον αφορά στην ενασχόλησή τους με το αντικείμενο της κοινωνικής εργασία στο μέλλον, σχετικά με την επαγγελματική τους αποκατάσταση και την αντιμετώπιση του επαγγέλματος από την κοινωνία. Αξίζει να αναφερθεί, ότι η ερώτηση αυτή, παραλείφθηκε από αρκετούς/ές συνεντευκτές/τριες.

Σ3:«Μπορώ να πω, ότι μπορεί να με επηρεάζει όσον αφορά στην διάθεση να ασχοληθώ.»

Σ4:«Εμένα προσωπικά δεν με επηρεάζει γιατί εγώ την Κ.Ε την έχω υψηλά αλλά το να ζω σε μια κοινωνία και να σπουδάζω κοινωνική εργασία με κάνει ακόμα περισσότερο να θέλω να ενημερώσω τον κόσμο και να προσπαθήσω και εγώ ώστε η Κ. Ε να ανέβει σε υψηλό στάτους.»

Σ10:«Αυτό δεν με επηρεάζει γιατί εγώ την κατατάσσω στο υψηλό και πιστεύω πως όσοι έχουν ασχοληθεί με την Κοινωνική Εργασία και όσοι έχουν ζητήσει βοήθεια από κοινωνικό λειτουργό την κατατάσσουν στην υψηλή κλίμακα.»

Σ15:«Ναι σίγουρα, γιατί κοινωνικοί λειτουργοί θα γίνουμε και έτσι θα αντιμετωπιζόμαστε και εμείς, ναι με επηρεάζει.»

Σ17:«Εμένα δεν με πολύ ταρακουνάει, απλά με δυσαρεστεί. Για μένα θα έπρεπε να είναι το επάγγελμα με την μεγαλύτερη αποκατάσταση στην Ελλάδα, όσον αφορά το κοινωνικό κομμάτι και θα πρέπει να προχωρήσει και σαν επιστήμη. Να γίνει πιο γνωστή. Γιατί υπάρχουν τόσα άτομα που δεν έχουν ιδέα για την ύπαρξη της σχολής.»

Τι σου αρέσει και τι εκτιμάς στους επαγγελματίες κοινωνικούς λειτουργούς; Τι δε σου αρέσει;

Ορισμένοι/ες φοιτητές/τριες ανέφεραν, ότι δεν γνωρίζουν, διότι δεν έχουν έρθει σε επαφή με κάποιον/α επαγγελματία κοινωνικό/ή λειτουργό, μέχρι στιγμής. Πολλά κοινά σημεία, παρατηρήθηκαν, σχετικά με τα γνωρίσματα που αφορούν στους/ις επαγγελματίες κοινωνικούς λειτουργούς, τα οποία εκτιμούν οι φοιτητές/τριες. Συγκεκριμένα, έγινε αναφορά, στην αμεροληψία, στην ακεραιότητα, στην ανιδιοτέλεια, στην προσφορά, στη ψυχική δύναμη. Οι περισσότεροι/ες φοιτητές/τριες, δεν αναφέρθηκαν καθόλου στο, τι δεν τους αρέσει στους/τις επαγγελματίες κοινωνικούς/ές λειτουργούς. Ωστόσο, ο μικρός αριθμός φοιτητών/τριών, που απάντησε, συμφώνησε, ότι δεν του αρέσει η παρουσία ρατσιστικών στοιχείων και η απουσία των αξιών και των αρχών της κοινωνικής εργασίας, σε έναν/μία κοινωνικό/ή λειτουργό.

Σ1:«Δεν έχω κάποια επαφή ακόμα με επαγγελματία οπότε δε μπορώ να ξέρω.»

Σ3: «Ένας κοινωνικός λειτουργός, δεν κάνει διακρίσεις και δεν πρέπει να επηρεάζεται από τίποτα, για να μπορεί να βοηθήσει με τον καλύτερο δυνατό τρόπο. Ένας κοινωνικός λειτουργός αυτό που προσφέρει είναι λειτούργημα.»

Σ7:«Μου αρέσει πάρα πολύ που ασχολούνται με ανθρώπους που έχουν ανάγκη και εκτιμώ το ότι παρά τα όσα βλέπουν καταφέρνουν και αποστασιοποιούνται από τα πράγματα.[..] Είναι λειτούργημα. Εκτιμώ τη δύναμη τους που μπορούν να δουν για

παράδειγμα ένα κακοποιημένο κοριτσάκι και έχουν την ψυχραιμία να κάνουν το καλύτερο δυνατό για αυτό χωρίς να τους επηρεάζει σαν προσωπικότητες.»

Σ12: *«Δεν θα μου άρεσε να δω σε ένα κοινωνικό λειτουργό ρατσιστικά στοιχεία.»*

Σ13: *«Μου αρέσει που προσπαθούνε να μείνουνε αντικειμενικοί ακόμα και με πολύ σκληρά περιστατικά και να μην εμπλακεί πολύ το συναισθηματικό πεδίο, να κρατήσουνε ισορροπία.»*

Σ15: *«Κάποιοι επαγγελματίες μπορεί να μην έχουν υιοθετήσει τις αξίες που πρέπει να έχει ένας κοινωνικός λειτουργός και να μην κάνουν σωστά τη δουλεία τους.»*

Ποια κατά τη γνώμη σου θα έπρεπε να είναι η στάση της κοινωνίας απέναντι στη Κοινωνική Εργασία;

Σε αυτή την ερώτηση, οι φοιτητές/τριες, έδωσαν πολλές διαφορετικές απαντήσεις, όσον αφορά στο ποια θα έπρεπε να είναι η στάση της κοινωνίας απέναντι στην κοινωνική εργασία. Τα κοινά σημεία, που παρατηρήθηκαν είναι τα εξής:

1. Η κοινωνία θα έπρεπε να είναι πιο ενημερωμένη, για το αντικείμενο της κοινωνικής εργασίας.
2. Να υπήρχε μεγαλύτερη αναγνώριση της σημαντικότητας του/της κοινωνικού/ής λειτουργού, στην κοινωνία.
3. Η κοινωνία να υποστήριζε, περισσότερο, το έργο τους.

Σ1: *«Σίγουρα να γνωρίζουν τη σημαντικότητα του επαγγέλματος.»*

Σ5: *«Θα έπρεπε ίσως και η πολιτεία να δίνει περισσότερη στήριξη στους κοινωνικούς λειτουργούς για να μπορούν να υλοποιήσουν σωστά το έργο τους.»*

Σ13: *«Νομίζω ότι δεν έχει γνώση η κοινωνία τι είναι η κοινωνική εργασία ακόμα και πόσο σημαντική είναι. Είναι δηλαδή πιο συγκεχυμένη η εικόνα ακόμα τι είναι η κοινωνική εργασία και τι είναι ο κοινωνικός λειτουργός.»*

Θα σε ενδιέφερε να προσφέρεις εθελοντική εργασία στο μέλλον;

Σε αυτή την ερώτηση, παρατηρήθηκε ομοφωνία, όσον αφορά στο ενδιαφέρον των φοιτητών/τριών, να προσφέρουν εθελοντική εργασία, στο μέλλον. Η απάντησή τους, ήταν θετική. Ωστόσο, σημαντικός αριθμός φοιτητών/τριών ανέφερε, ότι ήδη προσφέρει εθελοντική εργασία.

Σ1: *«Ναι εννοείται, σίγουρα.»*

Σ3: *«Ναι, έχω ήδη ξεκινήσει και το κάνω.»*

Σ9: *«Βέβαια και πάρα πολύ θα το ήθελα αυτό, γιατί εκεί καταλαβαίνεις νομίζω και οι άνθρωποι που κάνουν εθελοντισμό, ότι πλέον δεν νοιάζεσαι για χρήματα αλλά είναι και μόνο η ηθική που σε ωθεί να το κάνεις, να δώσεις αυτή τη βοήθεια»*

4.1.7. Η στάση της οικογένειας απέναντι στην εκπαίδευση

Μίλησε μου για την οικογένεια σου και ποια η γνώμη της για τις σπουδές σου;

Η πλειοψηφία των φοιτητών/τριών ανέφερε, ότι η οικογένειά τους είχαν υποστηρικτική στάση, σχετικά με το αντικείμενο των σπουδών. Επίσης, μεγάλος αριθμός φοιτητών/τριών ανέφερε, ότι η οικογένειά του δεν γνώριζε, αρχικά, το αντικείμενο της κοινωνικής εργασίας. Αφού ενημερώθηκε, είχε πιο θετική στάση, απέναντι σε αυτό. Επιπλέον, αρκετοί/ές φοιτητές/τριες ανέφεραν, ότι η οικογένειά τους θεωρεί, πως θα έχουν δύσκολη επαγγελματική αποκατάσταση. Αξίζει να αναφερθεί, ότι η ερώτηση αυτή, παραλείφθηκε από αρκετούς/ές συνεντευκτές/τριες.

Σ4: *«Η οικογένειά μου ήταν μαζί μου στο ότι ήθελα να γίνω κοινωνική λειτουργός. Ξέρουν τι θα πει Κ.Ε οπότε με στήριζαν πολύ».*

Σ7: *«.. ο πατέρας μου δεν ήξερε καν τι σημαίνει.[..] Όταν με την καθηγήτριά μου ενημερώσαμε τον πατέρα μου για το τι είναι αυτό το επάγγελμα και με τι έχει να κάνει*

του άρεσε αρκετά.[...]Θεωρεί ότι μου ταιριάζει και ότι μπορώ να ανταπεξέλθω απλά το θέμα του είναι ότι ίσως επαγγελματικά να μην υπάρχει αποκατάσταση, όπως ας πούμε ένα άλλο επάγγελμα τύπου γιατρός, δικηγόρος κ.τ.λ.»

Σ17:« Εμένα οι γονείς μου με στήριζαν πάρα πολύ στην απόφασή μου.»

Σ19: «Όταν τους εξέφρασα το γεγονός ότι θέλω να περάσω Κ.Ε., γύρω-γύρω μου είπαν ότι είναι ένα επάγγελμα που έχει δύσκολη αποκατάσταση.»

Σ20: *Να σου πω...υπήρχε η αντίληψη ότι επειδή πέρασα στο ΤΕΙ είναι πιο κατώτερες οι σπουδές. Σε καμία περίπτωση, δηλαδή το έχω εξηγήσει πολλές φορές στους γονείς μου αυτό. Η Κοινωνική Εργασία δεν ήξεραν πάνω κάτω τι ήταν, προσπάθησα να τους εξηγήσω, καταλάβανε, όλα κομπλέ.»*

Ποια ήταν η στήριξη της οικογένειας σου για την είσοδο σου στην Τριτοβάθμια εκπαίδευση;

Σε αυτή την ερώτηση, υπήρχε ομοφωνία, ανάμεσα στους/τις ερωτώμενους/ες φοιτητές/τριες, σχετικά με τη στήριξη της οικογένειάς τους, για την είσοδό τους στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Υπήρξε πολλή ψυχολογική στήριξη και οικονομική και, σε αρκετές περιπτώσεις ακόμα και από την περίοδο των πανελλήνιων εξετάσεων. Ακόμη, υπήρχε η ελευθερία επιλογής του αντικειμένου σπουδών.

Σ1:«Με στήριζαν πάρα πολύ τον καιρό που έδινα πανελλήνιες. Η μητέρα μου ήταν εκείνη που βοήθησε κυρίως και στην ψυχολογία μου και στα μαθήματα μου, η οικονομική στήριξη ήταν επίσης αναγκαία από αυτούς.»

Σ7:«Από την πρώτη στιγμή με στήριζαν παραπάνω από όσο μπορούσαν. Με έξτρα μαθήματα, χωρίς να λογαριάζουν το πόσο μακριά θα πάω ούτε το πόσα λεφτά θα τους φύγουν για να καταφέρω εγώ να σπουδάσω αυτό που θέλω και πιστεύω θα με στηρίζουν όλα τα χρόνια που θα είμαι εδώ.»

Τι επιθυμούσε να σπουδάσεις η οικογένειά σου;

Οι περισσότεροι/ες φοιτητές/τριες δηλώνουν, ότι η οικογένειά τους δεν επιθυμούσε να σπουδάσουν, κάτι συγκεκριμένο. Ωστόσο, αρκετοί/ές φοιτητές/τριες ανέφεραν, ότι η οικογένειά τους επιθυμούσε να ακολουθήσουν ένα επάγγελμα, με καλή επαγγελματική αποκατάσταση. Μικρός αριθμός φοιτητών/τριών ανέφερε, ότι άτομα της οικογένειάς τους, επιθυμούσαν να σπουδάσει κάτι διαφορετικό, από την κοινωνική εργασία.

Σ4: *«Η οικογένεια μου δεν μου έδωσε ποτέ διαταγή ή επιθυμία δική τους να γίνω αυτό που θέλουν. Δεν μου είπαν ποτέ τι να σπουδάσω.»*

Σ7: *«Ο πατέρας μου μόνο. Ήθελε να με δει αστυνομικό.»*

Σ8: *«Δεν μου είπαν ποτέ τι θα ήθελαν εκείνοι, έτσι πιστεύω ότι είναι και το σωστό!»*

Σ11: *«Ο πατέρας μου επειδή η νομική υπήρχε στο μυαλό μου μέχρι που κατάλαβα ότι δεν μπορώ να ρίζω το διάβασμα που χρειάζεται, δεν μπορούσα πραγματικά πέρσι, μετά σκεφτόταν το ΑΕΙ, υπήρχε στο μυαλό του.»*

Σ15: *«Και ο πατέρας μου ήθελε απλά τα επαγγέλματα που ήξερε ότι θα έχουν επαγγελματική αποκατάσταση και λεφτά.»*

Σ16: *«Δεν υπήρχε κάτι πολύ συγκεκριμένο. Σίγουρα ,όμως, κάτι που να 'χει μεγάλο κύρος και επαγγελματική αποκατάσταση.»*

Τι σημαίνει για την οικογένειά σου το γεγονός ότι σπουδάξεις στη τριτοβάθμια εκπαίδευση και μάλιστα στο συγκεκριμένο τμήμα;

Μεγάλος αριθμός φοιτητών/τριών δήλωσε, ότι η οικογένειά του είναι πολύ χαρούμενη και περήφανη με το γεγονός, ότι σπουδάξει στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και, συγκεκριμένα, στο τμήμα της κοινωνικής εργασίας. Επίσης, σημαντικός αριθμός φοιτητών/τριών ανέφερε, ότι η οικογένειά του θεωρεί, πως είναι ένα βήμα προς την

ανεξαρτησία και την προσωπική εξέλιξη και αναζήτηση. Μικρός αριθμός φοιτητών/τριών εξέφρασε, ότι ο ένας γονέας επιθυμούσε μην σπουδάζει στο τμήμα της κοινωνικής εργασίας.

Σ5: «.. όταν τους είπα για το τμήμα της κοινωνικής εργασίας χάρηκαν πολύ. Έψαξαν και πληροφορήθηκαν για το συγκεκριμένο τμήμα. Ήταν πολύ περήφανοι όταν πέρασα στη σχολή, και με στήριζαν πολύ.»

Σ9: «Είναι περήφανοι θα έλεγα και τους αρέσει το γεγονός ότι είμαι πλέον ανεξάρτητη, ότι βασίζομαι στις δικές μου δυνάμεις. Δεν θα ήθελαν να με δουν να τα παρατάω γιατί θέλουν να είμαι δυνατή σα χαρακτήρας.»

Σ11: «Τώρα που πέρασα εδώ σίγουρα τον (πατέρα) πειράζει λίγο αλλά από την άλλη σκέφτεται ότι σαν άνθρωπος μου ταιριάζουν όλα αυτά τα πιο ανθρωπιστικά και κοινωνικά επαγγέλματα»

Σ12: «Η οικογένειά μου είναι περήφανη που σπουδάζω στο τμήμα κοινωνικής εργασίας καμαρώνουν και θεωρούν ότι θα γίνω ένας καλός επιστήμονας, αυτό μου λένε συνέχεια..!»

Σ15: «Ο πατέρας μου μού την έλεγε λίγο που πέρασα σε ΤΕΙ αλλά εντάξει δεν τον νοιάζει.»

Σ18: «Εε φυσικά ένιωσαν χαρά που πέρασα κάπου και εξελίσσομαι αλλά γενικά δεν θα τους ένοιαζε και αν δεν περνούσα κάπου διότι ξέρουν ότι δεν θα χαθώ και ότι κάτι θα βρω να κάνω μου έχουν εμπιστοσύνη.»

Ποιος χρηματοδοτεί τις σπουδές σου και με ποιο τρόπο;

Ο μεγαλύτερος αριθμός των φοιτητών/τριών ανέφερε, ότι η οικογένεια, συγκεκριμένα οι γονείς, χρηματοδοτούν τις σπουδές, στέλνοντάς χρήματα. Ωστόσο, υπήρχαν ορισμένες περιπτώσεις, που οι ίδιοι/ες φοιτητές/τριες χρηματοδοτούσαν τις σπουδές τους.

Σ3: «Οι γονείς μου.»

Σ6: «Απ' τον εαυτό μου (γέλια).»

Σ7: «Και οι δύο μου γονείς. Μου πληρώνουν το ενοίκιο, μου στέλνουν χαρτζιλίκι και γενικά εκείνοι έχουν αναλάβει όλα μου τα έξοδα.»

Σ16: «Προς το παρόν εγώ και στις μεγάλες δυσκολίες, έχω μία στήριξη από τη μαμά μου, οικονομική. Κυρίως για το ενοίκιο, ας πούμε.»

Ποιες είναι οι προσδοκίες της οικογένειάς σου για την επαγγελματική σου αποκατάσταση;

Οι περισσότεροι/ες φοιτητές/τριες αναφέρουν, ότι η οικογένειά τους προσδοκά, εφόσον πάρουν το πτυχίο, να έχουν εύκολη επαγγελματική αποκατάσταση, πάνω στο αντικείμενο των σπουδών. Ωστόσο, σημαντικός αριθμός φοιτητών/τριών ανέφερε, ότι η οικογένειά του προσδοκεί, να συνεχίσει σε κάποιο μεταπτυχιακό. Τέλος, μικρός αριθμός φοιτητών/τριών ανέφερε, ότι η οικογένειά του επιθυμεί, να ανεξαρτητοποιηθεί οικονομικά.

Σ3: «Συγκεκριμένα στη μαμά μου, θα της άρεσε να προχωρούσα, είτε σε μεταπτυχιακό είτε σε κατατακτήριες και θα ήταν δίπλα μου σε αυτό.. Δε θα είχαν πρόβλημα, ότι και αν επέλεγα.»

Σ5: «...εκείνοι είναι πιο αισιόδοξοι ότι θα μπορέσω να έχω επαγγελματική αποκατάσταση. Με ακούν να τους μιλάω για τις σπουδές μου και τα μαθήματα που κάνω και θέλουν να με δουν κοινωνική λειτουργό, μου λένε ότι μπορώ να τα καταφέρω σ' αυτό το επάγγελμα.»

Σ9: «Θα ήθελαν κι εκείνοι να συνεχίσω με κάποιο μεταπτυχιακό γιατί γνωρίζουν την κατάσταση που υπάρχει, ότι δηλαδή ένα πτυχίο πλέον δεν σου είναι αρκετό. Οπότε θα ήθελα να το δουλέψω αρκετά για να ακολουθήσω αυτό που σπουδάζω ουσιαστικά.»

Σ11: «Επειδή, είναι δύσκολοι καιροί σίγουρα υπάρχει στο μυαλό των γονιών μου το να βρω κάτι που να μπορώ να ζήσω με αυτά τα χρήματα που θα βγάλω.[..]. Να βγάλω χρήματα ικανοποιητικά ώστε να είμαι οικονομικά ανεξάρτητη.»

Σ12: «Η οικογένειά μου επιθυμεί μόλις τελειώσω να βρω γρήγορα μια δουλειά που να μου αρέσει, σε κάποιον τομέα που να έχει να κάνει με παιδιά καθώς αυτό είναι αυτό που θέλω και εγώ η ίδια.»

4.2. Αποτελέσματα Έρευνας

Ανακεφαλαιώνοντας, στον πρώτο άξονα, διατυπώθηκαν τα δημογραφικά στοιχεία των ερωτηθέντων φοιτητών/τριών. Στην πλειονότητα τους, είναι κορίτσια με έναν μικρό αριθμό αγοριών. Οι μισοί/ές, περίπου, είναι ηλικίας 18-19 κι οι υπόλοιποι/ες μεγαλύτερης ηλικίας. Η καταγωγή των περισσότερων φοιτητών/τριών, είναι από άλλες πόλεις της Ελλάδας, κι όχι από το Ηράκλειο, όπου εδράζεται η σχολή της κοινωνικής εργασίας. Αξιοσημείωτο είναι, πως το επίπεδο εκπαίδευσης των περισσότερων γονιών των φοιτητών/τριών είναι, κατά κύριο λόγο, μέτριο (απόφοιτοι δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης) και σε κάποιες περιπτώσεις, χαμηλό (απόφοιτοι πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης) ή καλό (απόφοιτοι ΤΕΙ, Πανεπιστήμιο ή ΙΕΚ).

Στον δεύτερο άξονα, οι φοιτητές/τριες αξιολόγησαν την προετοιμασία του ατόμου, στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Γίνεται αντιληπτό, ότι όλοι/ες οι φοιτητές/τριες εισήχθησαν στη σχολή, μέσω πανελληνίων εξετάσεων, φοιτώντας ,κυρίως, σε γενικά λύκεια. Διαπιστώθηκε, ότι κατά κύριο λόγο, είχαν εκφράσει την προτίμησή τους σε άλλες σχολές, εφόσον δεν αποτελούσε πρώτη τους επιλογή. Σημαντικό παράγοντα, στην προετοιμασία τους για τις πανελλήνιες εξετάσεις, αποτέλεσε η παρακολούθηση μαθημάτων σε φροντιστήριο. Ο χρόνος, που αφιέρωσαν στο διάβασμα τους, ήταν αρκετός για τους/ες περισσότερους/ες. Ήταν λίγοι/ες αυτοί/ες, που ακολούθησαν πρόγραμμα επαγγελματικού προσανατολισμού, καθώς αρκετοί/ες σπουδαστές/τριες γνώριζαν το αντικείμενο, που τους ήταν αρεστό, ώστε να μπορέσουν να επιλέξουν και την κατάλληλη σχολή. Η σημασία των σπουδών για τους/ις φοιτητές/τριες ήταν καθοριστικός παράγοντας, καθώς όλοι/ες εξέφρασαν την επιθυμία τους να

σπουδάσουν από πάντα, τονίζοντας, αντίστοιχα, την σημαντικότητα της φοίτησης τους, σε κάποια σχολή, για την μελλοντική τους επαγγελματική αποκατάσταση.

Στον τρίτο άξονα, οι φοιτητές/τριες, αξιολόγησαν τις αντιλήψεις τους, για το περιεχόμενο των σπουδών του τμήματος κοινωνικής εργασίας. Για τους/ις φοιτητές/τριες, το τμήμα αυτό, είναι πολύ αξιόλογο και αποτελεί μέσο εξέλιξης, δίνοντας, παράλληλα, και την δυνατότητα εργασίας σε διάφορους τομείς. Οι φοιτητές/τριες, συνολικά, επέλεξαν την κοινωνική εργασία, απαριθμώντας την στις πρώτες τρεις επιλογές, με μια μικρή απόκλιση σε πιο χαμηλές θέσεις. Οι λόγοι που τους ώθησαν να επιλέξουν το συγκεκριμένο επάγγελμα, ήταν η δυνατότητα προσφοράς και ενδυνάμωσης στο άτομο, καθώς και στην κοινωνία, όπως επίσης και προσωπικά βιώματα από το οικογενειακό περιβάλλον. Αναγνωρίζουν την σημαντικότητα και χρησιμότητα του επαγγέλματος του κοινωνικού λειτουργού, ειδικότερα βασισμένοι/ες στις ανάγκες και τα προβλήματα, που αντιμετωπίζει ο κάθε άνθρωπος κι η κοινωνία. Το μεγαλύτερο μέρος των σπουδαστών/τριών, γνώριζε για το τμήμα, μέσω του διαδικτύου, καθηγητών και κοντινών προσώπων του. Σχετικά με το φύλο, ανέφεραν, ότι δεν θεωρούν ότι τους/ις επηρέασε το φύλο, αλλά το αντικείμενο σπουδών. Τέλος, αναφορικά με τις αξίες και τις αρχές των κοινωνικών λειτουργών, οι φοιτητές/τριες επηρεάζονται, άμεσα, από αυτές.

Στον τέταρτο άξονα, οι φοιτητές/τριες αξιολόγησαν την ποιότητα εκπαίδευσης του τμήματος. Ειδικότερα, η πλειοψηφία ανέφερε ότι βρίσκει ενδιαφέροντα τα μαθήματα, δείχνοντας ιδιαίτερη προτίμηση στα εργαστηριακά, λόγω της διαδραστικότητας που πιστεύουν ότι τα διακρίνει. Μεγάλος αριθμός φοιτητών/τριών είναι ικανοποιημένος με το διδακτικό προσωπικό και με τον τρόπο παράδοσης των μαθημάτων του, ενώ, αρκετοί/ές ήταν που εξέφρασαν δυσαρέσκεια ,είτε για τα μέσα διδασκαλίας που χρησιμοποιούνται, είτε για τον βαθμό ενθάρρυνσης ελεύθερης έκφρασης απόψεων και ερωτημάτων. Οι περισσότεροι/ες φοιτητές/τριες δηλώνουν ευχαριστημένοι/ες με τις υποδομές του τμήματος, δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στον σύγχρονο εξοπλισμό που διαθέτουν τα καινούρια κτίρια, την καθαριότητα του χώρου και το περιβάλλον στο οποίο λειτουργεί η σχολή, με εξαίρεση τις ελλειπείς παροχές πρόσβασης από άτομα με ειδικές ανάγκες στο κτίριο.

Όσον αφορά στη συμβολή της διδακτέας ύλης και των διαλέξεων για την κατανόηση του περιεχομένου των μαθημάτων, οι περισσότεροι/ες φοιτητές/τριες αποκρίθηκαν θετικά, ενώ ταυτόχρονα αρκετοί/ές θεωρούν δυσνόητα ή κακογραμμένα μερικά από τα βιβλία που καλούνται να μελετήσουν. Όσον αφορά στις ιδέες, που

κλήθηκαν να προτείνουν για τη βελτίωση της ποιότητας των σπουδών τους, δόθηκαν πολλές διαφορετικές απαντήσεις οι οποίες αφορούσαν, είτε τον τρόπο αξιολόγησης των καθηγητών, είτε την διαμόρφωση των εργαστηριακών μαθημάτων, είτε τον τρόπο αξιοποίησης της γνώσης, είτε την οργάνωση του τμήματος, είτε τον τρόπο διδασκαλίας.

Στον πέμπτο άξονα, οι φοιτητές/τριες εξέφρασαν τις προσδοκίες τους, από τις σπουδές τους, σε σχέση με την επαγγελματική τους αποκατάσταση. Πιο συγκεκριμένα, σημαντικός αριθμός φοιτητών/τριών δήλωσε, ότι επιθυμεί να ασκήσει το επάγγελμα του/της κοινωνικού/ής λειτουργού, στο μέλλον και να ακολουθήσει κάποιο πρόγραμμα μεταπτυχιακών σπουδών. Αρκετοί/ές, επίσης, εξέφρασαν τις προσδοκίες τους για την απόκτηση γνώσεων, διερεύνηση των οριζόντων και αυτοβελτίωση. Η πλειοψηφία των φοιτητών/τριών δήλωσε, ότι επιθυμεί να το ασκήσει το επάγγελμα του/της κοινωνικού/ής λειτουργού, δείχνοντας έντονη θέληση και ζήλο. Ωστόσο, μικρός ήταν ο αριθμός των φοιτητών/τριών, που έδειξε αμφιβολία, είτε λόγω της ελλιπής γνώσης του αντικειμένου της κοινωνικής εργασίας, είτε λόγω της δύσκολης επαγγελματικής αποκατάστασης. Οι περισσότεροι/ες φοιτητές/τριες, θεωρούν, πως δε θα έχουν εύκολη αποκατάσταση, είτε λόγω της οικονομικής δυσχέρειας που αντιμετωπίζει η χώρα, είτε λόγω της μη αναγνωρισιμότητας του επαγγέλματος. Από την άλλη, πολλοί/ές ήταν εκείνοι/ες, που εξέφρασαν αισιοδοξία.

Αναφορικά με τους τομείς εργασίας, που θα ενδιέφεραν περισσότερο τους/τις φοιτητές/τριες, η πλειοψηφία ανέφερε την εργασία με παιδιά και γυναίκες. Επίσης, αρκετοί/ές ανέφεραν την εργασία σε κέντρα απεξάρτησης, φυλακές, δικαστήρια. Ωστόσο, η πλειοψηφία των φοιτητών/τριών εξέφρασε, ότι επιθυμεί να εργαστεί σε ιδιωτικό τομέα. Σχετικά με τις φιλοδοξίες των φοιτητών/τριών, μετά την αποφοίτηση, οι περισσότεροι/ες δήλωσαν, ότι επιθυμούν να ακολουθήσουν κάποιο πρόγραμμα μεταπτυχιακών σπουδών, για την διευκόλυνση της επαγγελματικής τους αποκατάστασης και την απόκτηση περισσότερων γνώσεων. Ακόμη, σημαντικός αριθμός φοιτητών/τριών θεωρεί, ότι θα μπορέσει να βελτιώσει τον εαυτό του και την προσωπικότητά του, μέσω του κλάδου της κοινωνικής εργασίας, καθώς και, ότι θα αποκτήσει νέες γνώσεις και δεξιότητες. Ως προς τον επαγγελματικό τους προσανατολισμό, οι περισσότεροι/ες φοιτητές/τριες δηλώνουν σίγουροι/ες για το επάγγελμα, που επέλεξαν να ακολουθήσουν.

Στον έκτο άξονα, οι φοιτητές/τριες αξιολόγησαν το κοινωνικό στάτους της Κοινωνικής Εργασίας. Συγκεκριμένα, η πλειοψηφία των φοιτητών/τριών θεωρεί, ότι το επάγγελμα του/της κοινωνικού/ής λειτουργού, πως δεν αναγνωρίζεται, όσο θα έπρεπε από την κοινωνία και αυτό οφείλεται στην ανεπαρκή ενημέρωση, για την σημαντικότητά του. Αναφέρουν ότι, η μεγαλύτερη αναγνώριση του επαγγέλματος του/της κοινωνικού λειτουργού, η ενημέρωση για τη σημαντικότητα της κοινωνικής εργασίας καθώς και η υποστήριξη του έργου των κοινωνικών λειτουργών, θα έπρεπε να αποτελούν την στάση της κοινωνίας, απέναντι στην Κοινωνική Εργασία.

Οι περισσότεροι/ες φοιτητές/τριες θεωρούν, μέτριο, το κοινωνικό στάτους της Κοινωνικής Εργασίας. Κάποιοι/ες φοιτητές/τριες ανέφεραν, ότι δεν τους επηρεάζει για το λόγο, ότι οι ίδιοι/ες το θεωρούν υψηλό και είναι πρόθυμοι/ες να συμβάλλουν, ώστε να πιστεύει το ίδιο και η κοινωνία. Εν αντιθέσει, οι φοιτητές/τριες, που δήλωσαν, ότι τους/ις επηρεάζει, αναφέρθηκαν στην επαγγελματική αποκατάσταση και την αντιμετώπιση του επαγγέλματος, από την κοινωνία.

Τα γνωρίσματα των επαγγελματιών κοινωνικών λειτουργών, που εκτιμά η πλειοψηφία των φοιτητών/τριών, είναι η αμεροληψία, η ακεραιότητα, η ανιδιοτέλεια, η προσφορά και η ψυχική δύναμη. Πολλοί/ες ήταν οι φοιτητές/τριες, που ανέφεραν, ότι δεν έχουν έρθει σε επαφή μέχρι στιγμής με κάποιον/α επαγγελματία κοινωνικό/ή λειτουργό, για αυτό και δεν μπορούν να απαντήσουν. Η παρουσία ρατσιστικών στοιχείων και στην απουσία αξιών και αρχών της κοινωνικής εργασίας, αποτελούν τα γνωρίσματα, που δεν αρέσουν στους/ις φοιτητές/τριες. Σχετικά με την επιθυμία προσφοράς εθελοντικής εργασίας, στο μέλλον, οι φοιτητές/τριες είχαν θετική στάση, ενώ αρκετοί/ές ανέφεραν, ότι προσφέρουν ήδη εθελοντική εργασία.

Στον έβδομο άξονα, οι φοιτητές/τριες αξιολόγησαν την στάση της οικογένειας, απέναντι στην εκπαίδευση. Συγκεκριμένα, οι φοιτητές/τριες ανέφεραν, ότι υπήρχε ψυχολογική και οικονομική υποστήριξη, από την οικογένειά τους, καθώς και ελευθερία επιλογής του αντικειμένου σπουδών. Οι οικογένειες, των περισσότερων φοιτητών/τριών, δεν γνώριζαν το αντικείμενο το σπουδών. Παρόλο που, όταν ενημερώθηκαν υιοθέτησαν θετική στάση, εξακολουθούν να θεωρούν, ότι θα είναι δύσκολη η επαγγελματική αποκατάσταση.

Οι οικογένειες, των περισσότερων φοιτητών/τριών, ήταν χαρούμενες και περήφανες για την είσοδό τους στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, συγκεκριμένα στο τμήμα της κοινωνικής εργασίας. Πιστεύουν, ότι αυτό αποτελεί ένα βήμα, προς την

ανεξαρτησία και την προσωπική αναζήτηση και εξέλιξη. Αρκετοί/ές ήταν οι φοιτητές/τριες, που ανέφεραν, ότι η οικογένειά τους δεν είχε κάποια ιδιαίτερη προτίμηση για το αντικείμενο των σπουδών τους, ενώ ένα σημαντικό ποσοστό των ερωτώμενων δήλωσε, ότι η οικογένειά τους επιθυμούσε να επιλέξει ένα επάγγελμα με καλή επαγγελματική αποκατάσταση.

Μικρός ήταν ο αριθμός των φοιτητών/τριών, που απάντησε ότι ο ένας γονέας επιθυμούσε να επιλέξουν διαφορετικό αντικείμενο σπουδών. Όσον αφορά στην χρηματοδότηση των σπουδών, η πλειοψηφία των φοιτητών/τριών δήλωσε, ότι οι γονείς είναι τα άτομα που τους/ις υποστηρίζουν οικονομικά, ενώ ορισμένοι/ες ερωτώμενοι/ες ανέφεραν, ότι οι ίδιοι/ες χρηματοδοτούν τις σπουδές τους. Τέλος, σχετικά με τις προσδοκίες της οικογένειας των φοιτητών/τριών, για την επαγγελματική τους αποκατάσταση, η οικογένεια των περισσότερων, επιθυμεί να αποκτήσουν το πτυχίο, έχουν εύκολη η επαγγελματική τους αποκατάσταση, να συνεχίσουν στη μεταπτυχιακή εκπαίδευση, καθώς και να αποκτήσουν οικονομική ανεξαρτησία.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ- ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Από την έρευνα προκύπτει, ότι οι περισσότεροι φοιτητές/τριες, είναι από διάφορες πόλεις της Ελλάδας, κι όχι από το Ηράκλειο της Κρήτης, όπου εδράζεται το τμήμα της κοινωνικής εργασίας, γεγονός που, πιθανόν να, αποδεικνύει μια ικανοποιητική οικονομική κατάσταση της οικογένειάς τους.

Σχετικά, με την προετοιμασία του ατόμου, για την είσοδό του στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, όλοι/ες οι φοιτητές/τριες, που συμμετείχαν στην έρευνα, εισήχθησαν μέσω πανελλαδικών εξετάσεων. Όπως προαναφέρθηκε, οι μαθητές/τριες της τρίτης λυκείου, έχουν την επιλογή, είτε να δώσουν πανελλαδικές εξετάσεις, με σκοπό να εισαχθούν στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, είτε να αποκτήσουν μόνο το απολυτήριο. Ουσιαστικά, αυτή η περίοδος, καθορίζει την εκπαιδευτική και επαγγελματική εξέλιξη ενός ατόμου. Παρόλο που, οι μαθητές/τριές συμπληρώνουν το μηχανογραφικό τους δελτίο με τις σχολές, που επιθυμούν να εισαχθούν, φαίνεται, τελικά, αυτή η επιλογή του κλάδου των τριτοβάθμιων σπουδών να μην είναι ελεύθερη, όπως αναφέρει και ο Πατινιώτης (2000). Η εισαγωγή ενός ατόμου σε μια σχολή, είναι αποτέλεσμα της βαθμολογικής του επίδοσης, σε συνδυασμό με τη σειρά προτίμησης των σχολών και τον αριθμό των διαθέσιμων θέσεων, σε αυτά. Αυτό επιβεβαιώνεται στην έρευνα, διότι οι περισσότεροι/ες φοιτητές/τριες δεν είχαν, ως πρώτη επιλογή την κοινωνική εργασία.

Η πλειοψηφία των φοιτητών/τριών ανέφερε, ότι δεν είχε ακολουθήσει κάποιο πρόγραμμα σχολικού επαγγελματικού προσανατολισμού, διότι γνώριζαν ήδη το αντικείμενο, με το οποίο ήθελαν να ασχοληθούν. Επομένως, η παρουσία του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού στο εκπαιδευτικό σύστημα, δεν φαίνεται να συνέβαλε στην εκπαιδευτική και επαγγελματική επιλογή των ατόμων, αν και στόχος τους είναι η συμβουλευτική σε αυτή την μεταβατική διαδικασία, που βρίσκεται ένας/μία μαθητής/τρια. Βασικό κίνητρο επιλογής του τμήματος της κοινωνικής εργασίας, αποτέλεσε η δυνατότητα προσφοράς και ενδυνάμωσης, στο άτομο και στην κοινωνία. Γεγονός που επιβεβαιώνεται, από ότι η κοινωνική εργασία ξεκίνησε, με βάση, την φιλανθρωπία και την ενδυνάμωση των άπορων ατόμων.

Αναφορικά με το φύλο, η πλειοψηφία των φοιτητών/τριών υποστήριξε, ότι δεν επηρεάστηκε από αυτό, για την εκπαιδευτική και επαγγελματική τους επιλογή. Ωστόσο, σε συγκεκριμένες συνεντεύξεις, εντοπίστηκαν ορισμένες αντιφάσεις,

επιβεβαιώνοντας το αντίθετο από αυτό που υποστήριζαν δηλαδή, ότι δεν τους επηρέασε το φύλο. Επίσης, λαμβάνοντας υπόψη, ότι οι ερωτώμενοι/ες ήταν, κυρίως, γυναίκες, σημειώνεται μια αδυναμία επιβεβαίωσης άσκησης επιρροής του φύλου.

Όπως επιβεβαιώνεται, από τις απαντήσεις των νεοεισαχθέντων/εισών φοιτητών/τριών, λόγω των υψηλών επιπέδων ανεργίας, που σημειώνονται τα τελευταία χρόνια, έχει αυξηθεί η ανάγκη για εξειδικευμένη εργασία, με βασικό κίνητρο την εξασφάλιση του βιοπορισμού, παραμερίζοντας, έως ένα βαθμό, την βασική λειτουργία και τα οφέλη της εκπαίδευσης, δηλαδή την απόκτηση νέων γνώσεων. Για τον λόγο αυτό, οι περισσότεροι/ες φοιτητές/τριες αναφέρουν, ότι επιθυμούν την μετεξέλιξη των σπουδών τους και την παρακολούθηση μεταπτυχιακού προγράμματος σπουδών, προσδοκώντας μία καλύτερη επαγγελματική αποκατάσταση. Από τις απαντήσεις των νέων, συχνά, διαφαίνεται η κυριαρχία του αισθήματος της ανασφάλειας και του φόβου για το μέλλον.

Αξίζει να αναφερθεί, πως, παρόλο, που το εκπαιδευτικό επίπεδο των γονιών των περισσότερων φοιτητών/τριών, είναι μέτριο, και, σε κάποιες περιπτώσεις, χαμηλό, δεν αποτέλεσε εμπόδιο στην εκπαιδευτική τους πορεία (δηλαδή, το να σπουδάσουν σε κάποια σχολή). Ακόμη, διαπιστώθηκε, περιορισμένη επίδραση του κοινωνικού πλαισίου, στο οποίο ζουν και διαδραματίζονται, ως προς την επιλογή του επαγγέλματος τους. Ειδικότερα, οι περισσότεροι/ες φοιτητές/τριες, όταν ερωτήθηκαν για την στάση της οικογένειάς τους, απέναντι στο επάγγελμα που επέλεξαν να σπουδάσουν απάντησαν, πως στήριξαν την επιλογή τους, δίχως να επηρεαστούν από την δυσκολία επαγγελματικής αποκατάστασης, που σημειώνεται τα τελευταία χρόνια στο κλάδο αυτό.

Αναφορικά με την διαγενεακή κινητικότητα, γίνεται αντιληπτό, ότι η κοινωνική θέση των γονέων, δεν σχετίζεται με το επάγγελμα, που επέλεξαν οι ίδιοι οι σπουδαστές/τριές. Σε πολλές περιπτώσεις, το επάγγελμα των γονέων τους έχει λιγότερο κύρος, από το δικό τους. Η επιλογή του επαγγέλματος δεν φάνηκε να επηρεάστηκε από τις προσωπικές προτιμήσεις των γονέων τους. Αξιοσημείωτη είναι η, περιορισμένη έως μηδαμινή, επίδραση του κοινωνικού στάτους της κοινωνικής εργασίας, ως προς την επιλογή του επαγγέλματος του/ης κοινωνικού/ής λειτουργού, με τους/ις περισσότερους/ες φοιτητές/τριες, να αντιλαμβάνονται την ελάχιστη αναγνώριση του επαγγέλματος, αυτού, από την κοινωνία, δίχως, αυτό, να θέτει υπ' αμφισβήτηση τις επαγγελματικές επιλογές τους.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ανυφαντάκη, Α., Καπετανάκη Α., Κωστάκη Α., (2010) *Η επαγγελματική αποκατάσταση των απόφοιτων του τμήματος κοινωνικής εργασίας του Τ.Ε.Ι Κρήτης κατά την πενταετία 2004-2009*. Πτυχιακή Εργασία. Τ.Ε.Ι. Κρήτης.

Βάγγερ, Α. (2004) «Σχολικοί παράγοντες που επηρεάζουν τον προσανατολισμό των Μαθητών» στο Κασσωτάκης Μ. (επιμ.), *Συμβουλευτική και Επαγγελματικός Προσανατολισμός*. Αθήνα: Τυπωθήτω, σ. 441 -446.

Βίκη, Α. (2002) *Διαδικασία και κίνητρα επαγγελματικής απόφασης: εμπειρική ψυχολογική έρευνα σε πανελλήνιο δείγμα μαθητών 14-18 ετών*. Διδακτορική διατριβή. Πανεπιστήμιο Κρήτης.

Βιτσιλάκη-Σορωνιάτη, Χ. (1997) «Ο ρόλος του φύλου στη διαμόρφωση εκπαιδευτικών και επαγγελματικών φιλοδοξιών» στο: Δεληγιάννη-Κουϊμτζή Β. και Ζιώγου Σ. (επιμ.), *Φύλο και σχολική πράξη*. Θεσσαλονίκη: Βάνιας.

Γαλάνης, Π. (2018) «Εφαρμοσμένη Ιατρική Έρευνα, Ανάλυση δεδομένων στην ποιοτική έρευνα Θεματική ανάλυση», *Αρχαία Ελληνικής Ιατρικής*, 35(3), σ. 416-421. <https://www.mednet.gr/archives/2018-3/pdf/416.pdf> [Πρόσβαση 11 Ιανουαρίου 2020].

Γεώργας, Δ., Μπεζεβέγκης, Η., Γιαννίτσας Ν.(1991), Εμπειρίες στάσεις και προσδοκίες μαθητών και φοιτητών από το Λύκειο τον ΣΕΠ και το Πανεπιστήμιο στο: *Επιθεώρηση Συμβουλευτικής και Προσανατολισμού*, τεύχος 18-19, σ. 43-66 <https://www.elesyp.gr> [Πρόσβαση 19 Οκτωβρίου 2019].

Γεωργογιάννης, Π. (2010) «*Θεωρίες και Έρευνες της Κοινωνικής Ψυχολογίας*» στο Γεωργογιάννης, Π.: *Βηματισμοί για μια αλλαγή στην εκπαίδευση*. Πάτρα: Tyrocenter, σ. 80

Γιώτσα, Α. (2007). «Αξίες και οικογένεια. Μια διαπολιτισμική μελέτη». *Ψυχολογία*, 13(4), σ. 111-128.

Γουδήρας, Δ. (1996). «Παράγοντες που επηρεάζουν την επιλογή επαγγέλματος των νέων». *Παιδαγωγική Επιθεώρηση*, 23, σ. 157-190.

Δημητρόπουλος, Ε., Θεοδοσίου, Δ., Παπαδημητρίου, Α. & Παπαθανασίου, Π. (1985) *Οι εκπαιδευτικές και επαγγελματικές αποφάσεις των μαθητών της Γ' Λυκείου: Υπόθεση κοινωνικής τάξης*. Θεσσαλονίκη: Γρηγόρη.

Δημητρόπουλος, Ε. (2004) «Συμβουλευτική Σταδιοδρομίας Εκπαιδευτικός Επαγγελματικός Προσανατολισμός» στο: Δημητρόπουλος, Ε. (επιμ.) *Συμβουλευτική – Προσανατολισμός*. Αθήνα: Γρηγόρης.

Δημοπούλου-Λαγώνικα, Μ. (2011) *Μεθοδολογία Κοινωνικής Εργασίας. Μοντέλα Παρέμβασης. Από την ατομική στη γενική – ολιστική προσέγγιση*. Αθήνα: Τόπος.

Εφημερίδα της Κυβέρνησης της Ελληνικής Δημοκρατίας, *Τεύχος Πρώτο – Αρ. φύλλου 70*. 7 Μαΐου 2019.

Εφημερίδα της Κυβέρνησης της Ελληνικής Δημοκρατίας, *Τεύχος Πρώτο – Αρ. φύλλου 114*. 4 Αυγούστου 2017.

Εφημερίδα της Κυβέρνησης της Ελληνικής Δημοκρατίας, *Τεύχος Πρώτο – Αρ. Φύλλου 193*. 17 Σεπτεμβρίου 2013.

Εφημερίδα της Κυβέρνησης της Ελληνικής Δημοκρατίας, *Τεύχος Πρώτο – Αρ. Φύλλου 167.30* Σεπτεμβρίου 1985.

Ζαφειρόπουλος, Κ. (2005) *Πώς γίνεται μια επιστημονική εργασία; Επιστημονική έρευνα και συγγραφή εργασιών*. Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική Α.Ε.

Ζιώγου-Καραστεργίου, Σ. (2006) *Διερευνώντας το φύλο: Ιστορική διάσταση και σύγχρονος προβληματισμός στη Γενική, Επαγγελματική και Συνεχιζόμενη Εκπαίδευση*. Θεσσαλονίκη: Βάνιας.

Ίδρυμα Οικονομικών & Βιομηχανικών Ερευνών (2017) *Τριτοβάθμια εκπαίδευση στην Ελλάδα. Επιπτώσεις της κρίσης και προκλήσεις*. Αθήνα: Ίδρυμα Οικονομικών & Βιομηχανικών Ερευνών.

Καζιάζη, Μ.(2004) *Κοινωνιολογία της Εκπαίδευσης*. Αθήνα: Ελλην.

Καλλινικάκη, Θ. (2010) *Ποιοτικές μέθοδοι στην έρευνα της κοινωνικής εργασίας*. Αθήνα: Τόπος.

Καλλινικάκη, Θ. (2011) *Εισαγωγή στη θεωρία και την πρακτική της κοινωνικής εργασίας*, Αθήνα: Τόπος.

Κασιμάτη, Κ. (1991) *Έρευνα για τα κοινωνικά χαρακτηριστικά της απασχόλησης – Μελέτη Ι- Ι επιλογή του επαγγέλματος*. Αθήνα: ΕΚΚΕ.

Κασιμάτη, Κ. (1988) «Το ελληνικό σχολείο και ο χώρος εργασίας». *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, 70(70), 116-135. <https://ejournals.epublishing.ekt.gr> [Πρόσβαση 16 Ιανουαρίου 2020].

Κασσωτάκης, Μ. (1990) «Η πρόσβαση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και η εκπαιδευτική κρίση στην Ελλάδα». *Επιθεώρηση Συμβουλευτικής και Προσανατολισμούς*, τεύχος 14-15, σ. 16-42. <https://www.elesyp.gr> [Πρόσβαση 19 Οκτωβρίου 2019].

Καραμπατζάκη, Α. (2011) *Η μετάβαση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση: Η επιλογή σπουδών και η επιλογή επαγγέλματος: Η περίπτωση της Μαγνησίας*. Διπλωματική εργασία. Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.

Κέντρο Εκπαιδευτικής Έρευνας, (2002) *Το Ελληνικό Εκπαιδευτικό Σύστημα. Πρώτη και Δεύτερη Βαθμίδα, Δομές και Ποσοτικά Δεδομένα*. Αθήνα: Κέντρο Εκπαιδευτικής Έρευνας.

Κέντρο Εκπαιδευτικής Έρευνας,(2003) *Το Ελληνικό Εκπαιδευτικό Σύστημα, Πρώτη και Δεύτερη Βαθμίδα, Δομές και Ποσοτικά Δεδομένα*. Αθήνα: Κέντρο Εκπαιδευτικής Έρευνας.

Κυρίδης, Α. (1996) *Εκπαιδευτική ανισότητα: Οριοθέτηση και προσπάθειες θεωρητικής προσέγγισής της*. Θεσσαλονίκη: Αδελφοί Κυριακίδη.

Κοσμίδου- Hardy, Χ. (1993). «Οι Στόχοι της Αυτογνωσίας και της Πληροφόρησης ως Βάση για ένα Αναπτυξιακό Μοντέλο στο Σ.Ε.Π. και στη Συμβουλευτική στο Σύγχρονο Πολιτισμικό Πλαίσιο.» Επιθεώρηση Συμβουλευτικής και Προσανατολισμού, *Πρακτικά Διεθνούς Συνεδρίου με θέμα: «Ευρώπη 2000: Τάσεις και Προοπτικές στη Συμβουλευτική και τον Προσανατολισμό»*, Αθήνα: ΕΛΕΣΥΠ. σ.11-84.

Κοσμίδου-Hardy, Χ., Γαλανουδάκη - Ράπτη Α. (1996). *Συμβουλευτική : Θεωρία και Πρακτική.Με Ασκήσεις για την Ανάπτυξη Αυτογνωσίας και Δεξιοτήτων Συμβουλευτικής*. Αθήνα: Ασημάκης.

Κοσμίδου-Hardy, Χ. (1996β) . «Ένα Κριτικό, Αναπτυξιακό Μοντέλο για το Σχολικό Επαγγελματικό Προσανατολισμό: Πολυτέλεια ή Αναγκαιότητα;» Επιθεώρηση Συμβουλευτικής και Προσανατολισμού, *Πρακτικά Διεθνούς Συνεδρίου*, Αθήνα: ΕΛΕΣΥΠ. σ.38-39.

Μαλικιώση-Λοΐζου, Μ. (2004) «Η ψυχοπαιδαγωγική προσέγγιση του επαγγελματικού προσανατολισμού και η μεθοδολογία της» στο: Κασσωτάκης Μ. (επιμ.) *Συμβουλευτική και Επαγγελματικός Προσανατολισμός*. Αθήνα: Τυπωθήτω. σ.215-240.

Μπασέτας, Κ. (2010) *Οι προσδοκίες των δασκάλων και οι επιδράσεις τους στους μαθητές*. Αθήνα: Γρηγόρη.

Παναγοπούλου Χ. (2015) Διαμεσολαβήσεις και προσδοκίες στην εκπαίδευση. Μια ερευνητική προσέγγιση σε πολιτισμικά διαφορετικούς μαθητές. Μεταπτυχιακή εργασία. Πανεπιστήμιο Πατρών.

Παπούλη, Ε. (2014) «Επαγγελματικές αξίες και κοινωνική εργασία: Ιστορική αναδρομή και διαχρονική εξέλιξη». Κοινωνική Εργασία Επιθεώρηση Κοινωνικών Επιστημών. 13(113), σ.2 -21. <https://www.socwork.gr> [Πρόσβαση 28 Σεπτεμβρίου 2019].

Παπάς Α. (1990) *Σύγχρονη Θεωρία και Πράξη της Παιδείας*. τομ. Α'. Αθήνα: Δελφοί.

Πυργιωτάκη, Ι (1982) «Η διαδικασία της κοινωνικοποίησης». *Φιλολόγος*. 10(30), σ. 269-278. <http://ejournals.lib.auth.gr> [Πρόσβαση 12 Αυγούστου 2019].

Πατινώτης, Ν. (2007) *Γνώση και εργασία-Θεωρήσεις ιδεολογήματα πραγματικότητες*. Αθήνα. Μεταίχμιο.

Πατινώτης, Ν. (2004) «Κοινωνικοί - οικονομικοί παράγοντες και επαγγελματική επιλογή στην Ελλάδα» στο: Κασσωτάκης Μ. (επιμ.), *Συμβουλευτική και Επαγγελματικός Προσανατολισμός*. Αθήνα: Τυπωθήτω. σ. 515-536.

Πατινώτης, Ν. (2000) «Η έρευνα για την εκπαίδευση και τα επαγγέλματα», *Έρευνα για την Ελληνική Εκπαίδευση*, Αθήνα: χ.ε.

Πούπος Η. (2010) *Το Κοινωνικό Κεφάλαιο στην Ελλάδα*. Αθήνα: Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών.

Σταθόπουλος, Α. (2015) *Κοινωνική Προστασία, Κοινωνική Πρόνοια, Πολιτικές και Προγράμματα*. Αθήνα: Παπαζήση.

Σωτηρόπουλος Λ. (2013) *Ανθρωπολογία στην Εκπαίδευση*. Αθήνα: Κριτική.

Ταυλαρίδου, Α., Καλούτση Θ., (2007) *Η βιωματική διδακτική στην εκπαίδευση των κοινωνικών λειτουργών*. Αθήνα: Κριτική.

Τουρτούρας, Χ. (2010) *Σχολική αποτυχία και αποκλεισμός- Η περίπτωση των παιδιών από την πρώην Σοβιετική Ένωση*. Αθήνα: Επίκεντρο.

Τσαούσης Δ.Γ. (2006) *Η κοινωνία του ανθρώπου, Εισαγωγή στην κοινωνιολογία*. Αθήνα: Gutenberg.

Τσουκαλάς, Κ. (1987) *Κράτος, Κοινωνία, Εργασία στη μεταπολεμική Ελλάδα*. Αθήνα: Θεμέλιο.

Τσουκαλάς Κ. (1977) *Εξάρτηση και αναπαραγωγή- Ο κοινωνικός ρόλος των εκπαιδευτικών μηχανισμών στην Ελλάδα (1831 – 1922)*. Αθήνα: Εκδόσεις Θεμέλιο.

Φραγκουδάκη, Α. (1985) *Η Κοινωνιολογία της Εκπαίδευσης. Θεωρίες για την Κοινωνική Ανισότητα στο Σχολείο*. Αθήνα: Θεμέλιο.

Ψαχαρόπουλος Γ., Καζαμίας Α. (1985) *Παιδεία και ανάπτυξη στην Ελλάδα. Κοινωνική και οικονομική μελέτη της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης*. Αθήνα: Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΜΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Babbie E. (2011) *Εισαγωγή στη Κοινωνική Έρευνα*, μεταφρ. Βογιατζής Γ. Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική.

Bourdieu, P. , Passeron, C. (1996) *Οι κληρονόμοι. Οι φοιτητές και η κουλτούρα. [Les héritie: Les 'Etudiants et la Culture]*, μεταφρ. Παναγιωτόπουλος Ν. και Βιδάλη Μ. 2^η εκδ. Αθήνα: Καρδαμίτσα.

Hughes, M., Kroehler, C. (2014) *Κοινωνιολογία Οι βασικές έννοιες*. Αθήνα: Κριτική.

Robson, C. (2007) *Η έρευνα του πραγματικού κόσμου*, Αθήνα: Gutenberg.

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Bottomore, T. B. (1971) *Sociology - A guide to problems and literature*. London: HarperCollins.

Daheim, H. (1969) “Soziologie der Berufe”. in: Koenig R. (ed) *Handbuch der empirischen. Sozialforschung*. Stuggart:Enke, pp. 358-407

Denzin, N. & Lincoln, Y. (2005) *Handbook of qualitative research*. California: Sage Publications.

Durkheim, E. (1956) *Education and Sociology*. New York: The Free Press.

Egerton, M. (1997). *Occupational inheritance*: “The role of cultural capital and gender”. *Work, Employment and Society*, 11(2), pp.263-282. <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0950017097112004> [Πρόσβαση στις 11 Ιανουαρίου 2020].

Grootaert C., Bastelaer T. (2002) *Understanding and Measuring Social Capital, A Multidisciplinary Tool for Practitioners*. Washington DC: The World Bank.

Halpern, D. (2005) *Social Capital*. Publications: Polity Press.

Jones, S. J., & Palmer, E. M. (2011) “Glass ceilings and catfights: Career barriers for professional women in academia” *Advancing women in leadership*. 31(1), pp.189-198. <https://awl-ojs-tamu.tdl.org/> [Πρόσβαση 10 Οκτωβρίου 2019].

Mau, W. C., & Bikos, L. H. (2000) “Educational and vocational aspirations of minority and female students: A longitudinal study” *Journal of Counseling & Development*, 78(2), pp.186-194. <https://onlinelibrary.wiley.com/> [Πρόσβαση 10 Οκτωβρίου 2019].

Moshavi, D., Dana S., Standifird, S. S., & Pons, F. (2008) *Gender Effects in the Business School Classroom: A Social Power Perspective*. US: Institute of Behavioral and Applied Management.

McNeely, R. L. (1992) ‘Job satisfaction in the public social services’ in: Hasenfeld Y. (ed) *Human services as complex organisations*. London: Sage, p.224-256.

Saha, L. (1997) ‘Aspiration and expectations of students’ in Saha L. (ed.) *International Encyclopedia of the Sociology of Education*. N.Y: Elsevier Science, p.513.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1

A/A	Φύλο	Ηλικία	Τόπος καταγωγής	Τόπος διαμονής	Οικογενειακή κατάσταση	Επαγγέλματα μελών οικογένειας	Επίπεδο εκπαίδευσης μελών οικογένειας	Γλώσσα	Κάτοχος άλλου πτυχίου	Εργασία
Σ1	Θήλυ	18	Αθήνα	Ηράκλειο Κρήτης	Πατέρας, μητέρα, μια αδελφή	<u>Πατέρας</u> : δουλεύει σε συνεργείο αυτοκινήτων <u>Μητέρα</u> : Οικιακά <u>Αδελφή</u> : Κομμώτρια	<u>Πατέρας</u> : Γενικό Λύκειο <u>Μητέρα</u> : ΕΠΑ.Λ. <u>Αδελφή</u> : Ι.Ε.Κ	Ελληνικά	Όχι	Όχι
Σ2	Θήλυ	19	Λαμία	Ηράκλειο Κρήτης	Πατέρας, μητέρα, μια αδελφή	<u>Πατέρας</u> : Μηχανικός αυτοκινήτων <u>Μητέρα</u> : Υπάλληλος σε κατάστημα οικοδομικών υλικών <u>Αδελφή</u> : δεν εργάζεται	<u>Πατέρας</u> : απόφοιτος δευτέρας γυμνασίου, έπειτα σπούδασε μηχανικός αυτοκινήτων στον ΟΑΕΔ <u>Μητέρα</u> : Τριτοβάθμια εκπαίδευση, κτηνίατρος <u>Αδελφή</u> : Προπτυχιακή φοιτήτρια νοσηλευτικής σχολής	Ελληνικά	Όχι	Όχι
Σ3	Θήλυ	18	Ελλάδα και Ιταλία	Αθήνα	Έγγαμοι γονείς (πατέρας, μητέρα), δύο αδελφές	<u>Πατέρας</u> : επιχειρηματίας <u>Μητέρα</u> : επιχειρηματίας <u>1^η αδελφή</u> : λογοθεραπεύτρια <u>2^η αδελφή</u> : απασχολείται στον τουριστικό τομέα	<u>Πατέρας</u> : Λύκειο <u>Μητέρα</u> : Τριτοβάθμια εκπαίδευση, φιλόλογος <u>Αδελφές</u> : Τριτοβάθμια εκπαίδευση	Κυρίως Αγγλικά και Ελληνικά	Όχι	Όχι
Σ4	Θήλυ	19	Αθήνα	Αθήνα	Έγγαμοι γονείς (πατέρας, μητέρα), ένας αδελφός	<u>Πατέρας</u> : υπάλληλος σε εταιρία με πλακάκια <u>Μητέρα</u> : Νοσηλεύτρια <u>Αδελφός</u> : δεν εργάζεται	<u>Πατέρας</u> : Λύκειο <u>Μητέρα</u> : Τ.Ε.Ι. νοσηλευτικής <u>Αδελφός</u> : μαθητής δευτέρας λυκείου	Ελληνικά	Όχι	Όχι

A/A	Φύλο	Ηλικία	Τόπος καταγωγής	Τόπος διαμονής	Οικογενειακή κατάσταση	Επαγγέλματα μελών οικογένειας	Επίπεδο εκπαίδευσης μελών οικογένειας	Γλώσσα	Κάτοχος άλλου πτυχίου	Εργασία
Σ5	Θήλυ	18	Αλβανία	Ηράκλειο Κρήτης	Πατέρας, μητέρα, μια αδελφή	<u>Πατέρας:</u> οδηγός <u>Μητέρα:</u> καμαριέρα ξενοδοχείου <u>Αδελφή:</u> δεν εργάζεται	<u>Πατέρας:</u> Λύκειο <u>Μητέρα:</u> Γυμνάσιο <u>Αδελφή:</u> μαθήτρια γυμνασίου	Κυρίως Ελληνικά και Αλβανικά	Όχι	Όχι
Σ6	Θήλυ	46	Ηράκλειο Κρήτης	Ηράκλειο Κρήτης	Έγγαμη 26 χρόνια. Μια κόρη	<u>Σύζυγος:</u> Οικοδόμος <u>Κόρη:</u> Άνεργη <u>Πατέρας:</u> συνταξιούχος οικοδόμος <u>Μητέρα:</u> Οικιακά	<u>Σύζυγος:</u> Απόφοιτος γυμνασίου <u>Κόρη:</u> Μεταπτυχιακή φοιτήτρια	Ελληνικά	Όχι	Ναι, ιδιωτική υπάλληλος σε ένα σχολείο
Σ7	Θήλυ	19	Αγρίνιο	Ηράκλειο Κρήτης	Πατέρας, μητέρα, δύο αδελφές	<u>Πατέρας:</u> Συνταξιούχος μηχανικός <u>Μητέρα:</u> Καθαρίστρια <u>Αδελφές:</u> Δεν έγινε αναφορά.	<u>Πατέρας:</u> Δημοτικό <u>Μητέρα:</u> Δημοτικό <u>1^η αδελφή:</u> τριτοβάθμια εκπαίδευση <u>2^η αδελφή:</u> μεταπτυχιακή εκπαίδευση	Ελληνικά	Όχι	Όχι
Σ8	Θήλυ	19	Πειραιάς	Ηράκλειο Κρήτης	Πατέρας, μητέρα, μια αδελφή	<u>Πατέρας:</u> ιδιωτικός υπάλληλος <u>Μητέρα:</u> οικιακά <u>Αδερφή:</u> δεν εργάζεται	<u>Πατέρας:</u> τριτοβάθμια εκπαίδευση <u>Μητέρα:</u> Λύκειο <u>Αδερφή:</u> μαθήτρια γυμνασίου	Ελληνικά	Όχι	Όχι
Σ9	Θήλυ	19	Καλαμάτα	Ηράκλειο Κρήτης	Πατέρας, μητέρα, μια αδελφή ένα αδελφό	<u>Πατέρας:</u> επιχειρηματίας, ιδιοκτήτης ελαιοτριβείου <u>Μητέρα:</u> δημόσια υπάλληλος <u>Αδελφή:</u> Δεν εργάζεται <u>Αδελφός:</u> Δεν εργάζεται	<u>Πατέρας:</u> Γυμνάσιο, <u>Μητέρα:</u> Λύκειο <u>Αδελφή:</u> Δεν έγινε αναφορά <u>Αδελφός:</u> Δεν έγινε αναφορά	Ελληνικά	Όχι	Όχι

A/A	Φύλο	Ηλικία	Τόπος καταγωγής	Τόπος διαμονής	Οικογενειακή κατάσταση	Επαγγέλματα μελών οικογένειας	Επίπεδο εκπαίδευσης μελών οικογένειας	Γλώσσα	Κάτοχος άλλου πτυχίου	Εργασία
Σ10	Άρρεν	18	Έδεσσα	Ηράκλειο Κρήτης	Πατέρας, μητέρα, δύο αδελφές, δύο αδελφούς	<u>Πατέρας:</u> Ιδιώτης σε κατάστημα με ρούχα <u>Μητέρα:</u> Οικιακά <u>Μεγαλύτερη αδελφή:</u> Κοινωνική λειτουργός <u>Μικρότερα αδέρφια:</u> δεν εργάζονται	<u>Πατέρας:</u> Λύκειο <u>Μητέρα:</u> Λύκειο <u>Μεγαλύτερη Αδελφή:</u> Τριτοβάθμια εκπαίδευση <u>Μικρότερα αδέρφια:</u> μαθητές/τριες	Ελληνικά	Όχι	Ναι, μερική απασχόληση ως σερβιτόρ-ος
Σ11	Θήλυ	18	Κρήτη και Σπάρτη	Ηράκλειο Κρήτης	Πατέρας, μητέρα, μια αδελφή	<u>Πατέρας:</u> φύλακας τράπεζας <u>Μητέρα:</u> άνεργη <u>Αδελφή:</u> δεν εργάζεται	<u>Πατέρας:</u> Πτυχιούχος μηχανικός αεροσκαφών <u>Μητέρα:</u> μέχρι α' γυμνασίου <u>Μικρότερη αδελφή:</u> μαθήτρια α' γυμνασίου	Ελληνικά	Όχι	Όχι
Σ12	Θήλυ	20	Λιπαρό Πέλλας	Ηράκλειο Κρήτης	Πατέρας, μητέρα, ένας αδελφός, μια αδελφή	<u>Πατέρας:</u> δημόσιος υπάλληλος στον ΟΤΕ <u>Μητέρα:</u> οικιακά <u>Αδελφός:</u> security <u>Αδελφή:</u> δεν εργάζεται	<u>Πατέρας:</u> Δημοτικό <u>Μητέρα:</u> Γυμνάσιο <u>Αδελφός:</u> ΕΠΑ.Λ. <u>Αδελφή:</u> μαθήτρια στ' δημοτικού	Ελληνικά	Δίπλωμα πληροφορικής ΕΠΑ.Λ.	Όχι
Σ13	Θήλυ	46	Άγιος Νικόλαος	Άγιος Νικόλαος	Παντρεμένη, δύο γιους	<u>Σύζυγος:</u> δεν έγινε αναφορά <u>Γιοι:</u> δεν έγινε αναφορά	<u>Σύζυγος:</u> δεν έγινε αναφορά <u>Γιοι:</u> προπτυχιακοί φοιτητές	Ελληνικά	Πτυχίο νηπιαγωγού και σχολής χορού	Ναι, ως δασκάλα χορού
Σ14	Θήλυ	18	Ανάφη	Ηράκλειο Κρήτης	Πατέρας, μητέρα	<u>Πατέρας:</u> Οικοδόμος <u>Μητέρα:</u> Οικιακά	<u>Πατέρας:</u> Δημοτικό <u>Μητέρα:</u> Λύκειο	Ελληνικά	Όχι	Ναι, εποχιακά σέρβις σε μπαρ
Σ15	Θήλυ	18	Πρέβεζα και Άρτα	Πρέβεζα	Διεξυγμέννοι γονείς, δύο αδελφοί	<u>Πατέρας:</u> επιχειρηματίας <u>Μητέρα:</u> καθηγήτρια αγγλικών	Δεν έγινε η ερώτηση	Δεν έγινε η ερώτηση	Δεν έγινε η ερώτηση	Όχι
Σ16	Θήλυ	25	Αθήνα	Ηράκλειο Κρήτης	Άγαμη, πατέρας (έχει αποβιώσει), μητέρα	<u>Πατέρας:</u> επιλοποιός <u>Μητέρα:</u> ταμίας σε σούπερ μάρκετ	Δεν έγινε η ερώτηση	Δεν έγινε η ερώτηση	Όχι	Όχι

A/A	Φύλο	Ηλικία	Τόπος καταγωγής	Τόπος διαμονής	Οικογενειακή κατάσταση	<u>Επαγγέλματα μελών οικογένειας</u>	Επίπεδο εκπαίδευσης μελών οικογένειας	Γλώσσα	Κάτοχος άλλου πτυχίου	Εργασία
Σ17	Θήλυ	18	Χίος	Ηράκλειο Κρήτης	Πατέρας, μητέρα, δύο αδελφές	<u>Πατέρας: ναυτιλιακά</u> <u>Μητέρα: οικιακά</u>	Δεν έγινε η ερώτηση	Δεν έγινε η ερώτηση	Δεν έγινε η ερώτηση	Όχι
Σ18	Θήλυ	19	Ηράκλειο Κρήτης	Ηράκλειο Κρήτης	Διεξυγμένοι γονείς, δύο αδελφές, ένας αδελφό	<u>Πατέρας: δημόσιος υπάλληλος Δ.Ε.Η.</u> <u>Μητέρα: δημόσιος υπάλληλος</u> <u>Αδέλφια: δεν εργάζονται</u>	Πατέρας: Νυχτερινό Λύκειο Μητέρα: Γεν. Λύκειο 1η αδελφή: απόφοιτη οικονομικών και τουριστικών σπουδών Ι.Ε.Κ 2η αδελφή: Προπτυχ. φοιτήτρια νοσηλευτικής Αδελφός: μαθητής β' λυκείου	Ελληνικά	Πτυχίο αισθητικής ΙΕΚ και πιστοποιητικό βρεφονηπιοκομίας ΕΠΑΛ.	Όχι
Σ19	Θήλυ	20	Εστία Ευβοίας	Δεν έγινε η ερώτηση	Πατέρας, μητέρα, μια αδελφή	<u>Πατέρας: ιδιοκτήτης ψητοπωλείου, αγρότης</u> <u>Μητέρα: αγρότισσα</u> <u>Αδελφή: δεν εργάζεται</u>	Πατέρας: απόφοιτος ε' δημοτικού Μητέρα: Λύκειο Αδελφή: μαθήτρια	Ελληνικά	Όχι	Ναι, εποχιακή εργασία το καλοκαίρι
Σ20	Θήλυ	19	Άγιος Νικόλαος	Ηράκλειο Κρήτης	Έγγαμοι γονείς	<u>Πατέρας: υπάλληλος σε εταιρία αλουμινίων</u> <u>Μητέρα: εποχιακή ξενοδοχοϋπάλληλος</u>	Πατέρας: Γυμνάσιο Μητέρα: Λύκειο	Ελληνικά	Όχι	Όχι